

Բ Ե Յ Ե Տ Բ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

USNIGYUW Է 1961 P.

Հ Բ Ա Ժ Ա Բ Մ Ա Ն Ե Ի Զ Ղ Զ Մ Ա Ն Բ Ա Ն Ի Յ Ս Բ Բ Ո Ց Է Ա Բ Յ ,
Ե Ի Ս Ե Ի Յ Ի Հ Ե Ս Ց ՈՒ Բ , Ա Հ Ի Ա Բ Է Ա Մ Ե Ն Ա Յ Ն
Ե Ի Ա Ռ Ա Ի Օ Տ Լ ՈՒ Ս Ո Ց Ե Բ Գ Ո Ց
Ս Բ Բ Ո Ց Ն Ն Ե Բ Ս Ե Մ Ի Հ Ն Ո Բ Է Ա Լ Ի Ո Ց

Ա Հ Ի Ա Տ Ա Ս Ի Բ Ե Ա Լ

Ի Մ Կ Բ Տ Ի Զ Վ Ա Բ Դ Ա Պ Ե Տ Ի Ա Բ Ծ Բ ՈՒ Կ Ե Ա Ն
Ի Մ Ի Ա Բ Ա Ն ՈՒ Թ Ե Ն Ի Ս Բ Բ Ո Ց Ա Թ ՈՒ Ո Ց Ս
Ե Բ ՈՒ Ս Ա Ղ Է Մ Ի

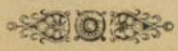
9776

Ի Հ Ա Յ Բ Ա Պ Ե Տ ՈՒ Թ Ե Ա Ն

Տ . Տ . Ն Ե Բ Ս Ե Մ Ի Վ Ե Հ Ա Փ Ե Ռ ՈՒ Ս Բ Բ Ա Զ Ն Ա Գ Ո Ց Ն
Կ Ա Թ ՈՒ Ղ Ի Կ Ո Ս Ի

Ե Ի Ի Պ Ա Տ Բ Ի Ա Բ Գ ՈՒ Թ Ե Ա Ն Ս Բ Բ Ո Ց Ա Թ ՈՒ Ո Ց Ս
Ե Բ ՈՒ Ս Ա Ղ Է Մ Ի Տ . Յ Ո Վ Հ Ա Ն Ն ՈՒ Ս Բ Բ Ա Զ Ա Ն
Ա Բ Բ Ե Դ Ի Ս Կ Ո Պ Ո Ս Ի

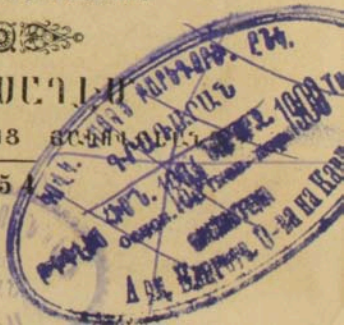
Ե Ի Ի Պ Ա Տ Բ Ի Ա Բ Գ ՈՒ Թ Ե Ա Ն Պ Օ Լ Ս Ո Ց Տ . Յ Ա Կ Ո Բ Ա Յ
Ս Բ Բ Ա Զ Ա Ն Ա Բ Բ Ե Դ Ի Ս Կ Ո Պ Ո Ս Ի

Յ Ե Բ ՈՒ Ս Ա Ղ Է Մ

Ի Տ Պ Ա Բ Ա Ն Ի Ս Բ Բ Ո Ց Յ Ե Բ ՈՒ Ս Ա Ղ Է Մ

1854

Ի Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ

ՍՐԲՈՅ ԱԹՈՌՈՅՍ ԲՆԻԿ ՄԻԱԲԱՆ
ԱՆԹԱՊՅԻ ԱՇՃԵԱՆ ՅՈՎՍԵՓ
ԱԻԱԳ ՍԱԴԿԱԻԱԳԻ ԾՆՈՂԱՅ
ՄԱՀՏԵՍԻ ՊԵՏՐՈՍԻ ԵՒ ՄԱՐԻԱՄՈՒ
ԴՍՏԵՐ ՏԷՐ ՅԱՊՈՒԼՅ ԲԵՐԻԱՑԻՈՅ

A $\frac{1}{923}$

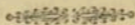
ՅԵՌԵՅԱՆ

Ի վաշտի հետէ ծարաւ այսր հոգևոր բաղձանացս ստիպէր զանձն իմ կանխել յաշխատասիրութիւն առաջիկայ բացատրութեանս : Սակայն ոչ միայն աղգի աղգի դիպուածք և ումսկտ հոգք և զբաղմունք շնորէին ինձ լինել ձեռնամուխ յայս գործ , այլ և ոչ իսկ համարէի զանձն իմ բաւական առ արկարութեան մտացս :

Իսկ արդ յաղթեալ ՚ի կարևոր ըզձիցս՝ փոյթ յանձին կալայ աշխատասիրել դիւրիմաց ոճով , հաւաքելով ինչ ինչ ըստ մտաց նախնի Հարց սրբոց , և յարմարելով ըստ իմաստից բանիցն . զոր և իբր հոգևոր բուրաստան կազմեալ

պատրաստեալ մատուցանեմ նորաբող-
բոջ և ուսումնասէր մանկանց Հայաս-
տանեաց ուղղափառ սուրբ Ալեքե-
ցւոյս : Այն ունելով եթէ պարզամիտ
համբակք ջերմեռանդ հոգւով և փա-
փագանօք քաղիցեն ՚ի սմանէ պտուղս
օգտակարս ՚ի ճաշակումն հոգւոց և
մտաց իւրեանց :

Այլա ինդրեմ աղերսանօք ՚ի գան-
ձել աստի հոգևոր ինչ օգուտ , արժա-
նի առնել յիշման զանարժան և զա-
պարդիւն բանահիւսս :

Էջ	ՏՈՂ.	ՎՐԻ ՊԸԿ	ՈՒՂԻՂ
24	17	իմանի	իմանայ
30	2	Ողա	Ողա
71	20	Հննի	Հննի
76	19	յանիրաւ	յանիրաւի
77	9	օրհնեցէք	օրհնեցէք
79	29	Պետրոս	Պօղոս
158	8	դրօղ	կրօղ
158	20	ցեալն , այլով	ցեալն այլով
161	20	սրտի	սրտի
163	8	այսինքն	այսքն
165	14	ողջասցի	ողջասցի
165	18	հիս	հիս
166	14	բուսուցանէ	բուսուցանէ
166	23	յուժեքէ	յուժեքէ
168	4	յաղթիւն	յաղթութիւն
198	17	բարձի	բարձից
213	16	խորշ	խորշ

ՀՐԱԺԱՐՄԱՆ

Թէ ընդէր դառնալք յարեմուտս : և 'ի կոր ունելով
զձեռ.ս՝ հրաժարիմք 'ի սատանայէ :

Օր որպէս արեգականն , լուսնոյ ,
աստեղաց , ճրագի , օդոյ և հրոյ չիք աջ
և ոչ ահեակ , այսպէս իմա և զսատա-
նայէ : Քանզի ամենաչարն կայ հանա-
պազ դարանակալ յամենայն կուսէ մեր-
մէ , 'ի դիմաց և 'ի թիկանց , յաջմէ և
յահեկէ , 'ի վերուստ և 'ի ներքուստ , ու
գորի ընդ միտս մեր , և իբրու այն թէ
բռնադատէ զկամս մեր 'ի գործս չա-
րու թեան : Աւ զի յարեւելս կոյս զերեսս
ունելով կամք յաղօթս , եկեալ նորա 'ի
թիկանց մերոց մարտնչի ընդ մեզ ըստ
օրինակի հինից և աւազակաց , որք զան-
խուլ իմն զհետ պնդեալ մարդոյ , հա-
սեալ , կալեալ դնեն վէրս 'ի վերայ , և
մերկացուցեալ 'ի գոյից՝ առեալ 'ի բաց
սրանան : Օսոյն է իմանալ և զսատա-
նայէ , որ շրջի յաւէտ 'ի ճանապարհս
կենաց մերոց 'ի կենցաղումս յայս իբրև
զհէն և զաւազակ , զհետ մտեալ , հա-

սեալ կալեալ դնէ վէրս 'ի վերայ հոգւոյ մերոց , և կաստէ կոզոստէ զամենայն գոյս բարեաց գործոց , ըստ այնմ .
 « Այր մի իջանէր Արուսաղէմէ Արիքով , և անկաւ 'ի ձեռս աւագակաց , որք մերկացուցին զնա . և վէրս 'ի վերայ եղին , թողին կիսամահ և գնացին » .
 Վ՛ր-ի . Ժ . 30 :

Ի՛սոյց հաւանականաբար թուի եթէ գառնալն մեր յարեմուտս , ցուցանէ՝ եթէ որչափ հեռի են արեւելք յարեւմտից , այնչափ սրտա է մեզ հեռանալ 'ի նմանէ , 'ի նորա սրտիր բանիցն խարեւութենէ և 'ի բանասարկու մեքենայից , և հանապաղ ամենայն զգաստու թեամբ և արթնութեամբ մտաց զգուշանալ յորոգայթից նորա :

Իսկ 'ի կոր ունել զձեռս , ցուցանէ թէ ամենայն զօրութեամբ հոգւոյ , այն է մտօք և կամօք հրաժարիլ սարտիմք յամենայն չար զօրութենէ կամաց նորա , որ վասն յամօթ լեալ , և 'ի կոր կործանեալ իջանէ յանդունդս : Քանզի 'ի կոր ունելն զձեռս՝ ցուցանէ զանդունդըս , որ սովորաբար զտեղի սատանայի նշանակէ :

Իսկ տեսականապէս , 'ի կոր ունել ըզ-

ձեռան՝ նշանակէ եթէ խորհրդով, բա-
նիւ և գործով հրաժարիմք ՚ի սատա-
նայէ. ուստի ՚ի հաստատութիւն այնմ՝
ձգեալ տարածեմք զձեռս մեր ՚ի վերայ
այսոյն չարի, զի հեռացեալ հալածեսցի
՚ի մէնջ, ՚ի խորհրդոց, ՚ի բանից և ՚ի
գործոց մերոց, և յանգուենդս ստորա-
սուղեալ կորիցէ իսպառ :

Նիւթականապէս և ս ձեռքն նշա-
նակէ գործի իմն խորհրդոց և բանից
լինել. քանզի եթէ ոք կամիցի յայտ առ-
նել ու մեք զիր ինչ խորհրդով առանց
ձայնի բարբառոյ, արտայայտէ զայն ձե-
ռամբք կամ մատամբք իւրովք նշանացի
ցուցեալ : Վասն որոյ և ՚ի կամել նորա
ազդ առնել ինչ, զոյդ ընդ բանին ձգէ
և զձեռն իւր ՚ի հաստատութիւն բա-
նիցն, որ լինի երբեմն և ՚ի զայրանալոյ
կրիցն :

Հրաժարումն զինչ խորհուրդ ունի ՚ի մկրտութեան,
և յինչ միտս զինի այնորիկ ՚ի սխուած գիշերային
սրաշտաման ըստ սովորութեան Հայաստանեայց
սուրբ Եկեղեցոյ :

ՆԱԽ քան զմկրտութիւն հրաժա-
րիլն երեսխային ՚ի սատանայէ՝ է անժրիւ-
տելի գաշնագրութիւն ընդ Մատուծոյ :

յամենայն ՚ի կեանա իւր ունել անհաշա
թ շնամու թիւն ընդ նմա և ընդ գործոց
նորա , և ըստ աշխարհի և մեղաց մե-
ռանել , և արտաքոյ կամաց նորա լինել ,
և ըստ կամս Աստուծոյ գնալ . ըստ այնմ ,
« Օ մկրտեալսն հրաժարեցուցանեն ՚ի
սատանայէ առ ՚ի մեռանել զմեղացն մահ ,
զի մի այլ և ս մեղօք կայցեն ՚ի յերկրի :
Օ ՚ի որպէս մեռեալն լռէ յամենայն ա-
րուեստից , նոյնպէս և մկրտեալն եղիցի
մեռեալ մեղաց և կենդանի արքայու-
թեան » . (Յաճախ . Բ : Քանզի այս է ծայ-
րագոյն ստասահարկու թիւն սատանայի՝
մաքառել յաւէտ խորամանկու թեամբ
ընդ պատկերի Աստուծոյ :

Արդ՝ սոյն առաջին հրաժարումն ցու-
ցանէ զազատութիւն յսկզբնական մե-
ղաց , զորդիանալ Հօր երկնաւորի , և
զլինել ժառանգորդ փառացն արքայ-
ութեան :

Իսկ երկրորդն որ յետ մկրտութեան
բազմիցս , է վերստին յիշատակութիւն
նոյն առաջնոյ դաշինն , զոր ՚ի մկրտու-
թեան եղ ընդ Աստուծոյ : Ա, և է իբր
կտակ ազատութեան ՚ի ներգործական
մեղաց , զոր գործէ յետ մկրտութեան ,
և ցուցանէ թէ պարտ է կամաւ հրա-

ժարիլ յամենայն մեղաց, 'ի խորհրդոց,
'ի բանից և 'ի դործոց, և զղջացեալ
սրտիւ զամենայն ներգործութիւն չա-
րին 'ի բաց ընկենուլ և թօթափել յին-
քենէ. հաւատով դաւանել զամենա-
սուրբ ճշրորդութիւնն, և բանիւ խոս-
տովանել զսուգասլէս զփրկութիւնն:

Հրաժարի՛մք 'ի սագանայէ:

Արդ՝ հրաժարումն կացուցաւ 'ի
սրբոց Հարց յայս միտ, զի սովիմք 'ի բաց
մերժեսցի իշխանութիւն սատանայի,
զոր յազագս յանցանաց նախաստեղծիցն
յանձին տարաւ ունել 'ի վերայ մարդ-
կային բնութեանս, և փոխանակ ընդ
նորա հաստատեսցի թշնամութիւն՝ զոր
Աստուած եդ ընդ մարդ և ընդ այսն չար-
ըստ այնմ, « Ադից թշնամութիւն 'ի մէջ
քո և 'ի մէջ կնոջդ, և 'ի մէջ զաւակի քո
և 'ի մէջ զաւակի դորա, նա սպասեսցէ
քում գլխոյ, և դու սպասեսցես նորա
գարշապարի » . Օննդ . Գ . 15 : Այլ զի
իշխանութիւն ունի ոչ ըստ իրաւանց
ինչ՝ իբր գատաւոր և կամ տնօրէն կե-
նաց մարդկան . բանզի իշխանութիւնդ
այդ Աստուծոյ միայն է սլատկան, ըստ
այնմ . « Այնաց և մահու դու ունիս իշ-

խանութիւնն Կ. Իմաստ . Ժ. Զ. 13. այլ կու
չի իշխան մահու, իբր գող, իբր գող,
իբր գահիճ, և աստուամբիչ: «Մտուած
զմահ ոչ արար, և ոչ խնդայ ընդ կտրուսս
մարդկան: — Այլ նախանձու բանսար
կուին եմուտ մահ յաշխարհ Կ. Իմաստ .
Ա. 13: Բ. 24: Ուստի յայտ է յասացե
լոցս, եթէ իշխանութիւն ունի բան
սարկուն ոչ միայն ՚ի վերայ նոցա որք են
ընդ սկզբնական մեղօք, այլ և այնոցիկ՝
որք անկանին ՚ի ներգործական մեղօ, ըստ
բանի Տեառն. «Ահա սատանայ խընդ
րեաց զքեզ խորբալէլ իբրև զցորեան» .
Ղ. 1. ԻԲ. 51:

Վասն զի հրաժարի երեխայն ՚ի լու
կզբնական մեղաց և յառթէ նոցին առ
՚ի պահպանել զհաւասան զոր ընդունի ՚ի
մկրտութեան, և հնազանդել կամաց Ա
րարչին, ըստ այնմ. «Հնազանդեցարուք
այսուհետև Մտուծոյ, և կացէք հակա
ռակ չարախօսին (սատանայի). և լիցի
փախատական ՚ի ձէնջ Կ. Յակ. Գ. 7: Այլ
ևս խոստանայ ընելեայն հրաժարիլ յա
մենայն կենցաղական ունայնութեանց
և յանկարգ վայելչութեանց: Այսպէս
գրեն սուրբ Հարբ, Ալիբեղ երուսա
ղէմացի, Ապիփան կիպրացի, Ասկէբե

բան , Ախարիանոս , և այլք :

Իսկ որք ՚ի ներգործական մեղս անկանին յետ մկրտութեան , հրաժարին գարձեալ ՚ի սատանայէ և յամենայն չոր գործոց նորա . և այս հրաժարումն է իբր խոստումն հեռանալոյ ՚ի նմանէ և յորդէգրութենէ նորա , ըստ այնմ . « Արտանէ զմեղս ՚ի սատանայէ է . . . այսու իկ յայսնի են ՚ի միմեանց սրդ իք Աստուծոյ և որդ իք՝ սատանայի » . Ա . Յ՝ Գ . 8 . 10 : Քանզի ոչ որ գործէ զմեղս , եթէ ոչ նախ յարիցի ՚ի սատանայ՝ ըստ անտուակ որդւոյն , որ վասնեալ զամենայն պարգևս ընչից ժառանգութեան հօր իւրոյ , երթեալ յարեցաւ ՚ի մի ոմն քաղաքացւոց աշխարհին այնորիկ (զըժոխոց) , արածել զխաղս (զմեղս) . այլ իբրև ՚ի միտս եկեալ հրաժարեցաւ ՚ի նմանէ կտտարեալ զղջմամբ , արժանի եղև գարձեալ կոչիլ սրդի հօր իւրոյ և մտանել ՚ի ժառանգութիւն նորա . Ղ՝ Դ . ԺԵ . 11 — 32 :

Այս պարտ է գործով հրաժարել ըստ անառակին , որպէս զի իսկ և իսկ հեռացեալ ՚ի բաց հալածեսցի ՚ի մենջ , և ոչ բանիւ և եթ , յորմէ օգուտ և ոչ մի : Ի այց սահայն հրաժարելն ըսկ ՚ի սա-

տանայէ ոչ ինչ վճարէ, այլ ընդ նմին պահանջին և գիմամարտ առաքինութիւնք, որով կարեմք արձանանալ ՚ի հաւատան Յիսուսի, ըստ այնմ. «Ալ բանն Աստուծոյ ՚ի ձեզ բնակէ, և յաղթեցիք դուք չարին » . Ա. Յովհ. Բ. 14 :

Լ;- յամենայն խաբէութենէ նորա :

Խաբէութիւն է փոխանակ ճշմարտութեան զաստութիւն, և փոխանակ բարւոյ զչարն ՚ի ներքս ամէլ ՚ի միտս մարդոյ. և այս առաջին գործ է սատա նայի, որով պատրեալ զմարդիկ՝ յօժարութեամբ տայ նոցա ունկնդիր լինել թելադրական բանից իւրոց. և կամ ՚ի ձեռն չար պաշտօնէից իւրոց յորդորէ զնոսա ՚ի մեղս և սահէ յորոգայթս մեղաց : Այսն որոյ պարտիմք ջանալ հրաժարիլ յամենայն պատրանաց խաբէութենէ չարին. և փութալ ՚ի ճշմարտութիւն և ՚ի գիտութիւն բարեաց, և գործել զառաքինութիւն :

Իսկ խաբէութիւն սատանայի՝ է չորեքկին : Ա, ախ, տայ մարդոյ յիշէլ զբարին առ չարութեան իւրոյ : Արկրորդ, երևեցուցանէ նմա զչարն ՚ի կերպարանքս բարւոյ : Արրորդ, խորչեցուցանէ

զնա 'ի բարւոյն՝ իբր 'ի վնասակար չա-
 րէ : Չորրորդ , արգելու զնա 'ի փոքրա-
 գոյն չարէ , զի ածցէ 'ի մեծագոյն չարիս :
 Ասե 'ի խաբէլն՝ ցուցանէ զինքն ան-
 գէտ լինել իրացն , և խորամանկելով իմն
 արկանէ 'ի թակարթս իւր , որպէս արար
 նախամօրն . « Օ՛րէ , ասէ , զի ասաց
 Մատուած , թէ յամենայն ծառոց որ իցեն
 'ի ներքս 'ի դրախտի այդր՝ մի ուտիցէք » .
 Օ՛ննդ . Գ . 1 : Այսպէս կեղծելով և հար-
 ցուածոյ պայմանաւ զիրսն առաջի եղ-
 եալ , յաղթահարեաց զմիտս նորա 'ի
 խաբէութեան բանս , և մոլորեցոյց :

Ի պատրանաց նորա :

Պատրանք սատանայի են որոգայթք ,
 և հակադարձաբար՝ որոգայթք նորա են
 պատրանք , որով զառիթս կամ զառար-
 կայս մեղաց ցուցանէ նմա պատկերօք :
 Իսկ խաբէութիւն է բանիւ և եթ , յօժա-
 րեցուցեալ զմիտսն : Այսպէս խաբելով
 նախ բանիւ զԱւա 'ի հարցանելն՝ թէ
 ընդէր պատուիրեաց Մատուած չուտել
 'ի ծառոյն գիտութեան բարւոյ և չարի ,
 ասպա յարէ զպատճառն , « զի մի ասէ ,
 լինիցիք իբրև զՄատուած » , և յետոյ ու-
 րեմն 'ի մէջ բերէ զպատրանս 'ի ձեռն

իրաց, ըստ այնմ՝ « Այցոյց սատանայ Աշ-
 ւայի զսրտու զ ծառոյն գիտու թեան գե-
 ղեցիկ յոյժ և հաճոյ աչաց հայելոյ, ու-
 բով հաճոյացոյց նմա, և քաղցրացոյց
 զսիրա նորա. որոյ սրտրեալ՝ իսկ և իսկ
 փու թացու ՚ի ծառն, զոր էառ և եկէր,
 և ետ առն իւրում և կերան, ուր ան-
 գէն և անդ մերկացան ՚ի փառացն, և
 ընկալեալ զվճիռ մահու՝ արտաքսեցան
 ՚ի ցանկալի վայրացն » . Ապի՛վան ՚ի ճառան :
 Աւ ց՝ Քրիստոս ՚ի փորձութեան անդ
 պահու ասէր . « Աթէ որդի ես Աստու-
 ծոյ, ասա զի քարինքս հաց լինիցին » . և
 թէ՛ « Արկ զքեզ աստի ՚ի վայր » , և կամ
 թէ՛ « Ահա զայս ամենայն տաց քեզ » , և
 այլն . Սաքլ . Դ . Ծ , 6 , 9 :

Վարձեալ սրտրանօք իւրովք արկա-
 նէ զմարդիկ ՚ի ցանկու թիւն և ՚ի հեշ-
 տու թիւն մարմնոյ, զորս քաղցրացուցա-
 նէ նախ ՚ի միտս և յաչս, և ապա ձգէ
 դիւրաւ ՚ի թակարթ իւր : Իսկ սրտ-
 րանք առանց խաբէութեան մտաց թե-
 թեազոյն է, և հեշտեալ ոք ազատի ան-
 տի ՚ի ձեռն հրաժարման. այլ ոչ նոյնալէս
 և խաբէութիւն մտոց, որով ՚ի մոլորու-
 թիւնս անկեալ՝ չճանաչեն և կամ չկամին
 ճանաչել զանձանց խաբէութիւն, և մը-

նան 'ի մեզս՝ առ արդարս զինքեանս ու-
 նելով . վասն որոյ ասէ Սարգիս . « Այն
 խաբէութիւն որ մտացն է , չարագոյն է
 քան զայն՝ որ 'ի սլաւորանաց » . Ա . Յ . Յ .
 ճառ . Զ :

Ի Խորհրդոց նորա :

Այն է՝ յամենայն չար ներգործու-
 թեանց նորա : Քանզի իմաստութեամբ
 ասացաւ 'ի Խորհրդոց . ըստ որում անձուկ
 ճիգն նորա է յաւէտ գողանալ զխոր-
 հուրդս մտաց մարդոց , և ասլա 'ի գործ
 անդր հրապուրել :

Ի Գնացից նորա :

Վնացք նորա են ամենայն տեսակք
 մեղաց , ընդ որս հանապաղ փութաց գը-
 նալ իբր ընդ ճանապարհ՝ 'ի մեր բնու-
 թիւն , այսինքն հպարտութեամբ , նա-
 խանձու , ատելութեամբ և այլն , հան-
 դերձ մասամբք նոցին . որով ցանկ ճգնէ
 և ջանայ ասլատամբել զմարդիկ յԱստու-
 ծոյ ըստ օրինակի իւրոյ . զի որով ինքն
 յանցեաւ , զամենեսին 'ի նոյն կործա-
 նել գուն գործէ :

Ի շար կամայ նորա :

Չար կամք նորա են ամենայն չար գործք, զորս գործեն մարդիկ թելադրու թեամբ իւրով: Քանզի գործել զչարիս, է առնել զկամս նորա, զի ամենայն չար գործք՝ են ազդմունք չար կամայ նորին. ուստի ասէ սուրբն Ափրեմ. « Սեղքն են գործք սատանայի, և կամք նորա »: Վասն որոյ գոյզն բանիւս այսու հրամայի մեզ հրաժեշտ տալ յամենայն չար գործոց նորին, զորս միանգամ ատեայ Աստուած. ապա եթէ կերպարանիմք կերպարանօք աշխարհի, ոչ ինչ իւրիք կարացուք հրաժարիլ ՚ի չարեաց, ուստի ասէ Առաքեալն. « Վասն այնորիկ յայտնեցաւ որդին Աստուծոյ, զի լուծցէ ըզգործս սատանայի »: Ա. Յովն. Գ. 8: Ապա շնորհն Աստուծոյ զօրացուցիչ, որ է հաւատն կատարեալ իմա հանդերձ բարի գործովք, կարէ և եթ յաղթել նմա:

Ի շար հրեշտակայ նորա :

Չար հրեշտակք նորա են, նախ՝ երևելի թշնամիք Ակեղեցւոյ. որպէս ՚ի հնումն չար հրեշտակ նորա եղև Հողեփեռնէս, որ շարժեալ ՚ի նմանէ առաւ

քեցաւ 'ի ձեռն Անեքերիմայ արքային
 Ասորեստանեաց, գալ զօրու ծանու Ա-
 րուսաղէմ, առ 'ի քակել զտաճարն և
 աւերել զտեղին, և բառնալ զպաշտօնն
 Աստուծոյ. զորոյ զգլուխն եհասա Յու-
 գիթ, ոչ այնչափ զօրութեամբ զինուռն,
 այլ յաւէտ աղօթիւք և զօրութեամբ
 Տեառն. Յո-Դ. ԺԳ. 10:

Չար հրեշտակ նորա եղև Նաբուգա-
 դոնսոր արքայն Մաբելացւոց, որոյ շար-
 թեալ 'ի սասանայէ եկն Արուսաղէմ,
 աւերեաց զքաղաքն և զտուն Տեառն.
 և գերեալ զժողովուրդն 'ի Մաբելն,
 կանգնեաց զպատկեր իւր ոսկի՝ տալ ա-
 մենեցուն 'ի պաշտօն երկրպագութեան.
 և արկ զերիս մանկուսն 'ի հնոցն բոր-
 բոքեալ. Ի-նի. Գ:

Իսկ 'ի նորումս շար հրեշտակք նորա
 եղևն Միսկղեափանաս, Մաքսիմիանոս,
 և այլք բազումք, որք 'ի հուր և 'ի սուբ-
 մաշեալ հալածեցին զեկեղեցին Քրիս-
 տոսի. և ուրացոյն Քրիստոսի Յուլիա-
 նոս, որ քակեալ աւերեաց զանօրինա-
 կան սուրբ տեղիան, և կանգնեաց ըզ-
 պատկերս կաոց 'ի Գողգոթա և 'ի գե-
 րեզմանի Փրկչին:

Իսկ աներևոյթ հրեշտակք նորա են:

դեք և դունդք զօրացն Յեղիարայ . որք հանապաղ խարդաւանեն զմարդիկ ՚ի մեղս , և շարժեն յապստամբութիւն ապրտամբեալքն Մատուծոյ . քանզի և Յեղիար ապստամբ և անօրէն թարգմանի ՚ի մեր լեզու :

Ի շար պաշտօնէից նորա :

Չար պաշտօնեայք նորա են անհաւանք և անհաւատք , որք անուամբ և եթ հաւտոացեալ կան ՚ի ծառայութեան և ՚ի պաշտաման Մատուծոյ . այլ ՚ի թեւադրութենէ գիւլին՝ թիւրեալ ՚ի միտս , ՚ի խորհուրդս և ՚ի գործս իւրեանց , ջրտացեալ հեռանան ՚ի պաշտամանէն , և գործով և ս և բանիւ հակառակ դտանին եկեղեցւոյն Քրիստոսի և ճշմարիտ պաշտօնէիցն Մատուծոյ , և դուն գործեն զօրացուցանել զշարութիւն ամենաչարին :

Ի այց տիրապէս շար պաշտօնեայք նորա են դեք և արբանեակք Յեղիարայ , որք կան մեղ հանապաղ հակառակ ՚ի խորհուրդս և ՚ի գործս , և անիրաւին անիրաւութեամբ՝ չարախօս լինելով ըզրնութենէս , ըստ այնմ . « Կնկաւ չարախօսն եղբարց մերոց , որ չարախօսէր ըզ

նոցանէ առ աջի Աստուծոյ զտիւ և զգիւ
 շեր ո . Յայտ . ԺԲ . 10 : Եւ առ արեալն
 և ս քաջալերէ զմեզ յանելն . « Հակա-
 սակ կայցէք չարոսխոսին , և լիցի փախս-
 տական առ 'ի ձէնջ » . Յակ . Դ . 7 :

Ի շար կամարարաց նորա :

Յայտ իսկ են շար կամարարք նո-
 րա , այն է ամենայն կռապաշտք , և առա-
 ւել քան զնոսա կամապաշտք , որք ըզ-
 կամս իւրեանց պաշտեն , որ և համարի
 երկրորդ կռապաշտութիւն . քանզի նոյն
 է սպաս տանել կռոց՝ և կրից անձին . և
 նոյն իսկ կամք իւր՝ որ ապստամբ գտա-
 նի յօրինաց , համարի թելադրեալ 'ի
 դիւաց , և հետեւապէս կամք սատանայի :
 Կամարարք չարին կոչին այլ և ամենայն
 մեղաւորք և ախտաւորք , զոր օրինակ
 սխտակալն , անօրէնն , նենգամիտն և ամ-
 բարիչտք , այլովքն հանդերձ :

Եւ յամենայն շար զօրո-թենէ նորա , հրաժա-
 րելով հրաժարիմք :

Եյն է յամենայն ներդործութենէ
 նորա , զոր հանապազ ներդործէ 'ի բը-
 նութիւնս մեր , գրգռելով 'ի մեղս , և
 կշտապինդ փութով 'ի չարիս քաջալե-

բերով: Ասե ոգւով չափ ճգնի յամենայն զօրութենէն գողանալ զքող պատկառանաց յերեսաց մարդոյ, բառնալ զահն ՚ի սրտէ, և հանապազորդել աներկիւղ յոճիրս չարութեան դիմագրախիղախեալ, և զդիւրութիւն կատարմանն առաջի եղեալ՝ բիւր հնարիւք ՚ի շաւիղս կորստեան առաջնորդէ նմա, և յայնմամ յաղթանակէ զօրութիւն իւր ՚ի վերայ մարդկան՝ պաշտօնէիցն իւրոց կամարարաց:

Յաղագս թէ ընդէր ձեռնամած դաւանիմք,

Սովորութիւն կալաւ Ալկեղեցի ՚ի դաւանման ձեռնամած, իսկ յօրհնութեան ձեռնաբաց ՚ի վեր աղօթել:

Չեռնամածութիւն է նշանակ խաղաղութեան, միսին ցուցանէ զխաղաղութիւնն Աստուծոյ ընդ մարդկան, իսկ միւսսին զխաղաղութիւն Ալկեղեցւոյ՝ որ առ Աթանասիւ:

Յարմարաբար նշանակէ զհաստատութիւն մտաց և կամոց, և նշան հաճութեան սրտի և ներքին զգայութեան՝ որ է խայթ խղճի մտաց:

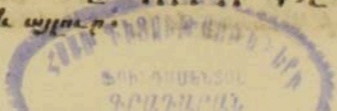

Եւ ըստ իմաստասիրաց , ձեռք յօգեալք՝ համաձայն և հրեշտակաց դաւանութեան և երգոց մեծփայելութեան Աստուծոյ , երկոքումք թեօք կալ պատկառ . իսկ թեօքն ՚ի վեր՝ յօրհնութիւն Աստուծոյ , ըստ աստուածաբանից :

Եւ ըստ Սիւմաքոսի՝ կրկին է խաղաղութիւն հոգւոյ , այն է մտաց և կամաց , որք ունին զօրութիւն և ներդործութիւն կրկին հնգեակ . որովք կազմիքնար տասնաղեայ բանական հոգւոյն , երգել զերգս ՚ի փառաբանութիւն Աստուծոյ ամենայն զօրութեամբ հոգւոյն՝ մտաց և կամաց :

Բանն է իբր ձայնահան գործի , և միտք կնդնդոց նորա , այն է Բաղէնէ , որով հարկանի տասնաղեայ քնարն ,

Օգաւանութենէ չունիմք ինչ աւել , զորոյ զբացատրութիւն կարէ ամենայն որ տեսանել լիով ՚ի մեկնութեան իտարովու , ՚ի գիրս Շնորհալուոյն Մնդհանրականն , ՚ի իտրհրդածութեան Ամբրոնացւոյն , և ՚ի Առսաշաւիզ գիրս պատուելի Գրիգորի Փէշտմալաբեան , և այլուք :

ՊՅԻՏԵԼ արժան է, զի ըստ որում մարդն մեզօք վշտացուցանէ զՆստուած, և զամենայն սուրբս և զհրեշտակս 'ի բարկութիւն շարժէ, ամբաստան լինին Նստուծոյ զնմանէ՝ վրէժխնդիր լինել մեզուցելոյն. բայց ոչ յաւիտենականօք դատապարտել, այլ ժամանակաւ որօք սրտ ժել առ 'ի զգաստութիւն և 'ի դարձառ Նստուած :

Նստա գիտելով մեզու սրին հաւատաւեալ զայս ամենայն, թէ չիք այլով իւր իբր փրկութիւն 'ի ներգործական մեզաց, բայց եթէ այսու ապաշխարութեան խորհրդով, որով միայն և եթբառնի պատիժն յաւիտենական, և մնայ ժամանակաւ որն. որ և այս յառաւելութենէ կատարեալ զզման, խոստովանութեան, և վճարման՝ այն է ողորմութեան, աղօթից և պահոց, և 'ի ձեռն գործոց բարեպաշտութեան թեթեանայ : Աւստի եկեալ կամաւ մտանէ ընդ սուրբ խորհրդովս, զի սրբեցի և փրկեցի 'ի մեզաց և 'ի յաւիտենական դատ

տապարտութենէ . և ՚ի գուճս անկեալ
 առաջի քահանայի , (որում տուաւ ՚ի
 Քրիստոսէ իշխանութիւն արձակման ,
 « Թէ զոր արձակիցէք յերկրի , եղիցի
 արձակեալ յերկինս » . Մատթ . ԺԸ . 18 .
 և թէ « Եթէ ումեք թողուցուք զմեզս ,
 թողեալ լիցի նոցա » . (Յովն . Ի . 23 .) ներ-
 կացանայ առաջի Աստուծոյ և սրբուհւոյ
 Աստուածածնի , զոր միջնորդ և բա-
 բեխօս ունելով՝ խոստովանի զմեզս իւր
 և ասէ .

1. Սեղայ աննասորբ Երբրտ-իւնն՝ Հօր
 և Որտոյ և Հոգոյն սրբոյ . Տղոյեալ է՛
 Աստուծոյ . խոստովանի՛մ առաջի Աստուծոյ և
 սրբուհւոյ Աստուածածնին և առաջի « Հայր
 սուրբ » :

Քանզի Տղայ խորհրտով . Բանի- և գործով :

Երեք կերպիւ գործին մեզք . նախ՝
 խորհրտով , այսինքն ՚ի խորհուրդս մեզան
 չելով , զորոյ եթէ չգայցեն զհետ բանք
 և գործք , համարին նմա այն մեզք նե-
 բելի . միայն զի չիցեն այնորիկ յանձնիչ
 խան կամաց և յամբարիշտ մտաց՝ առ
 աստուածայինս մտաբերութիւն , ըստ

Սաղմոսին . « Ասաց անդգամն 'ի սրտի
 իւրում թէ ոչ գոյ Աստուած ո . Սաղմ .
 ԺԳ . 2 : Բանզի խորհուրդն է վճիռ ,
 որով ընտրեմք առնել զիր ինչ կամ ոչ .
 վասն որոյ եթէ յաստուածայինսն մտա-
 բերիցեմք ըստ անդգամին , և վճաիցեմք
 ընդ միտս ազատ անձնիշխանութեամբս ,
 որում հետեի և հաճութիւն կամաց ,
 մեղանչեմք մահու չափ :

Արիւրորդ՝ մեղանչեմք Բանիւ , չարա
 խօսելով , հայհոյելով , և այլն . դեղ սո-
 բա է լռութիւն , ըստ այնմ . « Ար կամի
 սիրել զկեանս . . . լռեցուսցէ զլեզու իւր
 'ի չարութենէ , և զշրթունս իւր 'ի խօ-
 սելոյ զնենգութիւն » . Ա . Պեք . Գ . 10 .
 Ալ թէ « որ սիրէ զլռութիւն՝ մերձ է
 առ Աստուած ո :

Արրորդ՝ Գործով , այսինքն արդեամբք
 'ի գործ եղեալ զխորհեցեալն 'ի մտի .
 սպանանելով , գողանալով , շնալով , և
 այլն . և դեղ սորա որպէս և այլ ամե-
 նայն մեղաց , է համբերութիւնն , ազօթք
 առ Աստուած , և յաճախ ընթերցանու-
 թիւն հոգևոր գրոց : Արդ՝ յերեսին 'ի
 սոսա չարագոյն են մեղք որ լինին գոր-
 ծով հանդերձ խորհրդովք մտաց . Այս
 պէս մեղան չարաչար հրեայք՝ սպանա-

նելով զՔրիստոս, ոչ զի զԱստուած ըս-
պանին (որ յայտնի իսկ մեղք են անթող-
լի), այլ զի խորհրդով ձեռն ՚ի գործ մը
խեցին, ըստ այնմ. « Եւ արարին խոր-
հուրդ՝ զի նենգութեամբ կալցեն զՅի-
սուս և սպանցեն » . Ստ. Ի. Բ. 4 .

Կամ = :

Այն է իբր յօժարութեամբ և բաղ-
ձանօք սրտի և հասուն խորհրդով մը
տաց, և ոչ յուժեքէ բռնադատեալ,
այլ ՚ի չարութենէ կամացն .

Եւ = ակամայ :

Իմա՛ յայլմէ բռնաղքօսեալ և հրա-
պուրեալ, և յոչ կամայ գործեալ, որ
թեթեալօյն է քան զկամաւ արարեալն .

Գիտութեամբ :

Այն է գիտելով զայն իսկապէս լի-
նել մեղք, և ոչ հեռանալով անտի : Օ՛ր
գիտութեամբ մեղանչումն առաւել վը-
տացուցանէ զԱստուած, և է ծանրագոյն
յոյժ ըստ նիւթոյն . և որ գիտէ զմեղան
կանխաւ և գործէ, գիտէ ապաքէն և
զպատիժ մեղացն, այն է զըկումն յաս-
տուածային շնորհաց, և յերանական

անսութե՛նէ , և դատապարտութիւն
 'ի տանջանս յաւիտենից : Այլա գիտու-
 թեամբ մեղքն շարժէ զանբարկանալի
 բնութիւնն 'ի բարկութիւն , և անէ
 զսպառիժ ժամանակաւ որ յանձն իւր և
 յաշխարհ ամենայն :

Լ) անգիպոթեամբ :

Այն է ոչ գիտելով եթէ իցէ մեղք
 և ընդդէմ կամաց Աստուծոյ , և ոչ 'ի միտ
 առնելով զարդարութիւն նորա , զիրա-
 ւացի հատուցումն և զյաւիտենական
 դատապարտութիւնն , այլ սրարդմու-
 թեամբ իբր անբանօրէն մեղանչելով
 գործել զմարդոյն :

Իաց 'ի չորից այսոցիկ եղանակաց լինի
 երբեմն մարդոյ մեղանչել 'ի հարկելոյ
 տրամադրութեան բնական կազմուածոյ
 մարմնոյն և խառնուածոյ տարերց և 'ի
 նոցին ասլականութեանց : Սոր օրինակ ,
 Հուրն՝ առաւել ունի յինքեան զկիրս
 ցաման և բարկութեան , նախանձու
 և ստելու թեան , և այլն . ուստի որք ու-
 նին զբնութիւն հրոյ՝ առաւել մեղան-
 չեն զայրացմամբ կրից , և չար նախան-
 ձու սրտին ընդ բարիս այլոց , վասն որոյ
 հալին և մաշին . և բարոյապէս մեռանի

հոգի նոցա, զի երկօրեան՝ ևս են մեղք
մահացու :

( )դն՝ առաւել ունի յինքեան զհր-
պարտութիւն, զամբարհաւածութիւն,
զչոռողութիւն և զանախառութիւն, և
է սիրող իշխանութեան . մինչ զի որք
յաղթահարին ՚ի սոցանէ, ջանան տիրել
՚ի վերայ ամենեցուն, ատելութեամբ
վարին ընդ այլոց, և արհամարհեն զա-
մենեսին . որով և մեղանչեն ընդդէմ
Մտուծոյ՝ զքանսարկուին ախտանալով :

Չ ուրն՝ առաւել ունի յինքն զկիրս
բղջախոհութեան, զթուլութեան, և
զմեղկութեան . զարատութիւն աչաց և
զանկարգ ցանկութիւն սրտի յիրս աշ-
խարհի . զգիջութիւն այլովքն հանդերձ :

Իսկ հոդն՝ զադահութիւն, զորկրա-
մոլութիւն, զծուլութիւն և զայլս բա-
զումս, զորս չէ հնար ընդ գրով արկանել :

Այլ սակայն գիտելի է, զի տարերքս
այս չեն երբէք պատճառ մեղոց, այլ
մատակարարիչք նիւթոյ ՚ի նոյն նպաւ
առ որութիւն՝ որոց թիւը եալ ՚ի կամօ
չարութեան զեղծանին զխառնաւածով
քրս թելադրութեամբ շարին :

Չ. Ս'եղայ հոգւոյն և զօրութեամբ սորա, հօտս և շարժմամբ սորա, մարմնովն և շփայութեամբ սորա: Ս'եղայ զօրութեամբ հոգւոյն, իւրամանկութեամբ, անշփմանութեամբ, յանդգնութեամբ, և երկչորութեամբ, շրայլութեամբ, և թշուարութեամբ, շէշէտութեամբ, անիրատւութեամբ, շարահասանութեամբ, յաստակարարութեամբ, և իւրամարութեամբ, Տեղայ Աստուծոյ:

Ս'եղայ հոգւոյն և զօրութեամբ սորա, հօտս և շարժմամբ սորա:

Իմանի ամենայն ներգործութեամբ կամ զօրութեամբ հոգւոյն, այն է միայն և կամք. ըստ որում նախ մտայ է խորհել, քննել և դատել, ապա և կամայն հաւանել և առնել, ուստի ներգործութեամբ եղեալ զհոգւոյն զօրութեամբ ի մանի և զկաման, որպէս և բառս շարժութեան զնոյն տայ իմաստասիրել. քանզի 'ի դատել մտայն' և կամքն ըստ կարգի իւրում շարժի 'ի հաճութիւն կամ 'ի ահաճութիւն իրին դատելոյ, որով ապա յորդորի 'ի գործ. ըստ որում շարժումն ըստ իմաստասիրաց նշանակէ և զի նեղութիւն:

Մարմնով և զգայութեամբ սորա :

Աստէն և ս որպէս և 'ի վերն՝ զբա-
լորն նախ յիշելով՝ 'ի վերայ բերէ և ըզ-
մասուենս նորին . քանզի մարմինն բազ-
կանայ 'ի զգայութեանց , այն են ան-
զամբ : Իսկ գլխաւոր զգայութիւնք կամ
զգայարանք մարդոյ են հինգ , այսինքն՝
տեսանելիք , լսելիք , ճաշակելիք , հոտո-
տելիք և շօշափելիք , ընդ որս իբր ընդ
գրուենս մտեալ ազդեցութիւն չարին՝
ներգործէ 'ի միտս և 'ի կամս , որք են
զօրութիւնք հոգւոյն : Ասան զի ամե-
նայն որ զօրութեամբ մտաց և կամաց
չարժի առնել ինչ՝ կամ շառնել , եթէ
չար և եթէ բարի , և եթէ անտարբեր ,
այսինքն ոչ չար և ոչ բարի , և որ ինչ
ըստ բնութեանն 'ի սղահապանութիւն կե-
նաց . Յաճախ ժ.Գ. : Այլ աստ զչար գոր-
ծոցն ասէ , որ ընդդէմ կամաց Աստու-
ծոյ . ուստի և յարէ յասելն :

Սեղայ զօրութեամբ հոգւոյն :

Օ զօրութենէ հոգւոյն խօսեցաք ,
այն է միտք և կամք , որով գործէ զմե-
զքս 'ի խորհրդեան իւրում , և 'ի հո-
մար ամէ զնոսա մի առ մի , այն է .

Խորամանկութեամբ :

Խորամանկութիւն է հնարիւք իմրն նենգելով կեղծուպաաիր խաբէութեամբ փնասել ումեք, առանց յայտնելոյ նմա արտաքուստ, իբր 'ի խորս սրբտին մանկելով կամ որոգայթ դնելով : Չոր օրինակ, խորամանկութեամբ օձն խաբեալ պատրեաց զնախամայրն : Խորամանկութեամբ Արցեն զանմեզ եղբայր իւր զԱ՛րէլ առեալ էաժ 'ի դաշտ՝ պատճառանօք զքօնելոյ, և յարուցեալ 'ի վերայ նորա՝ սպան զնա : Խորամանկութեամբ որդիքն Յակովբայ վաճառեցին զՅովսէփ Ա՛յդ իտոս : Խորամանկութեամբ սպան Յովթաբ զԱ՛մեսայի . Բ . Թ . 20 : Խորամանկութեամբ սպան և Ա՛նակ զԱստորով զհայր մերոյն Տրդատայ : Այսպէս խորամանկութիւնն գիտէ բազում չարիս գործել, ըստ այնքմ. « Այր խորամանկ նիտայ զչարիս » . Ա՛մի . Ժ . 28 : Արդ՝ զխորամանկութիւնն իբրև գրող զերեսօքն ածեալ չարագործին՝ վարագուրէ զսրաին ժանտութիւնս, և այնպէս գիւրաւ 'ի գործ չարեացն մատչի . վասն սրոյ ոչ այնչափ փնասէ ումեք յայտնի թշնամին, որչափ կեղծաւորեալ բարեկամն խորամանկու-

թեամբ իւրով. զի 'ի յայտնի թշնամւոյ
 դիւրին է զգուշանալ չափաւոր արթ-
 նութեամբ մտաց, իսկ 'ի կեղծեալ խո-
 րամանկ բարեկամէ դժուարին յոյժ,
 Քանզի երբ քաղցր և ամբք բանիւք մի-
 ջամուխ լինի 'ի խորս սրտի ուրուք, կա-
 րեմէր խոց 'ի վերայ դնէ նորա դժուա-
 րաբուժելի ըստ խայթութեան օձին. ու-
 րում 'ի դէպ գայ ասել զբան ուրումն
 իմաստնոյ. «Արեղծաւոր խորամանկ ընդ-
 կամակ մարդադէտնով օձ կայ դարանա-
 կալ»: Արսէս օձն որ ծածկեալ ունէր
 'ի սրտի զբանսարկուն, և զախորժանաց
 բանս բարբառէր 'ի լեւիս Աւայի, 'ի
 սրտին ունէր զթոյն մահու, և 'ի լեզ-
 ուին զբանս քաղցունս:

Խորամանկն ոսկի բաժակաւ զդեղ մա-
 հու մատուցանէ բարեկամին, ըստ այնմ.
 «Արհուղ էին բանք նոցա քան զձէթ, և
 ինքեանք որսէս սլաք»: Սաղ. ԺԳ. 20:
 Այսպէս առնէ և մարմինն ընդդէմ հո-
 գւոյն՝ ճշմարիտ բարեկամին իւրում,
 ընտանի թշնամի լեալ նմա ըստ Արե-
 կացւոյն: «Թէպէտ և կործանումն մեծ
 լինի 'ի խորամանկ բարեկամէ, բայց ա-
 ռաւել մեծագոյն 'ի յընտանւոյ թշնամ-
 ւոյն, ասէ՛ Վամբրոնացին 'ի մեկնու թեան

Սաղմ : Այլա չէ պարտ ամենայն հոգւոյ
հաւատս ընծայել, այլ նախատես լինել
և միանգամ զփորձ առեալ՝ զգուշանալ
ի նմանէ : Իսկ որ վաղվազկոտ է ի հա-
ւատալ, թեթե է սրտիւ, ըստ Սիրա-
քայ . ԺԹ . 4 : Այնպիսին ստէպ խարի
և պատրի ի խորամանկէն, որպէս Ա-
ւա դիւրապատիր գտաւ ընդ բանս օ-
ձին, որոյ վասն զգուշացուցանէ առա-
քեալն ասելով . « Մի ամենայն հոգւոյ
հաւատայք, այլ ընտրեցէք եթէ յԱ-
տուծոյ իցեն » . Ա . Յ՛՛Է . Գ . 1 :

Արդ՝ զի այսչափ չարիք ի խորաման-
կու թենէ յառաջ գան, վասն որոյ ար-
դարապէս կարգէ զսոյն ի գլուխ ամե-
նայն մեղացն՝ որք գործին զօրութեամբ
հոգւոյն :

Անզգամութեամբ :

Անզգամութիւն է, ըստ Արիստո-
տելի, չարութիւն բանականին, պատ-
ճառ կելոյ չարաչար : Քանզի անզգա-
մութիւն մասնց է ճնունդ, և կեանք
անզգամին չարաչար . խաւարեալ է հո-
գի նորա և շացեալ ի գնացս ճշմար-
տութեան : « Անզգամ վասն այնորիկ է,
ասէ Ամբրոնացին, զի զոր գիտէ, կա-

մաւ արհամարհէ, և չար կամայն իւր
հետեւելով արհամարհէ զգիտութիւնն
Ղստուծոյ: Անզգամութեամբ նշանա-
կին անուղղայ կամք մարդոյ, որով գոր-
ծէ զչար գիտութեամբ, վասն որոյ և
կրկնակի մեղանշէ, և դանձէ յանձին
զհուր գժոխոց՝ եթէ ոչ կանխեսցէ ՚ի
զեղջ և յապաշաւ:

Յանդգնութեամբ:

Յանդգնութիւն է, ըստ ումեմի,
ժպիրհ ակնկալութիւն երանութեան և
միջնորդացն առ այն: Ամ՝ յանդգնու-
թիւն է ժպրհութիւն և անխոհեմ հա-
մարձակութիւն, որով վատահի որ ՚ի զօ-
րութիւն իւր, և անկարգ օրէն ապաւի-
նի յողորմութիւնն Ղստուծոյ: Յանդգ-
նութեամբ Յուդայ համարձակեցաւ
միտել զձեռն իւր ՚ի սկաւառակն ընդ
Տեառն իւրում Յիսուսի, հաւասարա-
պատիւ համարեալ զանձն ընդ երկնա-
ւոր վարդապետին, վասն որոյ՝ որոց հար-
ցանէինն թէ սվ իցէ որ մասնեւոց է
դնա, պատասխանեաց. «Ար միտեաց ընդ
իս զձեռն իւր ՚ի սկաւառակն»: Ապրի.
ԻԶ. 23: Յանդուգն է որ չունի զամօթ
յերեսս, և ոչ զահ և զերկիւզ ՚ի սրտի,

և գիմադրաւ արշաւ է յամենայն վտան-
գըս՝ փնասուք անձին իւրոյ, որպէս Ազա-
որ 'ի Թիւրեղ տապանակին՝ յանդգնե-
ցաւ ձգել 'ի նա զձեռն, և պատժեցաւ
Աստուծոյ . Ե . Անայ . Ժ . Գ . : Քանզի
յանդուգն չած է երբէք զմտաւ զարժա-
նաւորութիւն անձին . ոչ զփառս ան-
վախճան կենաց և ոչ իսկ զդժնդախու-
թիւն յաւիտենական տանջանաց : Աչ
յաջ նկատէ և ոչ յահեակ , այլ յան-
դրդնութեամբ զամենայնէ բուռն հար-
կանէ 'ի լրումն անկարգ բաղձանաց սրբ-
տի իւրոյ : Ղեղ սորա է երկիւզն Աս-
տուծոյ . զի որպէս ձիոյ սանձ 'ի բերան
գնի տա նուաճելոյ զյանդգնութիւն
նորա , սոյնպէս պիտոյ է յանդուգն տան
արկանել սանձ 'ի միտս՝ զերկիւզն Աս-
տուծոյ :

Լ :- երկշոր-Բեամբ :

Լըրկչոտութիւնն է վատասրտու-
թիւն , որ տայ երկնչել յամենայն ճնչին
պատճառաց , երկնչի 'ի գործելոյ զբա-
րիա և ոչ Աստուծոյ , երկնչի 'ի դիւէ ,
և առնէ զկամս նորա : Այան որոյ ըզ-
գուշացուցանելով իմն զնա իմաստունն՝
պատուիրէ յասելն . « Արդեակ պատ-

ուեա զտէր և զօրացիր, և բաց ՚ի նըմանէ յայլ ումեքէ մի երկնչիր ։ Ասկէ . 1 . Ա, ուստ երկչտուութիւն է դանդաղ գոյ ՚ի հաւատալ զիրս ճշմարտութեան հաւատոյ, երկչտուութիւն է չբխտաովանել համարձակ զճշմարտութիւն առ ահի տանջանաց, որպէս բազումք ՚ի գնդէ նահատակաց, որք երկուցեալ ՚ի սպառնալեաց՝ զրկեցան յերկնաւոր պսակաց, և ըստ մեղացն ժառանգեցին զանվախձան հուր գեհեհին ։

Յազումք իսկ ՚ի տուրս սղորմութեան սղքատաց գոյով ժլատ, առաջի արկեալ զանհիմն երկիւղ սրտի իւրեանց զոր կրեն տարապարտ, յերկչտուութիւն՝ իբր յիմաստութիւն ապաստանին, և մեղանչեն չարաչար ՚ի մարդիկ և Աստուած, վասն որոյ ասէ աստուածաբանն Վրիգոր . « Յազթեցէ երկչտուութեանն՝ գութն, Աստուծոյ երկիւղն՝ մեղկութեանն » . Ի ճառին աղյապսիրոսիւնն ։ Քանզի ՚ի մեղկութենէ ծնանի երկչտուութիւն, որում գժուարին երևի ճանապարհն առաքինութեան, և կասի յետս ՚ի բարեգործելոյ ։

Շ յ յ լ ը ի ի թ ք :

Շ ա այլու թիւն է զպարզ և սն Վո-
տու ծոյ առաւել քան զպիտոյս բաւա-
կանին վտանել զեղխաբար, առ հեշ-
տու թեան անձին՝ կամ առ սնափառու-
թեան, զի ընկալցի այնու զգովու թիւն
ի մարդկանէ, յորմէ պատճառի սրտիա-
սու թիւն ընչից և ստացուածոց, և ժա-
մանեալ հասանէ ՚ի վերայ աղքատու-
թիւն և թշուառութիւն, վասն որոց
չսայլու թիւնն համարի ծնող տաննայն
թշուառութեանց :

Շ ա այլն ոչ երբէք շատանայ հարկա-
ւորօք, յոյր սակս ջանայ ստանալ զոսկի
և զարծաթ անիրաւութեամբ և խար-
դախութեամբ, զրկէ, կողոպտէ, և յա-
փրշտակէ զայլոց ինչս առ ՚ի լնուլ ըն-
բաղձանս մարմնայն :

Շ ա այլու թիւն է կամաւոր զեղխու-
թիւն անառակ վարուց, որոց զանձինս
իւրեանց ետուն ՚ի կամս շա այլու թեան,
ասէ սուրբն Վ ու սաւորիչ, Յ աճափ Թ :
Վորձ սորին է անկարգ հեշտութիւնն,
ոչ արգելով բանականին, այլ անասնա-
բար և անառակութեամբ զեղխելով :

Վ շ ա այլու թ է յաւելորդաց ծնանի
չա այլու թիւն, յորմէ ծնանի սնափա-

առ թիւն , ուստի և թշուառութիւն .
 վասն որոյ է մեզք մահու չափ , և որ շե-
 աայլն է , նման է որդւոյն անառակի , և
 նորին պատժոցն լինի պատժակից , և թէ
 ոչ զղջացեալ ընդ միտս իւր՝ դարձցի անդ-
 բէն ՚ի գիրկս հօր , և հրաժարեցի իս-
 պառ յանառակ զեղխութենէ :

Եւ ժլատութեամբ :

Եւ յատու թիւնն է տալ սակաւ քան
 զպատկանն , և կամ բնաւ իսկ չտալ . վասն
 որոյ է մեզք մահու չափ , զի համարի
 յուրաստ գալ զպարգևսն Նստուծոյ , զոր
 լինքն վայելէ . ուստի ասէ Նստուածա-
 բան . « Երթշուառացելու մն՝ Նստուած ,
 ողորմութեանն Նստուծոյ նմանելով » .
 Ի ճատին աղչապստիւրութեան : Եւ յատու թիւն
 կամ աշտութիւն հակառակ է շապլու-
 թեան . և են երկու ծայրք մոլութեան ,
 զի որպէս շապլն չարաչար տալովն մե-
 զանչէ , նոյնպէս և ժլատն չտալով՝ բզ-
 նոյն մեզանչէ . վասն որոյ պատու իրէ ի
 մաստունն տերանոյ՝ չժլատանալ ՚ի ծա-
 աոյս հաւատարիմս . « Օ վարձկան որ
 տուեալ իցէ զանձն իւր ՚ի վերայ քո՝
 մի զգուեր (ժլատութեամբ) » . Միշտ .
 Ե . 22 :

Օ ի Ղե-թի-մի :

Օ զ զխու թիւն է տարապայման ծախսք առ ՚ի պերճու թիւն անձին և ՚ի լըրումն յուր հեշտու թեանց մարմնոյն . և այր զեղև ցանկոյ ՚ի սրտին գեր ՚ի վերոյ հանդիսանալ զայլովք : Իսկ բարոյապէս՝ զեղևիլն նշանակէ աստուածանալ , ՚ի նախատինս և ընդ ոտիւք ունելով ըղզնոսա՝ որք չափաւորականաւն վարին :
 Օ սոյն ախտացաւ ախտ Ապրակաթ կայսրին Հռովմայ , շինեաց մտուր ձիոյ ՚ի փղոսկրէէ , և տայր նոցա կեր գարւոյ եօթնիցս լուացեալ և ընդ փոշի խառնեալ սկեոյ . և ինքն զՆստղոնին զգենայր զաղաբողոն , և ՚ի կարգս չաստուածոց բաղմէր :

Ահա ամբարշտու թիւն անբերելի ընդդէմ Աստուծոյ և նորին մեծալայելուչ փառաց , որ է ճնունդ զեղխութեան . և զեղխութեան ճնող արբեցու թիւն , յորմէ բազում չարիք . վասն որոյ զգուշացուցանէ Առաքեալն չարբեանալ երբէք գինեաւ՝ յորում զեղխութիւն է . Ավետ . Ե . 18 :

Իսկ Ոսկեբերան զչար մեծատանն ՚ի մէջ բերեալ զուայտոս վարս , որ չարաչար զեղխելովն անտես առնէր զՆա-

զարու աղքատութեամբն, ապէ՛ . Կ՝ ինչ
արդեօք լինիցի քան զեղխութիւնն զայն
վատթարագոյն , 'ի վերայ փղոսկրեաց
մահճաց ննջել . այլ մեղք և հեշտութիւն
ունին , որպիսի ինչ արբեցութիւն և ա-
ւելատացութիւն . իսկ 'ի փղոսկրեաց
մահճս ննջել՝ զո՞ր հեշտութիւն ունի-
ցի , զինչ միսիթարութիւն . միթէ կա-
մակ և քաղցր մեղ զքունն դործիցէ
մահճացն գեղեցկութիւն » : Այսու-
յանգիմանական բանիւս 'ի խոստովա-
նութիւն և յապաշխարութիւն կրթէ
զմեղ Ա՛ւերանն օսկի , և բոլորովին 'ի բաց
թօթափել յանձնէ զզեղխութիւն :

Ա՛նիրաւութիւն :

Ա՛նիրաւութիւնն ըստ Ա՛րիստոտե-
լի է չարութիւն անձին , և բաժանէ
յերիս տեսակս , յամբարշտութիւն , յա-
գահութիւն և յանարգանս : Ա՛մբարշ-
տութիւնն առ Ա՛ստուած , առ ճնողս
և հայրենիս սխալիլ , և անիրաւիլ : Ա՛գա-
հութիւն՝ առ վաճառսն , յօժարելով
քան զարժանն առաւել շահել : Իսկ ա-
նարգանք՝ ըստ որում զհեշտութիւնս
անձանց պատրաստելով՝ այլոց նախատի-
նքս հասուցանէ , անիրաւելով 'ի պա-

տիւս նոցին ՚ի բարեկամութիւն և յինչ
 չքս : Անիրաւութիւն է անցանել զուխ-
 տիւ, զօրինօք, զքանիւք, զհրամանաւ իշ-
 խանին և զառաջնորդին : Այլ ոչ միայն
 առ օտարս, առ ընտանիս և առ ազգ-
 իւր անիրաւի օք, այլ և առ անձն իւր,
 օք զնաօք մեծագոյն են քան զօր յայլոց
 անիրաւութենէ օք կրիցէ, ըստ այնմ.
 « Աչ օք զնասի, և թէ ոչ յիւրմէ » . Այլ .
 ՚ի ճատս : Արդ՝ խոստովանելով զանիրաւ-
 ւութեան մեղսն առաջի քահանային,
 պարտիմք ապաշխարութեամբ բուռն
 հարկանել զարդարութեան ճանապարհ-
 հէն, ՚ի նոյն ուղղելով զամենայն գը-
 նացս մեր :

Չարահասանութիւնք :

Այն է հաւանելով չարին, կամ
 խորհելով յանձին զչարիս և խորհրդով
 մեղանչելով. զի թէ ոչ նախ կամքն հա-
 ւանիցի չարութեան, ոչ մեղանչէ : Աեղք
 համարին նա և հաւանել ընդ չարու-
 թիւն այլոց, թէ և ինքն չիցէ մեղա-
 կից, որով քաջալերէ զնա յարատեւել
 ՚ի չարիս իւր, ըստ այնմ. « Աի հաւա-
 նիցիս ընդ անիրաւին՝ լինել վկայ անի-
 բուռ » :

Յուսահատութիւնք :

Յուսահատութիւնն է վհատութիւնն ոգւոյ, կամ շարժումն կամաց, որով խորշի ոք 'ի ստանալոյ զերանութիւնն հասարակական միջնորդօք, անբաւական զանձն վարկանելով 'ի ձեռս բերել զայն առանց օժանդակութեան Աստուծոյ, առանց որոյ անմարթ է կարող լինել մեզ՝ որչափ և յօժարութեամբ նկրտիցիմք, ըստ այնմ. « Օ, 'ի նովաւ կեամք, և շարժիմք և եմք » . Գործ. Ժ. 28 : Այլ թէ « () զնութիւնն ինձ 'ի տեառնէ եկեսցէ » . Սաղմ. ՃԻ. 2 . յորմէ անտես լեալ, և զյոյս բարձեալ, և զօգնութեամբ նորա ապախտ արարեալ, յաւէտ բռնաղբօսէ զկորուստ իւր :

Այլ ընդհանրութիւնք :

Թերամտութիւնն է թերահաւատութիւն, պակասամտութիւն կամ անխոհեմութիւն առ աստուածայինս և առ հոգևորս, և յաճախել 'ի չարիսքանգի յոյժ պակասեալն 'ի խոհեմութենէ՝ է մարմին առանց աչաց, վասն որոյ ասէ մի ոմն 'ի վարդապետաց . « Թերամտութիւն կամ թերահաւատութիւն և կամ փոքրոգութիւն է ժանն

տախտ հոգւոյ", այնչափ և այնքան վընասակար, մինչ զի ոչ միայն յետս ընկըրկէ առաջակայ բարեացն յընթացից, այլ և յընթացս անդ տառապեցուցանէ ծանրատաղտուկ տուայտու թեամբ և նեղսրտու թեամբ :

Ալ արդ՝ գիտեա մը մարդ, զի զորինչ ըստ հաճոյս կամաց Մատուծոյ հայցիցես աներկբայ՝ առնուս. ապա մի թերամտիր յաղօթս, և թէ վասն թողութեան մեղաց և ողորմութեան են հայցուածք քո. քանզի ասէ մարդարէն .
 « Մի թէ խալառ արդեւլցէ՞ զողորմութիւն իւր յինէն » . Սաղմ. 42. 9 : Ապա մի ինչ թերահաւատիր ՚ի պարգևս Մատուծոյ, զի նա ոչ զոր խարէ, և ոչ խարի յումբէ, այլ զորս ՚ի նա յուսան աներկմտութեամբ՝ ոչ թողու քաղցեալս. որպէս ասէ Արեմիա . ԼԼ . 12 . « Աղիցին անձինք նոցա (հաւատացելոց) իբրև զծառ ստղալից, և ոչ ևս քաղցիցին » : Քանզի որ ունի ստղաբերեալ ՚ի հոգւոջ զհաւատ, զյոյս և զսէր, հանդիպի շնորհացն Մատուծոյ. իսկ որ թերամտ է՝ գնայ առ խարխափ գայթակղութեամբ իւրով, թերացեալ ՚ի միտս և ՚ի հոգին յերկնաւ որ շնորհաց :

3. Ա՛յլ լայ շուր խորհրդով ճարացս, նենգո-
 թեամբ, ասելը-թեամբ, խեղի- , ճախանօր, յա-
 շաղանօր, թո-ը-թեամբ, պոռնկական խորհրդով
 արո-ական, իգական, անասնական, գրասարական,
 գաղանական, ՚ի գիշերի և ՚ի արանջեան երաղու-
 կան գիճո-թեամբ, և անըջական գարշ աղտըր-
 թեամբ, յեղայ Աստուծոյ :

Ա՛յլ լայ շուր խորհրդով ճարացս :

Ի իբր բացայայտեալ, իսկ հետագայ
 բառքդ, նենգո-թեամբ, ասելը-թեամբ, և
 այլն, են բացայայտիչք նորին. և են մեզք
 ՚ի խորհուրդս մարդոյ յղացեալ նախ, որ
 ասլա ՚ի ձեռն գործոց ծնանին. « Խոր-
 հուրդք մտօք սլատրաստեսցին՝ ասէ ի-
 մաստուենն . . . և որ յայտնէ զխորհուրդս
 (իւր արտաքս) գնայ նենգութեամբ » .
 Ա՛յլ . Ի . 18 :

Նենգո-թեամբ :

Նենգութիւն է գաղտնի հնարա-
 գործութիւն՝ բանիւ և գործով խաբե-
 լոյ զոր կամ մնասելոյ ումեք . որպէս հը-
 բեայք նենգութեամբ կամէին ունել
 զՅիսուս և ՚ի մահ մատնել : Նենգաւոր
 է, որ արտաքուստ ցուցանէ զինքն գուր

բարի և բարեմաղթու այլոց, բայց ՚ի ներքուստ սրտի իւրում խորամանկէ ըզչարիս և խորհի զնենգութիւն. քաղցրաբանութիւն լեզուի և ծիծաղ ՚ի դէմքս ունելով ջանան թակարթել ձգել զմարդ ՚ի խեղդս նենգաւոր շրթանց իւրեանց : Այսպէս մատուցեալ փարիսեցւոց և դպրաց նենգութեամբ առ Քրիստոս, փորձէին զնա և ասէին՝ ո՞ր իցէ մեծ ՚ի պատուիրանս օրինացն Աստուծոյ : Այն և սագուկեցիքն նենգութեամբ հարցանէին զնա վասն կնոջն՝ զոր եօթն եղբարքն կալան ՚ի կնութիւն, եթէ ՚ի յարութեան ո՞ւմ լինիցի, վասն որոյ և մոլորեալս զնոսա կոչեաց Յիսուս : Օ ի այր նենգաւոր կամաւ մոլորեցուցանէ զանձն, և լցեալ ամենայն չարեօքառ երևոյթս ցուցանէ զինքն պարզամիտ : Աւնի նա զնմանութիւն սատանայի, որ քաղցր լեզուաւ դարանամուտ օձին՝ խօսեցաւ ընդ Աւայի զաստուածանալոյն, բայց ՚ի սրտի ունէր թաղուցեալ զմահ և զկորուստն յաւիտենական :

Ատէլ-Բեամբ :

Ատելութիւնն է ընդդէմ սիրոյ, որ է պսակ ամենայն առաքինութեանց :

Ատելու թիւնն զբազում տեսակս մեղաց
 յինքեան պարսեհակէ, ատել զոր յանի-
 բաւի, յորմէ բազում բարիս ընկալեալ
 իցէ, այն է անիրաւու թիւն առ ընկե-
 բրն : Ատել զպատուիրանս Աստուծոյ,
 և արհամարհել զբանս սուրբ գրոց, այն
 է աստուածատեցու թիւն և պատուի-
 րանազանցու թիւն : Արհամարհել զեղ-
 բարս և զբարեկամս՝ ատելու թի է ընդ-
 գէմ սրտուիրանացն՝ Քրիստոսի, որ հը-
 բամայէ սիրել զթշնամիս և բարի առ-
 նել ատելեաց. Մատթ. Ե, 44 : Այլ պարտ
 է մանաւանդ ատել զմեղս և զպատճառ
 մեղացն, և ոչ զմարդն՝ որ է ենթակաց
 մեղաց, ուստի և սուրբ Վարդապետան
 հոգեկիր, իրաւամբ անուանէ զայստօիկ
 « անդատ ատելու թիւն » . Բան. ԽԳ. 1. ( ) ի
 թէ որ դատէր ՚ի մտի իւրում և ՚ի խղճին,
 յորդորիւր յաւէտ ՚ի սիրելու թիւն և ՚ի
 համբոյր քան յատելու թիւն. որով զգա-
 ծեալն՝ կոչի մարդասպան. Ա. Յովն. Գ. 15 :

Խեթի- :

Խեթն է դժտու թիւն հնացեալ և
 ծածկեալ ՚ի սրտի, որպէս հուր ընդ մոխ-
 րով, զոր տածէ որ յինքեան, և մնաց
 պարասպոյ հանել զվրէժ վնասուցն զոր

կրեաց յուսմքէ, առ որ և հայի միշտ
խեթ ակամբ, անբուժելի ունելով 'ի
որտին զխոցուած դառնակսկիծ բանից
և մնասակարութեան թշնամւոյն: Ալ է
մեղանչումն ընդդէմ տէրունական բա-
նից, զոր և առաքեալն իսկ պատուի-
րէ չհատուցանել չար փոխանակ չարի.
Ա. Պէր. Գ. 2: 'Աս զի' և որ ունի խեթ 'ի
որտի, ոչ անձամբ յանձն և եթ հրաւի-
րէ զպատիժ և զբարկութիւն Աստու-
ծոյ, ըստ 'Աեղոսի' եթէ "Ար խեթիւ
ննջէ' բարկացուցանէ զԱստուած": այլ
և պատճառ լինի և ընկերին զրկելոյ յեր-
կնաւոր բարեաց, վասն որոյ ստէ Տէրն
մեր. "Աթէ եղբայր քո ունի ինչ խեթ
դքէն... երթ նախ հաշտեաց ընդ նմա,
և ասպա եկեալ մատուցիր զպտտարադն
քո": Ամբլ. Ե. 23:

Սախանօր, յաչաղանօր:

Թէպէտ և երկոքին բառքս նոյն են
ըստ նշանակութեան՝ գոլով ճնուեղ չար
նախանձու, այլ զանաղանին այսու, զի
մտխանքն է որտի, իսկ յաչաղանքն աչաց
և լեզուի: Սախանքն տրտմութիւն է
ընդ յառաջադիմութիւն ուրուք, ոյր
վասն մտխայ 'ի որտին' իբր միտով և ճը-

խով չարասիրութեանն ստուերացուցանել զփառս նորա, որով ոչ այլ ինչ օգտի՝ եթէ ոչ զհուր դժոխաց, ըստ այնմ. « Օ խաբդ մախողն ՚ի պատրաստեալ բանսարկուին տանջանաց փախիցէ » . Բարեւ :

Յաջադանքն է չարակնութիւն, որով զչարեալ առ նախանձու ընդ բարիս ընկերին, հաջմամբ և բաջաղմամբ իւրով կամի եղծանել և աղաւաղել ըզհամբաւ նորին, և այր յաջաղկոտ կրէ ՚ի սրտին և զմախանա, և համարի գաղտնի ոգէսպան, զի սրտիւ և մտօք մախաց և բանիւ և աչօք յաջաղէ առ ամենեսին : Թէպէտ և երբեմն գաղարի յաջաղանք, այլ ոչ բնաւ մախանքն ՚ի սրտէ. վասն որոյ է մեղք մահու չափ : ուստի և Սկեբերան ասէ . « Յաջաղկոտն ոչ միայն զընկերն՝ այլ և զանձն իւր կորուսանէ » :

Թո՛ւ-ը-ի-տմբ :

Թուելութիւն է լքումն մտաց և արտաքին զգայութեանց և գաղարումն ՚ի գործոց բարեաց, և այս յառաջ գայ ՚ի պակասութենէ հեշտութեանց, ուստի ՚ի վերայ եկեալ մեղկութեան՝ թուլա-

նայ նախ 'ի սրաշտամանցն Աստուծոյ և
ապա դադարի 'ի բարի գործոյ :

Այլ ինձ թուի՝ եթէ զմեզկանալոյ
և զհեշտանալոյ մարմնոյն ասէ 'ի գարշ
ցանկութեանց , վասն որոյ յարէ առ
նմին .

Պոռնիկան խորհրդով :

Ի բացայայտեալ , և հետագայ բառ-
քրդ արոնական . ի գական և այլն , են բա-
ցայայտիչք : Իսկ պոռնկութիւն է կրք-
կին , հոգւոյ և մարմնոյ , պոռնկութիւն
հոգւոյ է թողուլ զԱստուած և զսկա-
տիլ 'ի կուռս գարշելիս , ուստի ասէ
Աստուած ցիսրայէլ . « Յանօրէնութիւն
հարցն ձերոց պղծիք , և զհետ գարշե-
լեացն նոցա պոռնկիք » . Եւրէի . Ի . 50 :
Իսկ պոռնկութիւն մարմնոյ է վավաշտո
ցանկութիւն առ ամենայն տեսակս վե-
րաբերեալ . քանզի բառս պոռնկո-
ւնի 'ի հասարակի առնու աստ :

Արոնական :

Աստէն որպէս և 'ի հետագայս՝ զօ-
րութեամբ իմանի գոյական անունս իոր-
հրդով : Իսկ արուականն է ընդ արուի
խառնակիլ , որ է մեզք սողոմական՝ ընդ-

դէմ բնութեան գործեալ. վասն որոյ և բնակիչք Սողոմոնայ կենդանւոյն պատճեցան երկնացան հրով կիզեալ, և ՚ի հանդերձեալն և սմնան ընդ դատապարտութեամբ, այսպէս և որոց զնոցին շաւիղ գնան, սպառնայ Մատուած պատիժս ժամանակուորս և զմահ յաւիտենական, ըստ Պօղոսի որ ասէ. « Այք զայսպիսիսն գործեն՝ արժանի են մահու » . Զոր. Ա. 32 :

Իգնիան :

Իմանի մեղք գործեալ առ էգս արտաքոյ սուրբ ամուսնութեան, եթէ խորհրդով, եթէ բանիւ, և եթէ գործով, եթէ յարթնութեան և եթէ յերազի, որ պատճառի ՚ի թելադրութեանէ դիւին, ըստ այնմ. « Տստ պոռնկական խորհրդոց շնացի յանուրջս թուլամորթութեամբ » : Այլ աստէն թուի թէ զխորհրդով պոռնկութիւնն ասէ գործեալ ընդ էգս, և է մեղք մահու չափ, ըստ այնմ. « Վննայն որ հայի ՚ի կին մարդ առ ՚ի ցանկանալոյ նմա, անգէն շնացաւ ընդ նմա ՚ի սրտի իւրում » . Սար. Ե. 28 :

Անասնական :

Այն է շաղաշարիլ և զուգիլ ընդ անասունս կամ ընդ կենդանիս ընտելա- կանս . և այս մեղք արտաքոյ են բնու- թեան մարդոյ , վասն որոյ հրամայի 'ի հին օրէնս 'ի միասին սպանանել զանա- սունն և զանասնագէտն . Վեպ . Ի . 18 : Իսկ 'ի նոր օրէնս հրամայի բոցակէզ առ- նել զերկոսեանն . 'ի կանոնագիրս : Անաս- նական մեղք են և խառնակիլ ընդ անա- սունս յերազի , վասն որոյ պարտ է խոս- տովանու թեամբ և ասպաշխարու թեամբ արբել զանձն :

Վրաստական , գաղանական :

Վրաստական և գաղանական մեղք նոյն են ընդ անասնականին , և զնոյն ծան- բու թիւն ունին 'ի մասին մեղաց : Վը- րաստք են ամենայն ազգք բեռնակիր ա- նասնոց , որք ծառայեն 'ի պիտոյս մարդ- կան : Իսկ գաղանք են ամենայն չորքոտա- նիք անտառասունք և անընտելք մարդ- կան : Արդ՝ թէպէտ և գարշելի համա- ըիցին սոքա առ մարդիկ , և անհնարին թուիցին անկանել ընդ նոսա 'ի գործս պղծութեան , այլ հրասլոյքք դիւական ճարտարութեան յօժարեցուցին զմար-

դիկ 'ի նոյն խառնակու մն, 'ի հնարա-
գործութիւն հրեշաւոր գազանաց, զոր
օրինակ ընթեռնումք 'ի բնական պատ-
մութիւնս : Հնար է և յերազի հանդի-
պել մարդոյ, զի երբեմն դէն 'ի կերպա-
րանս գազանի երևեալ մարդկան, հեշ-
տացուցանէ զնոսա անօրինակ ցանկու-
թեամբ : Այլ են սոքա մեղք մահու չափ
և արատքոյ օրինաց բնութեան :

Ի գիշերի և 'ի սուղեան երաշխան գիշ-
րեմբ, և անջական գարշաղտեղութեմբ . Բ-
շոյ Աստուծոյ :

Օյայն ամենայն մեղս ասէ, զոր գոր-
ծէ մարդ յերազի և յանուրջս թէ 'ի
տուէ և թէ 'ի գիշերի, անկանելով 'ի
գիջութիւնս և 'ի գարշաղտեղութիւնս
ցանկութեան, որ և ասի երազափոր-
ձութիւն, կամ բխումն ցայգութեան,
և այս ըստ մեծի մասին պատճառի 'ի
դիւէ, որ 'ի զանազան կերպարանս ե-
րևեալ յանուրջս մարդկան, և խառ-
նեալ ընդ նոսա ածէ 'ի գիջութիւն :
Այլ թէ երևիցի 'ի կերպարանս ան՝ են
մեղք սողոմական, եթէ կնոջ՝ շնութեան,
եթէ կուսի՝ կուսասղծութեան, և եթէ
անասնոյ կամ գազանի՝ անասնագիտու-

Թեան : Այլ զի 'ի շաղաշարիլն ընդ գիւ
ւի , առնէ ընդ նմա ընկերութիւնն և
միաւորութիւնն , վասն որոյ մեղանչէ մա
հու չափ , և հոգին մեռանի բարոյակա
նապէս և սղծի ըստ հոգւոյ , վասն որոյ
պատուիրէր Աստուած Սոլսիսի 'ի հին
օրէնս , զի թէ գտանէր այր յԱսրայել
որ չէր սուրբ 'ի ցայգութեան բխմանէ
(յերազական գիջութենէ) , ելանել ար
տաքոյ բանակին , և ընդ երեկս լուանալ
զմարմին իւր ջրով , և ապա ընդ մտա
նել արևուն՝ մտանել 'ի բանակն . ( ) Ըն .
Ի Գ . 10 :

Այս հասումն գիշերային՝ պատճառի
բազմիցս և 'ի ղեղխութենէ կերակրոյ ,
'ի պագշտ և 'ի սափական խորհրդոյ ,
որ նոյնպէս համարին մեղք մահացու
ցիչ հոգւոյ : Այրբեմն և ս 'ի թուլութենէ
և 'ի լոյծ բնութենէ , և յայնժամ է մեղք
ներելի և թեթե : Աւստի պարտ է մեղ
'ի յամ քնոյ՝ մաքուր մտօք դիմել առ
Աստուած աղօթիւք , և յաւէտ զգու
շանալ տեսանազրելով ղերեսս մեր , և
խնդրել 'ի նմանէ զօգնութիւն իւր և
զպահպանութիւն հրեշտակի իւրոյ , և
ասել . « Առաքեալ Տէր զհրեշտակ խա
ղաղութեան քո , որ եկեալ պահեսցէ

զմեզ յերկիւղական գիշերիս 'ի գիւա-
կան խռովութենէ ։ Աա և զզօրաւոր
բանս սուրբ Վարդապետին . « Վարան
որ առ իս , քե տէր վանեացի . զի եթէ
յարիցէ 'ի վերայ իմ պատերազմիլ , տե-
սեալ զքաղաքն ունայն 'ի զօրաց , և զազ-
գողականացն գործի ապաձայն , զքեզ
Տէր ունիմ մշտնջենաւոր և աննիրհելի
պահապան ։ Աւրելի . ԿԶ :

4 . Սեղայ ցանկո-լեամբ ճարճնոյս , Հեշո-
լեամբ , պղերգո-լեամբ , յօրանջամբ ճնոյ , շար-
ժո-լեամբ ճարճնոյս , և շարճո-լեամբ 'ի
պէսպէս ախոս , Հեշաւլո-լեամբ լեւեացս , ա-
րարո-լեամբ աչացս , ցանկո-լեամբ սրբիս , Է-
գո-լեամբ ունգացս , պագշարո-լեամբ բերա-
նոյս , անժո-ժկալ-լեամբ , շո-այարո-լեամբ և
արբեցո-լեամբ , Տեղայ Ասոր-ժոյ ։

Սեղայ ցանկո-լեամբ ճարճնոյս ։

Հետևեալ բառքդ , Հեշո-լեամբ ,
պղերգո-լեամբ , և այլն , են բացայայտիչք
բառիցս ցանկո-լեամբ ճարճնոյս = Հանկու-
թիւն աստէն իմանայ զզգայականն՝ որ վե-
րաբերի առ ամենայն զգայարանս մար-
մնոյն . և է ամենայն տե՛նչու մն որ հայի

ի յուսի հեշտութիւն մարմնոյ, զոր լայնաբար առեալ Առաքեալն ասէ. « Որինչ յաշխարհի է՝ ցանկութիւն է մարմնոյ, և ցանկութիւն է աչտոյ, և ամբարտաւանութիւն աստի կենաց ». Ը. Յ. Գ. Բ. 16: Որք են ցանկութիւնք ըստ մարմնոյ բաղձանաց, և են անհամարք և անթուելիք, զորոց տես ՚ի մեկնութեան Աթաղ. եր. 340: Իսկ աստ ըզտափականն ասէ, որ են գործք մարմնոյ, ըստ այնմ. « Յայտնի են գործք մարմնոյ, շնութիւն, սրտնկութիւն, սղծութիւն, գիշութիւն, և այլն ». Գաղ. Ե. 19:

Յանկութիւն մարմնոյ համարի նաև խեղկատակութիւն և ծաղրածութիւն անպարկեշտ բանից, և սր ինչ յառաջ գայ ՚ի դատարկութենէ մտաց, ՚ի սրազշտութենէ և ՚ի թուլամորթ բնութենէ մարդկան:

Հեշտութեամբ:

Հեշտութիւն է աստորժակ բանականին ՚ի վայելս զուարճալեաց, և է կրկին, ներքին և արտաքին: Ասկեբերան հեշտութեամբ իմանայ զներքին տափանքս անմտքուր ցանկութեան, և այլ տուրք Հարք ընդ նմին իմանան և զար-

տայրին անարժան գործսն, որ յառաջ
գան յանկարգ և ՚ի գարշ տափանաց :
Եթէ ներքին և եթէ արտաքին հեշ-
տու թիւնք անվայել են մարդոյ բանա-
կանի, ևս առաւել ՚ի Քրիստոս հաւա-
տացելոց. որոց ասկանեալ զմարմինսն
պղծութեամբ, ասկանին և ՚ի հոգիս.
ուստի աղերսելով իմն Առաքեալն ասէ .
«Սի այսուհետեւ թագաւորեսցեն մեզք
՚ի մահկանացու մարմինս ձեր՝ հնազան-
դել ցանկու թեանց նորա» . 2-րդ. Զ. 12 :

Հետու թեամբ իմանի նաև ամե-
նայն դիւրու թիւնք բնու թեան մարդոյ,
որ ցանկայ կալ ՚ի փափկու թեան, և հան-
գիստ զամենայն անցաւոր բարիսն վայ-
ելել, յորմէ մեծուպէս զգուշանալի է .
զի եթէ որ ընդ երկար մնացէ ՚ի հեշ-
տու թեան՝ գաղարեալ յամենայն մար-
մնոյ աշխատանաց, համբուրէ զյետին
թշուառու թիւն, ըստ այնմ . «Ար դա-
տարկակեացնէ՝ անջան որս է սատանայի» :
Ենաև հեշտու թիւն հոգւոյ, որ ՚ի խոկ-
մունս և ՚ի բերկրու թիւնս աստուա-
ծայնոցն և հոգեկանաց փափկանայ որ
և զուարճանայ . որպէս ասէ Ասկեբե-
րան . «Փոխեսցուք զմեզ ՚ի հոգևորա-
կանացն հեշտու թիւնս» :

Պղերգոթիւնք :

Պղերգոթիւնն է հեղգոթիւնն 'ի
 խնդրել զօգտակարս հոգւոյն, և լինել
 ծոյլ 'ի բարեգործութիւնս և յամենայն
 գործս արդարութեան, և ընդ հակա-
 ուակն՝ ժիր և արի 'ի մնասել անձին իւ-
 բում և ընկերին, և 'ի գործել զչարիս :
 Արդ՝ պատճառ աղքատութեան և յա-
 ւիտենական թշուառութեան մարդոյ՝
 է պղերգոթիւնն և հեղգոթիւնն, զի
 ոչ մտաչիմք արիաբար ոգւով, հաւա-
 ասով, յուսով և սիրով առ Աստուած յա-
 զօթս մեր, խնդրել 'ի նմանէ զչնորհս և
 զպարգևս երկնաւոր բարեաց, որ աննա-
 խանձաբար տայ և ոչ խնայէ ումեք ինչ :

Յօրանջմամբ քնոյ :

Արկին է պատճառ քնոյն, ներքին և
 արտաքին : Աերքինն 'ի տամկութենէ խե-
 լապատակին և 'ի ճնշելոյ ուղղոյն պատ-
 ճառի, իսկ արտաքինն յերկց աստի, 'ի
 ցրտոյ, 'ի խոնաւութենէ և 'ի մթու-
 թենէ, յայտոցիկ պատճառաց թուլա-
 նան զգայարանք մարմնոյն, ծանրանոյ
 գլուխն, վասն որոյ սկսանի յօրանջել,
 ձգտիլ և քոչքոտել : Աարոյապէս՝ զսա-
 շարեայն 'ի քնոյ անկարգ ցանկութեանց

նշանակէ, որովք թուլանան զգայու-
թիւնք հոգւոյն, ծանրանայ իմացակա-
նութիւնն իբր զգալի քնով պաշարեալ,
ուստի և չկարէ զբարիս խորհել և առ-
նել, զորոց ասէ Մաթեան. «Իբրև քը-
նով դանդաշեալք՝ զմարմինն պղծեն» .
Յոր . Ա . 8 :

Կսե որ պաշարեալն է ՚ի վերահաս
քնոյ՝ անմտանայ և մտօք դեղեւեալ տա-
տանի ՚ի խորհուրդս հեշտութեան, և
՚ի թուլութեան զգայութեանցն սկսա-
նի յօրանջել և ձգտիլ յանվայել շարժ-
մունս մարմնոյ, և ոչ զմտաւ ածէ եթէ
այն է սկիզբն և առիթ յաւիտենական
քնոյ մահուան. վասն որոյ հարկ է ըզ-
դու շանալ յանձին և դեղեցիկ խորհրու-
ղովք մտաց սթափիլ, ողջաստորութեամբ
սնդել զզգայարանս մարմնոյ և հոգւոյ,
և արթուն և զուարթուն կանխել յաղօ-
թըս և ՚ի խոստովանութիւն, և ասել ըստ
բանի հոգեկիր վարդապետին. «Տուր
զօրութիւն հոգւոյս կամաց, հնազան-
դել զկամս մարմնոյս» . Շար :

Շարժո-վեամբ մարմնոյս և զազագործո-
վեամբ ՚ի ուեսպէս ախոս :

Շարժմունք մարմնոյն չեն ինչ մեղք

մահացու, եթէ ոչ յառաջ գայցեն 'ի չար և 'ի հեշտակիր խորհրդոց և 'ի չարագործիս ներգործութենէ կամաց ազատ անձնիչխանութեան, յորմէ ճնանին պէսպէս զազրագործութիւնք ախտից չարաց, որք են մահու չափ, և մահացու ցանեն զոգիս՝ եթէ ոչ կանխիցի 'ի խոտովանութիւն հանդերձ կատարեալ զղջմամբ և ասլաշխարութեամբ:

Հէշտալըո-Բեամբ լեւեացս:

Այն է՝ որ զհեշտալուր կամ զվաժոտ տուփանաց բանս լսել ախորժէ, որով ապա սղտորեալ սրտին և խաւարեալ մտացն՝ վարի 'ի ցանկութիւն մարմնական ախտից, և այլ յայլմէ լեալ՝ անմշտանայ գլխովին 'ի չարիս: Այլ կամ որ և իցէ ձայնք և բանք աղտեղութեան ասէ, որ հեշտացուցանեն զլսելիս զոգջախոհս, և թակարդեն զհոգին 'ի մահ, վասն որոյ են մեղք մահու չափ:

Արապո-Բեամբ աչացս:

Արատութիւն իմա աստէն զյարատութիւն կամ զյարատութիւնն, այն է խենեշանալն 'ի հայեցուածս, և է դժնդակագոյն բան զլսելեաց հեշտալը-

բու թիւն . և ե՛ն ամենայն վայելչութիւն
 և գեղեցկութիւնք աշխարհիս սրատրո-
 զականք , որք արատաւորեն զաչս . զու-
 բոյ մի առ մի ասել՝ ձանձրութիւն է
 լսելեաց , վասն որոյ զմին միայն ցուցա-
 նեմք , այն է արատ հայել ՚ի գեղ գիւ-
 մաց կախարդիչ գեղեցկութեան , զոր ՚ի
 նկատել աչաց անզգուշաբար՝ իսկ և իսկ
 մոլորեալ մտաց և սրտին՝ վարի ցանկու-
 թեամբ անկարգ բաղձանաց , և շնայ ան-
 դէն ՚ի սրտի իւրում ըստ բանի Տեառն :
 Ասան որոյ սարս է մեղ ՚ի տեսանել
 զայնպիսի գեղ՝ անդէն ՚ի բաց դարձու-
 ցանել զաչս , և ամբառնալ աղօթիւք
 յերկինս՝ ընդ նմին և գհոգւոյ ակն , և
 տսել . « Ամենաինամ Տէր՝ գիր սահա-
 սրան աչաց իմոց զերկիւղքս սուրբ , ոչ
 և ս հայել յարատ » : Ալ այսպէս ըն-
 կալեալ զշնորհս օգնականութեան Աս-
 տուծոյ ՚ի սահպանութիւն աչաց մար-
 մնոյ և հոգւոյ մերոյ , զերժ գտանիմք ՚ի
 վտանգէ հոգւոյ , յարատ հայելցուածոյ :

Յանկոթեամբ սրբիս :

Արկին է ցանկութիւն սրտի , հո-
 գեոր և մարմնաւոր : Աստէն ոչ զհո-
 գւոյն ասէ , որ է առ ի թ անվախձան ե-

բանութեան, այլ զմարմնական ցանկութեանէ սրտի, որ է պատճառ յաւիտեանական թշուառութեան : Այլ ոչ զկարևորաց իսկ ասէ, որ ե՛ն ՚ի սնունդ և ՚ի սէտս մարմնոյ կենաց, այլ զանկարգ բաղձանացն, որով անցադարձաբեր յամենայն ցանկութիւնս աշխարհի, ոչ միայն ՚ի կարելիս, այլ և յանկարելիսն ձեռներէց լեալ, զոր օրինակ ցանկանալով ՚ի սրտի արքայական ակտոսոյ և բարձրագահ իշխանութեան և փառաց մեծութեան : Այլ բազմիցս և ս պճնազարդ զգեստուց և սէսպէս զարդուց ՚ի պաճուճանս մարմնոյ, երբեմն համարամ կերակրոց և քաղցր ըմպելեաց, մերթ զբոսանաց և մերթ իմաստական գիտութեանց, զորս և առարկայն երկրաւոր, շնչաւոր, և դիւական կոչէ : Այս ամենայն ցանկութիւն է սրտի որ հայի յիրս աշխարհային, և է շարագոյն քան զամենայն ցանկութիւն յուր տափանաց, զորմէ խօսի աստանօր :

Ի գո-իւմբ մեգայս :

Թուի թէ զայն ասէ, որ զհոս մահու առնուլ ակորթ է և ոչ զկենաց, հոս մահու է նախանձ, ատելլութիւն, անի-

բուռութիւն, արբեցութիւն, բամբա-
 տանք, բղջախահութիւն, և այլք բա-
 ղում որով հեշտացեալ քիմք մարդկան՝
 անկանին ՚ի գութ ապականութեան :
 Իսկ հոտ կենաց է մաքրութիւն, սրբու-
 թիւն, արդարութիւն, ողջախահութիւն,
 և որք միանգամ առաջնորդեն մարդ-
 կան յերանափան կեանս, ՚ի հոտ գիտու-
 թիւն ճշմարտութեան . վասն որոյ ասէ
 Մարտիան . « Բմանց հոտ մահուանէ
 ՚ի մահ, և ոմանց հոտ կենդանութենէ
 ՚ի կեանս » . Բ . Կրն . Բ . 16 . Յաճախ ԺԱ :
 Եւ որ ինչ հեշտութիւն է մարմնոյ՝ է
 հոտ մահու . զոր օրինակ Սարիամ մալ-
 դաղենացի՝ որ կանխաւ առեալ զհոտ
 մահուան, առնէր բուրումն հոտոց ա-
 նուշից և ծխանելեաց ՚ի հրաւէր հո-
 մանեաց իւրոց բողարածից՝ իգացուցա-
 նելով զանգունս նոցա . ապա զկնի զղջ-
 մանն և դարձին էառ զհոտ կենաց, և
 եղև հոտ անոյշ ՚ի Քրիստոս . և ՚ի նը-
 շան կատարեալ զղջման և առնլոյ զհոտ
 անմահութեան կենաց, շիշ մի իւղոյ
 նարդեան մեծագնոյ, թափեաց ՚ի գլ-
 լուխ կենարարին մերոյ Յիսուսի, և ջերմ
 արտասուօք թանայր զոտս նորա, և հե-
 ղով իւրով ջնջէր և մաքրէր, որով ըն-

կալաւ զաստուածային շնորհս 'ի թու-
ղութիւն մեղաց իւրոց, վճարեալ ըզ-
պարտիս իւր անուշահատ իւղով և կա-
րևոր արտասուօքն . Ամբ . ԻԶ . 7 :

Պագշոտութիւն բերանոյն :

Պագշոտութիւն բերանոյն՝ է ըզ-
ղազրալի բանս ցանկութեան և բղջա-
խոհութեան խօսել խենեշարար, որով
շարժին ինքեանք, և շարժեն զայլս յան-
կարգ ցանկութիւն : Վանդի բերան ոչ
եթէ տուաւ մարդոց 'ի ծառայել յան-
արժանս, 'ի ցովաբանութիւն և 'ի մու-
լեկան խօսս, այլ յօրհնութիւն և 'ի փա-
ռաբանութիւն Աստուծոյ : Այսպէս կու-
շի և ակն պակշտեալ, որ նշանակէ ա-
կըն կամ հայեցուած անառակ և յայ-
րաս : Պակշտեալ բան կոչէ և Փարպե-
ցի, Եր . 173 . զխելագարական և զբանգա-
գուշանաց զրոյցսն, որով ջանայր 'իւն
շաստուհ պարսիկ իշխան գողանալ զմի-
տրս սուրբ նահատակացն 'Անդեանց,
և ըջել զնոսա 'ի քէշ որմզդական մու-
լորութեան :

Անժո՞ժիւլ-Բեմբ :

Անժո՞ժիւլութիւնն է մեղք բնա-

ւորեալ յու՛նակու թեան, որով չարաչար
 մեղանչէ՛ ՚ի մուլեկան կիրս մարմնոյն, յան-
 կարգ կերակուրս և յըմպելիս, և ՚ի մար-
 մնական հեշտութիւնս, յորս զառածի
 անհամբերութեամբ և անժուժու-
 թեամբ, չու՛նելով զչափ և զսահման ՚ի
 բաղձանս սրտին, որում և ասի անզուսպ
 և անսանձ վարք. յորմէ ծագին անբերելի
 մեղք մահու չափ, որոյ վասն հուր երկ
 նատեղաց անկաւ ՚ի Սողոմ, ըստ այնմ.
 « Կնժուժկալութիւնն է՛ած ՚ի Սողոմ
 զհրացան բարկութիւն » . Ո՛ւրիշ : Կն-
 ժուժկալութեամբ յանցեան նախաս-
 ակըժք ՚ի դրախտին, և արտաքսեցան
 յայս երկիր անիծակուռ : Կնժուժկա-
 լութեամբ կորոյս Կսաւ զանդրանկու-
 թիւն իւր՝ փոխանակեալ ընդ շնչին ոս-
 սկնաթանին : Կնժուժկալութեամբ մե-
 զաւ Կման ՚ի Թամար քոյրն Կբեսողոմայ,
 և սպանաւ ՚ի նմանէ :

Շ ապարիւմբ :

Շ ուայտութիւնն նոյն է՛ ընդ զեղ-
 խութեան, իմս անչափութեամբ բե-
 րիլ ՚ի կեր և յու՛մս, և պատճառի շու-
 այտութիւնն ՚ի հեղգութեանէ և ՚ի մեղ-
 կութեանէ անձին, ըստ Սկեբերանի .

քանզի ոչ եթէ որովայնն է, ասէ, որ չուայտի, այլ մերով հեղգութեամբ չուայտանամք. յուանելոյ և յըմպելոյ ոչ չարիք և ոչ մեղք, այլ 'ի հեղգութենէ և յանյադութենէ: Տես, ասէ, զի սատանայ ոչ եկեր և ոչ արբ, և անկաւ 'ի փառաց և յանդունդս էջ. իսկ Պօղոս եկեր և արբ, և արժանի եղև երկնային փառաց և 'ի յերկինս ել: Շուայտութիւն ճնող է արբեցութեան, յորմէ ամենայն չարիք, ըստ այնմ. « Չարաչար չուայտանօք տա փանայ տողորէր ընդ ամենայն մեղս ». 'ի Նաւ-Ընփիւրս:

Լ:— արբեցութեամբ, Տեղայ Աստուծոյ:

Արբեցութիւնն է կամաւոր մտեգնութիւն. քանզի զօրութիւն ոգեաց ելանէ յուղեղն, խանգարէ զիմացականութիւնն, այլայլէ զգէմս և զերևակայութիւնն, և խռովեալ վրդովին ամենայն զգայութիւնք: Ի կրկին միտս իմանի արբեցութիւն 'ի սուրբ Վիրս. առաջին զգալի գինեաւ, յորմէ անչափս արբեալ ումեք՝ կորուսանէ զքանականութիւն, որոյ զհետ գայ անմտութիւն, ցասումն, յանգղնութիւն, սպանութիւն, ծանակութիւն, որսէս Այ արբեալ յիւրա-

տունկ այգւոյն՝ մերկացաւ ՚ի հանդերձիցն, և եղև այսին և կատակ որդւոյ խրում: Աւստի որ չարագոյնն է քան զամենայն՝ բառնի և երկիւղն Աստուծոյ ՚ի սրտէ արբեցողին, և յամենայն ոճիրս լինի ձեռներէց. քանզի երկիւղն Աստուծոյ սանձ իմն է կրից անզգամայ, ըստ այնմ. « Արկիւղև Տեառն խորշի ամենայն որ ՚ի չարէ » . Ա՛ս. ԺԵ. 27: Այն տոյ իմաստունն այնոցիկ՝ որ յամենին ՚ի գինւոջ, և սպտուիրէ չարբենալ գինեաւ և չարձակել զաչս ՚ի բաժակս, զի մի շրջիցիք, ասէ մերկագոյն և ս քան զսանդիտոռն. այսինքն մերկացեալ յամենայն փառաց և սպտուոյ. Ա՛ս. ԻԳ. 29 — 31:

Արկորդ արբեցու թիւնն է մոլեկան կրից և ցանկու թեանց աշխարհիս, վասն որոյ ասէ Ասայի. « Այն որ արբեալք էք և ոչ ՚ի գինւոյ » . ԻԸ. 2: Աւ առաքեալն Պետրոս յասելն. « Արք գնացին գիշու թեամբք, ցանկու թեամբք, գինե հարու թեամբք, անառակու թեամբք արբեցու թեամբք » . Ա. Պ՛ետ. Գ. 3. գինե հարու թեամբ իմանայ զարբենալն զգալի գինեաւ, իսկ արբեցու թեամբ՝ զայլոց ախտից զցանկու թիւնն. քանզի ըստ

Սարգսի, վաւաշտո ցանկու թիւնն արբեցու թիւն է մտաց և խելագարու թիւն ոգւոյ. արբեցու թիւն է ագահու թիւնն և ընչիցն ցանկու թիւն. արբեցու թիւն է ցասումն և բարկու թիւն, և որ ըստ սոցին սակի. Վ. Պէր. ճառ Թ. 2 Ապա բացէ 'ի բաց հրաժարիլ պարտ է 'ի կրկին արբեցու թեանց, և յայնժամ ըստ ասից սրբոյ Հօրն մերոյ Առսաւորչի, 'ի սակասել որովայնամոլու թեան և արբեցու թեան, ցանկու թեան բոցն չիջանի, և սրբու թիւնն և արդարու թիւնն բորբոքի պահօքն սնդեալ. Յաճախ. ճառ Թ. 2

5. Սեղայ շարաբանո-թեամբ լեղո-իս, սպա-
խօսո-թեամբ, սո-սո էրդմամբ, էրդմազանցո-
թեամբ, հակառակո-թեամբ, վիճաբանո-թեամբ,
բանասարկո-թեամբ, շոգմոգո-թեամբ, չսոս, դա-
սարկաբանո-թեամբ, և ծաղո-ս, զբախօսո-թեամբ,
հերյախօսո-թեամբ, և անիծաբանո-թեամբ, պըր-
պանջելլ, Տժգոհելլ, բամբասելլ, և հայհոյել-
լ, Սեղայ Աստո-ծոյ :

Սեղայ շարաբանո-թեամբ լեղո-իս :

Չարաբանու թիւն է ամենայն բան լեղու ի որ ելանէ 'ի բերանոյ առ 'ի չարիս

ընկերին . ուստի չարաբանութիւնն աստէն
 գնի իբր բացայայտեալ , և հետագայ
 գոյականքդ բացայայտեն զնոյն : Այլ զի
 ամենայն խորհուրդք չար ՚ի սրտէ ե-
 լեալ գան ՚ի լեզուն , վասն որոյ խրատէ
 սուրբն Յակոբ Մժբնայ հայրապետ յա-
 սելն . « Սի տար լեզուի քում զամենայն
 խորհուրդս , որ ելանեն ՚ի վերայ սրտի
 քո » : Այլ Տէրն ասէ . « Ի բանից քոց
 արդարացիս , և ՚ի բանից քոց պար-
 տաւորեցիս » . Սաքի . ԺԲ . 37 : Ապա
 սանձ արկանել պարտ է չարաբան լեզ-
 ուի՝ զլու թիւնն Վրիստոսի , որում ապ-
 տակ ածեալ անարգեցին զնա՝ համբե-
 րեաց . և հայհոյեալ թուք յերեսս ար-
 ձակեցին , և լռեաց , որ սաստէր ալեաց
 ծովու և հանդարտեցուցանէր , և այ-
 սոց չարաց՝ և պապանձեալ կարկեցու-
 ցանէր , այլ յանարգանս և ՚ի չարչարա-
 նրս անդ՝ լուռ և եթ կայր . Սաքի . ԻԶ .
 65 : Սաքի . ԺԴ . 61 :

Ստախոսութեամբ :

Ստախոսութիւնն է ասել և խօսել
 զոր չէ այնպէս և կամ բնաւ իսկ չէ ե-
 ղեալ , և այնու հաւանեցուցանել զայլս՝
 արկանելով ՚ի խարէութիւն , յորմէ բա-

զու՛մ անդամ՝ ճնանին մեծամեծ վասնգք
 և փնասք հոգւոյ և մարմնոյ : Հեղինակ
 ստու թեան և զև սատանայ , խաբէլով
 ՚ի դրախտին զԱւա և ՚ի ձեռն նորա զԱ-
 դամ , որոյ հաւատարով բանիցն ստու-
 թեան՝ կերան յարգելեալ սրտոյն և ան-
 կան ՚ի փռաց , այսպէս և որ խօսի սուա՝
 համարի որդի սատանայի , ըստ այնմ՝
 « Զորժամ խօսիցի (որ) սուա՝ յիւրոյ
 անտի խօսի , զի սուա է և հայր նորա » .
 Յով . Ը . 44 : Քանզի սատանայ՝ որ յար-
 մարտպէս ստուգաբանի սոսք է նա , և
 ստախօսն՝ հաւատարին միմեանց ՚ի յղա-
 նալ և ՚ի ճնանելն զստութիւն . վասն
 որոյ պատուիրէ առաքեալն Պօղոս ՚ի
 բաց մերկանալ զհին մարդն զապակա-
 նեալն ցանկութեամբք խաբէութեանն
 և զգե՛նուլ զնոր մարդն արդարութեամբ
 և սրբութեամբ ճշմարտութեանն , և
 ասէ . « ՚ի բաց ընկեցէք զստութիւն .
 խօսեցարութք զճշմարտութիւն իւրա-
 բանչիւր ընդ ընկերի իւրում » . Ամբ .
 Դ . 22 — 25 : Ապա յայտ է թէ որ զսուա
 խօսի՝ զսատանայ յանձին իւրում զգե-
 ցեալ է և միացեալ ընդ նմա , յորմէ
 պարտիմք հրաժարիլ և յամենայն խա-
 բէութեանէ նորա , և երկնչել յաւէա ՚ի

դատաստանացն Աստուծոյ, ըստ Սաղմոսին . Ե . 7 . « Կրթու սանես զամենեւեան որ խօսին զսուտ » :

Սուս Էրդմաճք :

Կրդու մն սուտ յսուաջ դայ 'ի բընաւ որեայ ստախօսու թե՛նէ, առ 'ի հաւատարիմ առնել զսուտ բանս իւր . և պատճառի 'ի դատարիու թե՛նէ արդարութեան և յաներկեղութե՛նէ Աստուծոյ, և է հակառակ բարեպաշտութեան, որոյ պտուղն է արդարութիւն և սրբութիւն առ Աստուած . և քրիստոսական սուրբ կրօնիցս : Այլ այս մեզք դըմնդակագոյն է քան զստախօսութիւնն . վասն զի կրկնակի մեղանչէ, նախ ստախօսութեամբ, երկրորդ սուտ երդմամբ յանուն Աստուծոյ, և արարածոյ նորա, հրեշտակաց և սրբոյ, վասն որոյ Տէրն մեր արդելու բնաւին 'ի սուտ երդնոյ, « Ամենեին մի՛ սուտ երդնուլ ասէ, մի՛ յերկինս, զի աթոռ է Աստուծոյ, և մի՛ յերկիր, զի պատուանդան է օտից նորա, և մի՛ Արքուսաղէմ, զի քաղաք է մեծի արքայի » . Սուս . Ե . 35 . ԻԳ . 16 : Յով . Ե . 12 : Սեր . ԻԳ . 9 : « Այլ եղևցի ձեր բան, ասէ, այսն՝ այս, և ոչն՝ ոչ, զի

աւելին քան զայն 'ի չարէն է : Այլ Ու
կեբերան 'ի պատուիրելն ժողովրդեան
չերդնուլ սուտ , յաւելու ասել . « Աջ
ասեմ զյոբներդ մնու թիւնն միայն , այլ
և զնոսին իսկ զքարի երդմունան կարճել
պատուիրեմ » . Ղաւ Ի Զ : Վանզի յոր
ինչ և երդնուցու որ , եթէ յերկինս և
եթէ յեկեղեցի և 'ի սեղանն , առ Աս
տուած վերաբերի ամենայն , որ է ամե
նայն ուրեք և յամենեւին . վասն որոյ որ
երդնու սուտ , 'ի վկայութիւն կոչէ զԱս
տուած , որ է մեղք ծանրագոյն յոյժ
և յաւիտեանական դատաստարութեան
արժանի :

Այլ Գաւառնայն ի Եմբ :

Այն է զանցառութիւն երդմանն՝
զոր երդնու որ յառաջագոյն 'ի հաստա
տութիւն բանից իւրոց , վկայ կոչելով
զԱստուած կամ զաստուածայինս . և կամ
դաշնաւորի ընդ Աստուծոյ կամ ընդ սուր
բքս և կամ ընդ ընկերին՝ երդուեալ
յանձն իւր : Այլ համարի ուխտազանց և
ուխտադրութ նա որ ընդ Աստուծոյ
դաշնաւորեալ երդմամբ , անցանէ զնու
վառ երդմնահարութեամբն , և գտանի
ստարտաւոր 'ի հաստուցումն երդմանն :

Իսկ որ ընդ ընկերին դաշնադիր լեալ անարդիցէ զերդումնն, համարի խաբէրոյ, երկորեան և ս ե՛ն յանցանք հակառակ կամաց, և զանցառուքն պարտաւորեալ արդարութեան, և ամբարիշտ դատեալ. վասն որոյ զեղեցիկ խրատէ իմաստունն Սիրաք, «Յանուն սրբոյն (Մատուծոյ) երդամբ մի սովորիր ասէ, զի որ յաճախէ երդնուլ ՚ի մեղաց ոչ սղատի. զի թէ ստիցէ՝ մեղք նորա ՚ի վերայ նորա, և թէ անցցէ ընդ երդումնն՝ կրկին մնաս » . Սիրաք . ԻԳ . 10 — 12 : Մտա երդմնազանցն, ստերդումնն և ստախօսն պարտին խոստովանութեամբ և զղջմամբ սրբիլ ՚ի մեղացս, և հրաժարել ՚ի չար սովորութենէս :

Հակառակութեամբ :

Հակառակութիւն է բանիւ և գործով հակառակիլ ընդ ումեք, դիտաւորութեամբ արդելոյ զնա յինչ և իցէ գործոյ և ՚ի կարծեաց մտաց : Այլ թէ հակառակութիւնն իցէ ընդդէմ բարւոյ և ճշմարտութեան, որպէս աստէ՛ն իմանի, է մեղք մահու չափ. և է ծնունդ նախանձու, յորմէ պատճառին պէտպէս չարիք, կռիւ, հայհոյութիւն, անէծք,

և այլն : Իսկ ըստ սուրբերայն Յակոբայ՝
 ամենայն հակառակութիւնք յորմէ և
 սրտերազմունք՝ յառաջ գան յախտա-
 ւոր ցանկու թեանց մարդոյ . Յակ. Գ. 1 :
 Վասն որոյ և Տէրն մեր Յիսուս առ ՚ի
 զառաջս առնուլ ամենայն չարեաց, պա-
 տուիրէ ամենն ին իսկ չկալ հակառակ
 չարին . Մատթ. Ե. 39 : Հակառակու-
 թիւնն եթէ ընդդէմ ճշմարտութեան
 իցէ, է հայհոյութիւն զհոգւոյն սրբոյ,
 և է մեղք անթողի . իսկ եթէ առ մար-
 դիկ յինչ և իցէ իրս, համարի այն ՚ի
 բարձմանէ սիրոյն . և զի ՚ի բառնալ սի-
 րոյն և ՚ի տիրել հակառակութեան՝ խա-
 փանին ամենայն գործք բարիք, տեղի
 տան այնուհետև ամենայն օրէնք ար-
 զարութեան, բառնի հնազանդութիւն
 և երկիւղն իշխանութեան, մանաւանդ
 եթէ երկիւղն Վատուծոյ ՚ի սրտէ մարդ-
 կան . որպէս զվայրենացեալ և զանընդել
 գողանս սկսանին խածատել և գիշատել
 զիրեարս, և յայնժամ համարի հակա-
 ռակութիւնն դժնդակ մեղք : Իսկ եթէ
 ՚ի պաշտպանութիւն ճշմարտութեան ի-
 ցէ հակառակութիւնն, ներելի է . բայց
 սլարտ է զգուշանալ զի մի ՚ի յաճախել
 հակառակութեան, գարձցի և եղիցի

այն մեղք մահու չափ . այլ անդէն ար-
ժան է զխաղաղութիւն համբուրել , և
չտալ տեղի ատելութեան , զի ըստ ի-
մասանոյն . « Ստելութիւն գրգռէ հա-
կառակութիւն , և զամենեւին որ ոչ հա-
կառակին՝ ծածկէ սէր » . Իմաստ . Ժ . 12 :

Վ Իճաբանութեամբ :

Վ Իճաբանութիւնն ըստ մասիննոյն
է ընդ հակառակութեան . և է երկուս-
տեք զիմամարտութիւն բանիւ յինչ և
իցէ առարկութիւնս . և է չար , զի է
նշան հպարտութեան , յորմէ ծնանի և
ատելութիւն : Այլ սպարտ է մեղ զգու-
շանալ և հեռի կալ ՚ի միճաբանութե-
նէ , զի մի սնուսցուք ՚ի մեղ զմայրն ա-
մենայն շարեաց զհպարտութիւն , և
մի լիցուք առ իթ նախանձու այլոց , ըստ
այնմ . « Առաւել ՚ի միճաբանութեանէն՝
ամբարտաւանութեան երևումն , և հաս-
տատութիւն նախանձունն ՚ի հոգիս » .
Բարսեղ , Ի գիրս հարցմանց :

Բանսարկութեամբ :

Բանսարկութիւն է գործ սատա-
նայական , որով զբանս միոց արկանէ ՚ի
լսելիս այլոց , և թէ ճշմարիտ և եթէ

սուտ : Այլ այր բանասարկու հանապաղ
 չարախօսէ զայլոց , և արկանէ թշնա-
 մու թիւն 'ի մէջնոցա զըսպարտու թեամբ ,
 և զբարուրս յօգելոյ ոչ դադարի երբէք ,
 վասն որոյ ասէ Ասկեբերան . « Աօքա որ
 զանձանց բարիս ինչ ոչ գիտեն , զբօսանս
 ինքեանց վարկանին , չարիս կարկասեն
 զայլոց » . և Վամբրոնացին զբանասարկուն
 իմանոց զնոյն ինքն զսատանայն՝ յասելն .
 « Բանասարկու և սատանայ անուանեմք
 զնա 'ի գործոյն , զի միշտ զբանս չար խոր-
 հրդոյն արկանէ 'ի սիրտս և 'ի միտս մեր » :

Շոգմոգոս-իւամբ :

Շոգմոգոս թիւն է բանասարկու թիւն
 շողոմարար , և բան շողոքորթիչ առ որ-
 սալ զօք 'ի հրապոյրս չարու թեան , վասն
 որոյ և այր շոգմոգ լեզուաւն քաղցրա-
 բանէ , այլ 'ի սրտին ունի զթոյն ատե-
 լու թեան . շրթունք իւր մեղրածորեն ,
 այլ սիրտնորա կրէ զլեզի դառնու թեան .
 և կամի զմթերեալ թոյն իւր հեղուլ
 գաղտ 'ի մարդիկ , որում ասի և նենգա-
 ւոր . վասն զի ճնունդ է սա նենգու-
 թեան , աչառանօք երեսաց շողոմէ ըզ-
 մարդ , թշնամանելով զայլս , զի շարժեա-
 ցէ զնա 'ի գործս միասակար , և կամ

տրհամարհելով զայլս՝ պատուէ զնա և մեծարէ, որով և բանսարկէ շողոքորթութեամբ՝ ասելով. Չէ պարտ իմաստնոյ համբերել առն տգիտի, և աղնուականի՝ տանիլ շիշին և նուաստ արանց. գովէ զվրէժինդրու թիւն, իբր գործ աղնուականի, և ծաղր առնէ զհամբերութեամբ. զաղքատու թիւն արհամարհէ, և զօգուտ զրկողու թեան և գողու թեան գովու թեամբ ՚ի մէջ բերէ. զհեշտու թիւն և զհեղգու թիւն մարմնոյ քարոզէ. քանզի և բուռդ շֆճճճճճ լսաբանասիրաց նշանակէ՝ շոգւով բերանոյ մոզել զըսելիս, այն է կախարդել զքբ բանսարկու լեզուաւ :

Քսոս :

Քսու թիւն է գաղանի չարախօսութիւն լեզուի զընկերէն, առ ՚ի քակտելոյ զճճմարիտ բարեկամու թիւնն, և կամ քսու թիւն է՝ որ գաղտ շիշէ յունկն այլոց ստու թեամբ կամ ստու գու թեամբ. տարածայնելով մուծանէ զխռովու թիւն և զթշնամու թիւն ՚ի մէջ մարդկան, առ ՚ի լուծանել զսէր բարեկամաց, ընտանեաց, ազգականաց և սիրելեաց, և զծանկելով զանուն և զհամբու, և չա-

բաշար վրդովէ զամենեւին . ու աօի ա-
սէ իմաստունն Սիրտք . ԻԸ . 18 . « Օքք-
սուն և զերկխօսն առ հասարակ նղովե-
ցէք , զի զբազումս 'ի խաղաղութեան
ստտակեցին . . . դքազարս հզօրս կոր-
ծանեաց (քսուն) և զապարանս մե-
ծամեծս քակեաց » : « Քսութիւն տա-
րապարտուց քան զմահ չար » . Ա՛՛Կ .
ԻԶ . 6 : Այլս պահեացուք զանձինս մեր
'ի քսութեանէ , և խօստովան լիցուք քա-
հանային՝ եթէ ինչ մի մնասեցաք ընկե-
րին 'ի ձեռն քսու և մասքուս բանից
մերոց :

Վաստարկաբանութեամբ :

Վատարկաբանութիւն է ամենայն
խօսք և զրոյցք անիմաստք , անօգուտք
և անհաստատ խորհուրդք , զար խօսին
մտորդիկ առանց մտքժ ունեւոյ դիմաճա-
նէն , և ծախեն ընդ մայր զժամանակ
իւրեանց՝ բարբանջելով աստ և անդ .
և մեղանչեն չարաչար՝ թէ և ոչ ինչ վե-
նաս կարծիցեն ճնանիլ 'ի դատարկաբա-
նութեանց անաօի : Այլ որ դատարկա-
բանն է իրաւամբ ունի դատիլ և հար-
ցափործիլ և տալ համարս յաւուր ա-
հեղին , վասն որոյ ասէ ինքն Վրիստոս .

« Րնդ ամենայն դատարկ բանի զոր խօսիցին մարդիկ, տացեն համար յաւուրըն դատաստանի ո. Ստրի. ԺԲ. 36 :

Եւ ծաղը :

Թեպէտ և ծաղըն ըստ ինքեան չէինչ չար, սակայն անչափ ծաղըն լինի չարագոյն և առիթ մեղաց, ուստի և ծաղը բասէրն ոչ դուզնաքեայ երկիւղիւ կացցէ առաջի ահեղ ատենին Քրիստոսի. ապա յիրաւի ուրեմն ասէ ոմն. « Րնդէր ծիծաղիս վայրասպար, երկիր, գուցէ որսէս օձն խաբեաց զլաւ խաբիցիս և դու ո. Քանզի սատանայ ՚ի ձեռն ծաղու մուտ գտեալ սպրդի ՚ի մարդ, և առեալ ածէ զնա անդ՝ ուր լալ է աչաց և կրճել ատամանց : Այսպէս որք առ ջրհեղեղաւն ծիծաղէին՝ սատակեցան. ծիծաղեցաւ և Քամ որդին Այի, վասն որոյ կարոյս զորդիութեանն պատիւ, և եղև ծառայ եղբարց : Օիծաղեցան և Սողոմոնայիք, ուստի և հրակէղայրեցան : Օիծաղեցաւ Սառա, վասն որոյ և պատու հասեցաւ : Այս բանի առաւել և մեք քրիստոնեայքս պատու հասիցիմք վասն տարասպարտ ծաղու, փոխանակ արամելոյ մեր ՚ի վերայ մեղաց

մերոց . վասն որոյ վայ տայ մեզ Տէրն մեր
 ասելով . « Վայ ձեզ որ ծիծաղէքդ այս
 ժամ , զի սգայցէք և լայցէք » . Վ՛ր-ի .
 Զ . 25 : Բազում անգամ որ ըստ աշխարհի
 է ծաղրն , գիտէ ճնանել բանս գար-
 շելիս , և ՚ի բանից անտի գործս աղտե-
 ղիս , որոց պատիժն ոչ միայն ժամանա-
 կաւ որ , այլ և յաւիտենական . քանզի
 սատանայ զորոգայթս մահու ծածկեալ
 ունի ընդ ծաղու , վասն որոյ ՚ի դէպ ու-
 բեմն ասէ ոմն ՚ի վարդապետաց . « Վասն
 դատարկաբանութեան և ծաղրածու-
 թեան գոյ պատիժ և պատուհաս ՚ի
 Տեառնէ ստուգապէս . և զի շատախո-
 սութեամբ և ծաղրածութեամբ վշտա-
 ցուցանեմք զ՛ստուած » :

Օրախօսութեամբ :

Օրախօսութիւնն է ՚ի զուր և ընդ
 վայր ասացեալ խօսք , որոյ մի ծայրն է
 լանէ ՚ի զրպարտութիւն . և համարին
 զրախօսութիւնք ամենայն բանք հերե-
 սիովտաց ընդդէմ խօսեցեալ սուրբ գր-
 բոց : Օրախօսութիւնք են և ամենայն
 բաջաղանք և կարկատուն բանք զոր ըն-
 ձեռեն ոմանք զսրբոց առաքելոց՝ տա-
 լով նոցա առանձնաշնորհութիւնս ընդ-

դէմ վարդապետութեանց Յիսուսի և
բանից սուրբ աւետարանին, որպէս հը
ռովմէադաւանք զՎետրոսէ, որով և ար-
կանեն հերձուածս 'ի մէջ քրիստոնէից
դրախօսութեամբք իւրեանց, վասն որոյ
և մեղանչեն ընդդէմ ամբողջութեան
սրբոյ հաւատոյս և կաթուղիկէ սուրբ
Նիկեղեցւոյս :

Հերձախօսութեամբք :

Հերձախօսութիւն է խօսել բանս
հերձուածողականս . ոչ զնոցանէ ասէ
որք յայանի հերձուածողք են և հերետի-
կոսք, և հերքեալ հատեալ 'ի միութե-
նէ առաքելական սուրբ Նիկեղեցւոյս,
այլ զայնոցիկ ասէ՝ որ յամառեալ մոլորին
մտօք կամ բանիւ ընդդէմ ծանուցեալ
ճշմարիտ բանի ուղղափառ վարդապե-
տութեան . 'ի հերձամիտ գրոց կամ 'ի
մոլորամիտ անձանց ընկալեալ զանուղ-
ղափառ ուսմունս՝ գիտութեամբ կամ
անգիտութեամբ 'ի նոյնս սիինդ կացեալ՝
խօսին այլոց 'ի դայթակղութիւն, յո-
րոց սխառուիրէ առաքեալն հեռանալ՝
ասելով. « Յառնէ հերձուածողէ՝ յետ
միանգամ և երկիցս խրատելոյ՝ հրաժա-
րեսջիր, գիտասջիր՝ զի թիւրեալ է այն

պիտին, և մեղանչէ անձամբ զանձն դատապարտեալ » . Տի . Գ . 10 :

Հերձախօսու թեամբ իմանին և զըրոյցք երկպառակիչք, զոր սերմանեն չարասէրք 'ի մէջ ընտանեաց, բարեկամաց և ժողովրդոց սիրով կապակցելոյ, առ 'ի քակտել զնոսա 'ի միմեանց, և փոխանակ ընդ նորա արմատացուցանել զհերձումն, զկառ, և զկուր . վասն որոյ մեղանչեն չարաչար :

Լ = անիծաբանութեամբ :

Անիծաբանութիւն է չարիս մաղթել ումեք կամ անձին բանիւ բերանոյ, զի այլ է և անիծանել զոր սրտիւ, ըստ այնմ . « Բերանովք իւրեանց օրհնէին, և սրտիւք անիծանէին » . Սաղմ . ԿԱ . Ծ : Իսկ բանիւ անիծանելն է կարդալ ումեք նզովս եթէ յիրաւի և եթէ յանիրաւ, և է մեղանչումն ընդդէմ Աստուծոյ . քանզի մարդն է պատկեր Աստուծոյ, զոր 'ի թշնամանելն՝ թշնամանի և Աստուած, և յայնժամ ոչ ինչ օգնեն օրհնութիւնք որ 'ի նոյն անիծաբեր բերանոյն ելանեն . վասն որոյ ասէ շնորհալին Սարգիս . « Օ ինչ շահ յօրհնութենէն . քեզ լինիցի սով մարդ, յորժամ անիծիւք

զարատկեր Աստուծոյ թշնամանեւս ։ Յակ.
 Ղու. Ը : Չար է ապա անիծանել ըզ-
 մարդիկ և զարարածս ամենայն . վասն ու-
 բոյ սպառուիրէ առաքեալն Պողոս ասե-
 լով . « ()ըհնեցէք զանիծիչս ձեր , օրհ-
 նեցէք և մի անիծանէք » . Հով. ԺԲ . 14 :
 Եւ Տէրն մեր խրատէ նոյնպէս փոխա-
 նակ անիծաբանու թեան օրհնել զտուող-
 սըն անիծից . « ()ըհնեցէք ասէ՛ զանիծի-
 չքս ձեր , բարի արարէք ատելեաց ձե-
 րոյ » . Մատթ . Ե . 44 :

Տրտնջիւղ :

Տրտունջն է գաղտնի զրոյց զընկե-
 րէն , կամ անպատճառ դիմախօսու-
 թիւն , և կամ մեղադրանք ինչ ընդդէմ
 հրամանի մեծաւորաց կամ բարեկար-
 գութեան , և ընդդէմ Աստուծոյ իսկ
 տեսչութեան , որ ոչ գաղարի երբէք
 ՚ի հեղուլ աննախանձաբար զսարդ և ս
 իւր ՚ի մարդիկ , վասն որոյ ասէ զտրտըն-
 ջողաց զԱստուծոյ մեկնիչն կաթուղե-
 կեաց . Յով . Ղու . Բ . « Ի՛իւրապատիկ
 երախախ գտեալ Աստուծոյ և բարիս՝
 ապաշնորհ առ երախտաւորն գտանէին՝
 տրանջելով զնմանէ » : Ուստի մեծապէս
 մեղանշեն ոչ որք զԱստուծոյ և եթ , այլ

և այք զմտորդկանէ և ս բառնան տրտունջ,
 կորուսեալ զհամբերութիւնն՝ որ հիմն
 է ամենայն առաքինութեանց. վասն որոյ
 գեղեցիկ իմն սահմանի տրտունջն, այս-
 ինքն տրտունջն է կորուստ համբերու-
 թեան: Այլ որք միանգամ տրտնջն՝
 զԱստուած ՚ի բարկութիւն ածեն, որ
 պէս Իսրայէլ զԱստուծոյ և զՄովսիսէ
 յանապատի անդ, վասն որոյ և չեղեն
 արժանի երկրին աւետեաց, այլ և չա-
 բաչար պատու հասիւք պատու հասեցան,
 որպէս երբեմն հուր ՚ի Տեառնէ ելեալ
 եկեր զմասն ինչ բանակին, վասն որոյ
 դիմեաց ժողովուրդն առ Մովսէս, որոյ
 միջնորդ լեալ առ Աստուած, շիջաւ և
 դադարեաց հուրն. [Թոմոյ ԺԱ: Այս-
 պէս պատժին ամենեքեան այք տրտնջն
 զԱստուծոյ զտուողէն բարեաց, ուստի
 պարտ է համբերել ամենայնի և մի կար-
 ճամտիլ, զի մի տասպալիցի առաքինու-
 թեան հիմն, և շարժիցի անբարկանա-
 լին Աստուած ՚ի բարկութիւն, և գլու-
 ցուք զկորուստ անձանց մերոց, այլ յա-
 մենայնի գոհանալով փառաւոր առնել
 զԱստուած և ոչ տժգոհիլ, զի տրտունջ
 ՚ի տժգոհութենէ անախ ծնանի, վասն
 որոյ յարէ ասելով.

Դժգոհելու:

Դժգոհու թիւն է տրտնջել ՚ի սրտի,
 յորմէ արտունջ ՚ի բերանի. տժգոհի ոք
 զվիճակէ իւրմէ, զդժբաղդու թեանց,
 զընկերաց, զընտանեաց, զհիւանդու-
 թենէն և զանյաջողու թենէ, նաև որ
 չարագոյնն է՝ զնախախնամու թենէն՝ Աս-
 տուծոյ, որում հետևի և բամբասանք,
 զոր և զհետ բերէ յասելն.

Բամբասանելու:

Բամբասանքն յատելու թենէ ճնա-
 նի, զի ոչ բամբասեալ է թէ ոչ նախ ա-
 տեցեալ: Իսկ բամբասանքն է իբր բամբ-
 այսինքն զըրդաձայն ստացուած, և կամ
 է թէ ախորժես՝ ՚ի բեմի ասացեալ բանք-
 քանդի որ բամբասէ՝ չամաչէ երբէք,
 այլ իբր ՚ի հրապարակի չարախօսէ, նա-
 խատէ և մեղադրէ զայլս: Այլ թէ փոխա-
 նակ ընկալեալ չարեացն ոք բամբասիցէ,
 լուիցէ զբան առտքելոյն՝ Պետրոսի որ
 ասէ զոյգ և համաձայն տէրուներան բա-
 նիցն. «Մի չար փոխանակ չարի հա-
 տուցանել, կամ բամբասանս ընդ բամ-
 բասանաց». Ա. Պեք. Գ. Ծ: Եւ սուրբն
 Պետրոս դատաստարտ առնէ զբամբա-
 սողսն և տարագրէ յարքայու թենէն՝

ասելով. « Ի՛ամբաստողք զարքայու թիւն
 Լստուծոյ ոչ ժառանգեն » . Ա. Կրն. Զ. 10 :
 Լստա սարտ է ՚ի բոց փախչիլ ՚ի բամբա-
 սանաց և մի տարապարտ կորուսանել զհո-
 գիս . և փու թալ ՚ի խոստովանու թիւ եթէ
 յանգէտս կամ յակամայս զոք բամբասե-
 ցաք, յիրաւի և կամ յանիրաւի . զի զկնի
 բազում բամբասանաց հետևի և հայհոյ-
 անք և յիշոցք անասելիք, ուստի յարէ .

Ի. - հայհոյելով, Տեղայ Աստուծոյ .

Լստու սարտ է մեզ իմանալ զա-
 մենայն ախոս և զմտեկան ունակու-
 թիւնս լեզուին, այն է հայհոյանք, ա-
 նարգանք, զուպարտու թիւն, թշնամանք,
 և այլն : Ի դատնալ Խորայէլի յաստուած-
 սպաշտու թենէ ՚ի կռասպաշտու թիւն, և
 յերկրպագանել ձուլեալ սպառկերին որ-
 թու, ասէին . « Լստ են աստուածք քո
 Խորայէլ, որ հանին զքեզ Ագգիսրոսէ » .
 Եւր. 8 . և այս համարեցաւ հայ-
 հոյու թիւն և անարգանք փառաց Լս-
 տուծոյ, որ ոչ սայ երբէք զփառս իւր
 սլուամ : Լստայէս որ միանգամ թողեալ
 զարարիչն բնու թեանս՝ սպաշտիցէ զկամս
 մարմնոյն և ծառայիցէ ախտից իւրոց,
 համարինմա այն կռասպաշտու թիւն ըստ

Նարեկեան խոստովանու թեան «Նոյն է սպաս տանել ձու լեալ սլատկերի՝ և մեզայն ակառի » . Բան . ԻԱ . որով անարգէ զփառս Աստուծոյ և հայհոյէ , կատարելով զսատանայի կաման . քանզի ըստ ասից ուրու մն , ստանանայ կայ հանապազ ընդ աջմէ հայհոյչաց . իսկ եթէ դարձցի որ սրտիւ առ Տէր և ասիցէ ընդ հրեշտակապետին Միքայելի . « Սաստեցէ ՚ի քեզ Տէր » . Յոգ . Ա . 7 . այսինքն վրէժխնդիր լիցի քեզ Աստուած սամենաչար՝ որ այդպէս յանդգնիս հայհոյել զփառսն Աստուծոյ , ամօթապարտ կացուցանէ զնա . և ինքն ազատի ՚ի մեղաց հայհոյութենէ : Չարագոյն և ս է հայհոյութիւնն զձու գւոյն սրբոյ , զոր և անթողի ասաց լինել Քրիստոս , և սլարտաւոր յաւիտենական տանջանայ : Իսկ որոց զհայր կամ զմայր հայհոյեն , շիջցի լոյս նոցա և բիբբ աչաց նոցա զխաւար տեսցեն . (Նախ . Ի . 20 : Արդ՝ եթէ այսչափ սլատիժք և կորուստ յաւիտենից սրահին հայհոյչաց , ապա պարտ է կարճել զլեզուն և դնել սրահապան շրթանց զերկիւղ գեհենին , և հանդերձ զզմամբ և խոստովանութեամբ բանալ զբերան մեր յօրհնութիւնս և ՚ի փառաբանութիւնս :

6. Մեղայ գողութեամբ յեռաց, ագակելով, լսկելով, հարկանելով, սղանանելով, և ընդ գորշածելով, թշայ Աստուծոյ :

Մեղայ գողութեամբ յեռաց :

Գողութիւնն է մեղք գործեալ միջոցաւ ձեռին, և է գաղանի յափշտակութիւնն ընչից այլոց, ընդդէմ պատուիրանացն Աստուծոյ որ հրամայէ չգողանալ. Օրին. Ե. 19 : Պատճառ գողութեանն է չափազանց ագահութիւնն, յորմէ և զըկողութիւնն, սպանութիւնն և այլ չարիք մեծամեծք :

Ագակելով :

Ագահութիւնն է անկարգ յօժարութիւնն սրտի ՚ի ստացումն ընչից, և կից է ագահութեան՝ զըկողութիւնն, յափշտակութիւնն, գողութիւնն, որով ջանաց բաղձացուցանել զինչան ՚ի կորուստ անձին իւրոյ. և զըկելով զայլս ՚ի գոյից՝ զըկէ զանձն յարքայութեանն, ըստ այնմ. “ Աջ ագահք . . . ոչ յափշտակողք զարքայութիւնն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն ”. Ա. Կրին. Զ. 10 : Ապա մի յօժարեսցին սիրտք մեր մեծութեան խռկելոյ անիրաւութեամբ, իմա ագահութեամբ .

այլ որ աստուածագաշտու թեամբ է՝ զայն
 ժողովեսցուք, որ բաղմանայ և ոչ սա-
 կասէ, և ոչ կապտէ ՚ի մէնջ զանկորուստ
 մեծութիւն փառայն արքայու թեան .
 Լուսի . ԺԳ . 11 :

Օրկելլ :

Օրկելլ է անիրաւիլ ՚ի վարձս կամ
 յիրաւունս ուրուք, որոյ պատճառ է
 անգթութիւն և ագահութիւն . վասն
 որոյ և է անիրաւութիւն և մեղք մա-
 հուչափ, որպէս հատանել զվարձս քրրա-
 նաջան մշակաց և ծառայից, զրկելով
 զնոսա յարդար իրաւանց . զրկել զաղ-
 քատս և զկարօտեալս ՚ի կարևոր հացէն,
 զտգէտսն և զանուսսն ՚ի գիտութենէ և
 յիմաստութենէ, զորքս և զայրիս ՚ի գոյ-
 ից ժառանգութեանն՝ յորս կայ հաստա-
 տեալ ամենայն յոյս նոցա, որոյ աղա-
 զակք և հեծութիւնք մինչև յերկինս
 համբառնան . վասն որոյ պատուիրէ Լու-
 տուած զորքն և զայրին ոչ զրկել : Աւ-
 առաքեալն Յակոբոս ասէ . « Օրկեալն
 ՚ի ձէնջ աղաղակէ » . Յակ . Ե . 4 :

Հարկանելլ :

Արկին է հարկանելն, բանիւք և գա-

նիւ . գանիւ՝ այսինքն փայտիւ կամ ձեւ
 աւամբ հարկանել զոր, կուփահարել, սուլ
 տակել, աքացել, և այլն : Իսկ բանիւ
 հարկանելն է, դառնակակիծ խօսիւք նաւ
 խատել զոր, ձաղել, այտանել, անիծա
 նել, և հայհոյել, որ առաւել ևս աղ
 դէ՛ ՚ի սիրտ մարդոյ քան զսրով և զփայ
 տիւ հարեալն, վասն որոյ և անբուժե
 լի համարին վէրք նորա ըստ առածին .
 Հարուածք սրոյ դիւրաւ բժշկին, իսկ
 հարուածք լեզուին մնան անբոյժ : Օնոյն
 սրտուիրէ և Պօղոս Տիմոթեայ աշա
 կերտի իւրում, մի հարկանող լինել, մի
 կուռող, այլ հանդարտ . Ա. Տիմ. Գ. 5 :

Սպանանելով :

Սպանութիւնն բազում եղանակաւ
 կարէ լինել, այսինքն սրով, քարիւ, փայ
 տիւ, թունով, յայտնի և կամ գաղտ .
 սպանութիւն համարի նաև շաղատել
 զոր ՚ի մահաբեր վտանգէն ուր անկեալ
 կայցէ, եթէ ունիցի ՚ի ձեռին առիթ
 փրկելոյ զկեանս նորա և զանց արասցէ .
 զոր օրինակ թողուլ զոր մեռանել ՚ի սո
 վոյ, ՚ի հիւանդութենէ, ՚ի բանտի, ՚ի
 ծովու, ՚ի գազանաց, և այլն . որոց կա
 բէր հասանել յօգնութիւն և թափել

'ի մահուանէ, այսպէս մարդասպանք հա-
 մարին քահանայն և զև տացին, որոց աւե-
 սեալ զճանապարհաւ զայրն որ իջանէր
 Աշրիքովէ՝ կիսամահ անկեալ, զանց ա-
 ըարին զնովաւ, զոր ապա սամարացւոյն
 պատեալ զվէրս նորին և գարմանեալ
 փրկեաց զնա: Աւստի ստէ Տերտու զիա-
 նոս. «Ար կարէ օգնել և ոչ օգնէ՝ մար-
 դասպան է»: Մարթ է սպանանել զոր
 և բանիւ, և լեզուաւ, թշնամանելով և
 վատահամբաւելով և 'ի հոգի խոցե-
 լով, յորմէ ստէպ պատահի յանկարծա-
 հաս մահուամբ և կաթուածով մահու
 զրաւիլ:

Եւ ընդ Գալլէս թեւ ընդ, Տեղայ Աստուծոյ:

Օգամենայն ազտեղի իրաց շօշա-
 փու մինն ստէ, զոր չէ արժան յիշել: Քան
 զի պարտ է սրբու թեամբ պահել զձե-
 ուրս, և զոյգ ընդ մտաց մերոց ամբառ-
 նալ 'ի վեր առ Աստուած, և հայցել
 'ի նմանէ զնորհս և զողորմու թիւն. և
 ոչ ընդ գարշելի և ազտեղի իրս ածել,
 յորմէ ծնանին մեղք:

7. Սեղայ ամենայն յօրոածովն շինածոյս
 և ամենայն անբաժօք մարմնոյս, հնգեանի զգայարա-
 նօքս, և վեցեկի շարժմամբս. վերամբարչ ոպնա-
 ճարո-լեամբ, և վայրաբարչ Տեղիո-լեամբ. յաջ
 և յահեանի խոսորելով. զառաջնոցն Տեղանչելով,
 և վերջնոցն շար նշառանի գոլով, Տեղայ Աստոծոյ:

Սեղայ ամենայն յօրոածովն շինածոյս:

Շ ինած աստէն խմա զկազմու թիւն
 մարմնոյն. իսկ յօդուածք են ամենայն
 խաղալիք ՚ի մարմնոջ մարդոյ, որով աղ-
 խախեալ ընդ միմեանս ամենայն ան-
 դամբն շարժին և խաղան, ըստ այնմ.
 « Ամենայն մարմինն յօդեալ և պատշա-
 ճեալ ամենայն խաղալիօք (յօդուածովք)
 տարաբերու թեան . . . ՚ի շինուած ան-
 ձին. Աբե. Գ. 14: Ալ են թուով իբր
 366 ըստ հասարակ կարծեաց, զոր և
 սուրբ Աարդապետն յիշէ ՚ի բանս աղօ-
 թից հագներդու թեան իւրոյ. ՚ի ԽԶ.
 գլուխն, յորում թուէ իբր 360. յա-
 ւելեալ ՚ի նոյն և հինգ զգայու թիւնք,
 բովանդակեն զթիւն 365 զոյգ ընդ հա-
 մարոյ աւուրց տարւոյ պսակման: Իսկ
 ըստ նորոգ քննչաց թուին 244, կամ 249,
 և ըստ ոմանց 304:

Լ, = ամենայն անդամօք ճարճնոյս :

Անդամօք ճարճնոյ կոչին իւրաքանչիւր մասն մարդկային շինուածոյս , որք ՚ի ձեռն յօդուածոց աղխաղխեալ ընդ մի մեանս ծառայեն ՚ի պիտոյս մարդկան , որովք և գործին ամենայն մեղք և գործք բարիք , ըստ իւրաքանչիւր ներգործութեան՝ հետևելով կամաց , զորմէ կախեալ կան ամենայն անդամք՝ ՚ի գործս արգարութեան և անօրէնութեան , վասն որոյ մեծապէս զգուշանալ պարտ և արժան է և մաղթել զօգնութիւնն Աստուծոյ ընդ Շնորհալի վարդապետին , և աւել . « Ամենախնամ Տէր դիր պահապան աչաց իմոց զերկիւղքո սուրբ՝ ոչ և սհայել յարատ » , և այլն :

Ննգեակ զգայարանօքս :

Ննգեկին զգայարանք մարդոյ , որ և զգայութիւնք կոչին , են սոքա , տեսանելիք , լսելիք , հոտոտելիք , ճաշակելիք և շօշափելիք , որք են կարողութիւնք զգալոյ ճանաչելոյ և ըմբռնելոյ զարտաքին առարկայս , և են ընդունակք բարւոյ և չարի զգացմանց . վասն որոյ ըզգուշանալի է մեծապէս , ոչ ՚ի չարիս ՚ի կիր արկանել զնոսին , որք զօրեն զմարդ

որդիս գեհենի կացուցանել. « Եթէ ա-
կընքո, կամ ձեռնքո գայթակղեցու-
ցանէ զքեզ, հատ զնա և ընկեա ՚ի քէն.
զի լաւ է միականի կամ միաձեռանի մը-
տանել ՚ի կեանս, քան եթէ երկուս ա-
չըս կամ երկուս ձեռս ունել, և անկա-
նել ՚ի հուրն յաւիտենից ». (Մատ. ԵԸ, 8, 9):

Եւ ՝ վեցեկի շարժմամբ ։

Ըստ Փիլոնի՝ վեց եղանակք շարժ-
ման բնաւ որեալ է ՚ի գործիական մար-
մնի մարդոյն, ՚ի վեր և ՚ի վայր, յաջ և
յահեակ, յառաջ և ՚ի վերջ, ըստ ո-
րոց շարժի մարդ ՚ի գործ՝ եթէ բարի
և եթէ չար ։

« . Եւ ՝ երամբարչ որնահարոս ՝ ի մամբ ։

Եւ յն է ՚ի վեր ամբառնալով զոտն
հարկանել, կամ ընդ ոտիւք ամեալ զոք
կամ զիր ինչ՝ մեղանշել ։ Իսկ ՚ի բարոյա-
կան միտս նշանակէ, որ ինչ ՚ի վեր յեր-
կինս կան հրեշտակք և սուրբք, շնորհ
և իմաստու թիւն երկնաւոր և այլ գեր-
բնական բարու թիւնք, զամենայն ար-
համարհեալ ընդ ոտիւք համարել. այսին
առնել, և առ ոչինչ գրել զամենայն գեր-
բնական վայելչու թիւնան, զոր ունի ժա-

աւանդեցուցանել մարդկան հաստիչն ըն-
նու թեան :

Բ. Լ. = վայրագարչ Տեղիոս-Բեամբ :

Այն է թուլութեամբ մեղկանա-
լով և երկրաքարչ լինելով մտօք և կա-
մօք յանցաւոր իրս աշխարհի. զհետ լեալ
ամենայն գարչ ցանկու թեանց և դիւ-
րս թառամ փառաց կենցաղոյս : Սեղ-
կու թիւն ծնանի յաներկիւղածութենէ.
զի ուր երկիւղն է Աստուծոյ, անդ և
ոչ մի ինչ մեղկութիւն. յորմէ ծնանի և
ծուլութիւն. զի ուր մեղկութիւն է,
անդ և ամենայն հոյլք մեղաց : Քանզի
և մեղք գեղեցիկ իմն ստուգաբանի ՚ի
սուրբ վարդապետաց. « Սեղք է մեղ-
կութիւն, և հոսումն մտաց ՚ի խտտօր-
նակ հեշտութիւն » . Եւմբ. Աստուծոյ : Հո-
սումն մտաց ասէ, այն է վայրագարչ
զօրութիւն մեղաց, որք քարչեալ զվստ
մարդկան հոսեցուցանեն ընդ երկիր՝
խտտօրեցուցեալ ՚ի ճշմարիտ արդարու-
թեան շաւղոց, յորու մ զառաջինն հոս-
տաանաց Աստուած զմարդ, ու զղարեւծ
հասակաւ ՚ի վեր յերկինս հայեցուցեալ,
զի ՚ի նոյն և զմտացն և զխորհրդոց տե-
սութիւն յառեցուսցէ անարգել :

4. Յ՝Ձ, Դ. Ե՝ - յանհալ իրարեւել:

Ամենայն առաքինութեանց կրկին են ծայրք, որ երթեալ յանգին 'ի հակառակ մոլութիւնս, երկոքին և ս պարսաւելիք և ճնունդք մեղաց. զոր օրինակ՝ խոհեմութեան ծայրք են խորամանկութիւն և անխոհեմութիւն. եթէ որ ըստ չափ խոհեմութեան անցեալ խոտորիցի, անկանի կամ 'ի խորամանկութիւն և կամ յանխոհեմութիւն; յորոց երկուցունց ճնանին մեղք. վասն որոյ գործ է մարդոյ չխոտորիլ ոչ յաջ և ոչ յահեակ, այլ զմիջինն ունել զարքունական պողոտայ: Բարձեալ աջիւ իմանամք ըզհոգևորն, իսկ անեկաւ զմարմնաւորն: Խոտորումն 'ի հոգևորս՝ իմա մխիլ 'ի խորս աստուածային գաղտնեաց, զոր և ոչ իսկ աստուածայինն Պօղոս համար ձակեցաւ խօսել 'ի համբառնալ իւր յերբորդ երկինս. քանզի քննել որ ինչ 'ի վեր են քան զմիտս մորդկան, յանդգնութիւն է. յորմէ ճնանին մոլորութիւնք՝ որ ձգեն զմարդ յանդունդս մեղաց: Այնպէս խոտորիլ 'ի մարմնաւորս՝ է չարաչար վարիլ 'ի մարմնաւոր պարզ և ս Աստուծոյ, զհետ լեալ ամենեին մարմնոյ հեշտութեանց և թերադրութեանց

բանսարկուին, զոր ահեկաւն ցուցանէ :
 Աստի յերկուց ծայրից ևս խուսափեալ՝
 պարտ է զչափաւորն և զմիջինն ունել,
 յորում պարունակին ամենայն առաքի-
 նութիւնք :

Է. Օւսմանոյն Տղանէլը :

Այս բան կրկին մեզ իմաստս ըն-
 ծայեցուցանէ . նախ, նշանակէ զմեզս ա-
 ռւաջնոցն մեզանչելով, որք յառաջ քան
 զմեզ կեցին յաշխարհի . երկրորդ՝ մե-
 ղանչել ընդդէմ ամենայն կանոնաց և
 լճոց առաջնոց հարց և սրբազան հայ-
 րապետաց, որք 'ի սուրբ Աողոյս իւրա-
 քանչիւր սահմանեցին 'ի փրկութիւն հո-
 գւոց և 'ի հաստատութիւն սղղափառ-
 եկեղեցւոյն Վրիստոսի :

Ը. Լէրջնոյն լաւ նշանի գուլ, Տղայ
 Աստուծոյ :

Վերջինք իմա զապագայ ծնունդ
 մարդկան որք զկնի մեր գայցեն յաշխարհ
 իւրաքանչիւր դարս . որոց նշաւակեալ
 չար գործովքն արհամարհիցի, որպէս
 որք առ ջրհեղեղաւն կացին մեղաւորք
 և անօրէնք, նոյնպէս և բնակիչք հինգ
 բազմաբացն, և այլք բազումք նշաւա-

կեալ Համարին մեզ 'ի պատճառս չար
և ամբարիշտ գործոց իւրեանց, և նա-
խատանօք յիշին եթէ 'ի լեզուս մարդ-
կան և եթէ 'ի վէպս պատմութեանց :

Իսկ սուրբն Աթանաս և սուրբն Ափ-
րեմ զվեցեկի շարժմունսն իմանան այ-
լազդ : Այսինքն, վերամբարչ օրհնահարո-
ւելամբ՝ զհպարտութիւնն, և վայրասարչ
Տէղիո-վեամբ զորումութիւն և զյուսա-
հատութիւն : Աջ-՝ զհոգեկան մեղսն,
և անէկա- զմարմնականսն : Օտաւջնոցն
Տէղանլելով՝ զյանդգնութիւնն, և վերջնոցն
չար նշանակ գոլով՝ զպրամտութիւն և զցա-
սու մն :

8. Այլ և Տէղայ եօթնիցս յանցանօք մահացո-
Տէղօք . հպարտութեամբ և մասամբք նորին . նա-
խանչո- և մասամբք նորին, բարիո-վեամբ և մա-
սամբք նորին, ծո-լութեամբ և մասամբք նորին,
ագահութեամբ և մասամբք նորին, որիւրամոլո-
վեամբ և մասամբք նորին, բղջախոհութեամբ և
մասամբք նորին, Տէղայ Աստուծոց :

Այլ և Տէղայ եօթնիցս յանցանօք մահացո- Տէղօք :

Համենայն մեղաց որ գործին 'ի
մարդկանէ՝ 'ի բաց որոշեալ զեօթանե-
սին զայսոսիկ, անուանէ զնոսա մահացոսս .

ըստ Յովհաննու՝ որ ասէ . « Են մեղք
 որ մահու չափ են » . Ու . Յովհ . Ե . 17 :
 Եւ կոչին մահացու՝ այնու զի որ միան-
 գամ մեղանչէ զսոսին , և ՚ի կենդանու-
 թեան իւրում ոչ խոստովանի և ոչ ա-
 պաշխարէ ՚ի սուգ և ՚ի մոխիր , մահա-
 ցուցանեն զնա յետ ելանելոյ յաստեա-
 ցըս , դատապարտեալ ՚ի մահ յաւիտե-
 նական : Քանզի ամենայն մեղաց ար-
 մատք և մայր համարին եօթանեքին սու-
 քա , յորոց յառաջ գան իւրաքանչիւր
 ըստ տեսակացն ճիւղք և մասունք , որ-
 պէս յարմատոյ մահաբեր ծառոյ ոտք
 դառնութեան :

Իսկ տեսակք մեղաց յերկուս բա-
 ժանին , ՚ի հոգեկան և ՚ի մարմնական :
 Հոգւոյն մեղք մտօք և կամօք գործին
 ՚ի հոգեւոր ախորժեղիսն , որք անմիջա-
 բար կայանան՝ ՚ի հոգւոջ . թէպէտ և
 ըստ գործոյն ՚ի մարմին ևս ազդեն եր-
 բեմն , որպիսի է հստարտութիւն , նա-
 խանձ , բարկութիւն և մասունք սոցին :
 Մեղք մարմնոյ են որք ՚ի մարմնական ա-
 խորժեղիս և մարմնոյ զգայարանօք գոր-
 ծին և անմիջաբար զմարմինն պղծեն ,
 թէպէտ և ըստ արատոյ անցանեն և ՚ի
 հոգին . որպիսի է ծուլութիւն , ազա-

հուծիւն, որկրամուտծիւն և բղջախու-
հուծիւն, և որ ընդ սորօք անկանին .
Բ. Կրն . է : Կալ . Ե . 19 :

Հարարո-Բեամբ և մասամբ նորին :

Հարարուծիւն նախ 'ի հրեշտակա-
ցուցաւ, որով յերկնից 'ի վայր անկեալ
իջին յանդունդս, որք և կոչեցան սա-
տանայ կամ դե, այն է հակառակ Աս-
տուծոյ . ուստի մեղքս այս կայանայ 'ի
հոգւոջ, և ասի մեղք հոգւոյ . որ ասպա-
փոխանցեաց 'ի սատանայէ 'ի նախամայ-
րըն Աւա, և անտի 'ի նախահայրն Ա-
դամ, որոց խաբեալ 'ի բանսարկուէն՝
կամեցան աստուածանալ ճաշակմամբ
արդեւեալ ստղոյն : Այնչափ բնաւո-
րեալ գտանի 'ի մարդկային տկար բնու-
թեան ոգին հարարուծեան, մինչև լի-
նել նմա իբրու բնաւորուծիւն, ցու-
ցանել յամենայն ընթացս գործոց իւ-
րոց զնոյն ոգի հարարուծեան, կամ
գէթ զմասունս նորին . և ոչ բաժանիլ
'ի նմանէ՝ եթէ ոչ մահուամբ : Այսն ո-
րոյ ասէ . « Կիտք մարդկան հաստա-
տեալ են 'ի խնամս չարի 'ի մանկուծե-
նէր . Օննդ . Ը . 21 : Աւ ոչ այլով իւրք
սանձահարի մեղքս այս, բայց եթէ կրո-

փանօք և անարդու թեամբ, և այն 'ի մա-
նուկ հասակի: Եւ զի հպարտու թիւնն
ոչ միայն մեղաւոր առնէ զմարդ՝ այլ և
սատանայ գլխովին, Սարգիս. Ի ճառ Թ.
Յակ: Աւստի և անօթն ընտրու թեան
աստուածայինն Պօղոս առանց պատկա-
ռելոյ խոստովան լինի յասել իւրում
զանձինն պարծանաց. «Տուաւ ինձ խայթ
մարմնոյ, հրեշտակ սատան՝ կռփել զիս,
զի մի հպարտացայց յ. Բ. Կրն. Ժ. Բ. 7:

Արդ՝ այսու մեղօք անկաւ մարդն
յերեսաց Աստուծոյ, որով և բաղումք
անկանին թելադրու թեամբ սատանայի,
հպարտացեալ աշխարհային մեծութիւն,
կամ իշխանութեամբ, և կամ շնորհօք
և առաքինութեամբ իւրիք, ընդ որ փը-
քացեալ բարձրամտին, վասն որոյ ասէ
Տէրն. «Ար բարձր է առաջի մարդկան,
պիղծ է առաջի Աստուծոյ». Ար. Ժ. Զ. 15:
Եւ թէ՛ «Ար բարձրացուցանէ զանձն
իւր՝ խոնարհեցի». Ար. Ժ. Զ. 14: Ի հը-
պարտութենէ ճնանի ինքնահաւանու-
թիւն, այն է հաւանիլ միայն բանից և
գործոց անձինն. և որ ինքնահաւանն է,
է և դիւրահաւան. զի ոչ միայն զոր էն՝
հաւատայ, այլ և զոր չէն, միայն զի 'ի
գովեստ իւր իցեն ասացեալքն և արա-

բեալք . յորմէ ճնանի ախան փառասիրու թեան , ընդ որով է և ամբարհաւաւ ձու թիւնն , այն է արտաքին ձևով և կերպարանաւ և բանիւ մեծամեծս ցուցանել զանձին իւրոյ զբան և զգործ յինչ և իցէ իրս , և պարծանօք մեծաբանէ զինքենէ , խառնեալ 'ի նոյն և զսուր թիւն՝ զայս ինչ առնել և զայն : Ասն համարի նորին և յանդգնու թիւն , այն է յանդուգրն համարձակու թիւն և սանձարձակ ձեռներիցու թիւն 'ի բանս և 'ի գործս չարու թեան , որում ասի և լրբու թիւն , որով մեղաւ Յուդայ և կորեաւ :

Նախանյոս և Տասմբէ նորին :

Նախանձն է ճնունդ հպարտու թեան , որ ճնաւ ինքեան ամենաչար զուակ զնախանձն , յորմէ և մահ 'ի բնու թեան մարդկան , ըստ այնմ . « Նախանձու բանասարկուին եմուտ մահ յաշխարհ » . Իմաս . Բ . 29 : Նախանձն է արբու մու թիւն ընդ բարիս եղբօրն , ըստ որում կարծէ եթէ այնու նուազիցի պատիւ իւր . և կոչի նախանձ , զի նախ զիւրանձն այրէ և խանձէ , տրտմելով 'ի վերայ այլոց բարեաց , և չարաչար մաշեալ յանձն իւր հրով նախանձուն :

Նախաանձոտն կամի երջանիկ լինել
 թշուառութեամբ այլոց, և ոչ գիտէ զի
 այնու ՚ի յետին թշուառութիւն արկա-
 նէ զանձն իւր: Նախաանձեալ Վայենի ընդ
 առաքինութիւն և ընդ աստուածսպաշ-
 տութիւն անմեղ և զբօր իւրոյ Մբէլի՝
 սպան զնա, որով մասնեաց զանձն իւր
 ՚ի չարիս և յանէծս, և զխիզ՝ մտաց իւ-
 րոց ՚ի մշտնջենաւոր տանջանս: Մյս-
 սպէս և նախաանձոտն սպանանէ զհոգի
 իւր, և եթէ անզեղջ և անդարձ մնաու-
 ցէ ՚ի չարիս, կուտէ ՚ի վերայ անձին իւ-
 րոյ զՎայենի անէծսն, զզոզոջ և զտա-
 տանու մն նորին ըստ հոգւոյ և ըստ մար-
 մնոյ յաւիտեան: Վայեն սպանաւ մար-
 մնով ՚ի Վամբայ, և ազատ գտաւ յերեւ-
 մանէ, այսպէս և նախաանձոտն եթէ ոչ
 մեռուցանէ զմարմին իւր ապաշխարու-
 թեամբ, ոչ բարձցի ՚ի հոգւոյ իւրմէ
 երեքումն և տատանումն և պատիժք
 յաւիտենական տանջանաց:

Օսոյն ախտոցան և որդիք Յակո-
 բայ՝ յեղբայրն իւրեանց ՚ի չքնաղաղե-
 զքն Յովսէփ, զոր ապա իբրու այն թէ
 ինսպելով ՚ի մահ մատնել, վաճառեցին
 Ագիստոս ՚ի ծառայութիւն հեթանու-
 սաց: Վոյնպէս և Հրեայք առ նախան-

ձու մատնեցին զՏրիստոս Պիղատոսի հանել զնա ՚ի խաչ, և զհողիս իւրեանց ՚ի ծառայութիւն սատանայի և ՚ի հուր գեհենին : Ըստ սոցին օրինակի և բազումք որ վարին ՚ի նախանձ ատելութեան, ոչ այլ ինչ օգտին, բայց եթէ զդատապարտութիւն յաւիտեանական և դտանջանս անվախձան, զհուրն անչէջ, և զորդն անբուն, զորոյ զճաշակն աստէն իսկ ՚ի մարմնի իւրեանց կրեն հրով նախանձուն խանձելով և այրելով զհողի և զմարմին :

Նախանձ կոյր է առ լոյս միջօրէի, իբրև լսէ խօսել ուրուք զճշմարտութիւն, իսկ և իսկ հակառակի նմա առ նախանձու, և արատ եղեալ բանիցն՝ պարսաւէ և բամբասէ : Ի տեսանել ըզյաջողութիւն ընկերին՝ զըպարտէ և անգոսնէ զնա . իսկ զչնորհ, զգիտութիւն և զհանճար որ փայլի ՚ի նմա, բամբասէ առ նախանձու, և գուն գործէ նրանմացուցանել զպայծառութիւն նորին . որպէս ոմանք ՚ի Աորնթացւոց առնէին սրբոյն Պօղոսի, վասն որոյ և նա առչտալ նոցա տեղի մախանաց, խնարհեցուցանելով զանձն գրէ առ նոսա, ոչ անձին՝ այլ շնորհաց Հոգւոյն սրբոյ տը-

ւնալ՝ որով գործէր զամենայն, և ճքմարտութեանն Վրիստոսի որ ՚ի նմա, որով և պարծէրն. Բ. Կրն. ԺԱ:

Իսկ չար ծնունդք նախանձուն, որ և համարին մասունք նորին, են հեռ, չարակամութիւն, չարակնութիւն, աւտելութիւն, սխակալութիւն, բամբասանք, թնամանք, անիրաւութիւն, զրկողութիւն, խռովութիւն, դառնութիւն, տրամութիւն, կատաղութիւն, սպանութիւն, տրտունջ, յիշոցք, հայհոյութիւն, երգիծանք, խտասրտութիւն, յուսահատութիւն, անձնասպանութիւն, և այլք բազումք, որոց ոչ գոյ թիւ:

Բարիութեամբ և մասամբ նորին:

Բարկութիւնն է եռանդն արեան շուրջ զսրտիւ առ ՚ի տրտմեցուցանել զոք փոխանակ ընդ այնր՝ որով տրտմեցաւ ինքն. զի ՚ի լսել ումեք բանս նախատանաց և գրգռիչս ՚ի բարկութիւն, շարժի սիրտ նորա բաղձանօք ՚ի վրէժինդրութիւն: Վանզի սիրտն ՚ի մարդկային մարմնոջ է իբր թագաւոր, որոյ զամենայն արիւնն ցրուեալ յերակ սըն՝ յինքն ամփոփեալ իբրու զօրավար

զգօրս իւր , ընդդէմ զինի թշնամւոյն
իւրոյ :

Մարկոս թիւնն է բնական ախա հո-
գւոյ . և է իբր մասն և զօրութիւն նա-
րա , որում ասի կիրք ցաամնական : Այն
է և սրտմատ թիւն , որ է սրտի մտօք ՚ի
վրէժխնդրութիւն վառիլ վասն ընկա-
լեալ թշնամանացն , յատուկ խորհրդով
փրասելոյ : Մարկոս թիւն ՚ի մարդիկ իբր
՚ի բազումս այսու պատճառաւ լինի , և
ոչ յարգար վրէժխնդրութենէ ՚ի պատ-
ժել զյանցաւորն , վասն որոյ տսէ Մու-
քեայն . « Մարկոս թիւն մարդոյ զարգա-
րութիւն Աստուծոյ ոչ գործէ » . Յակ.
Ա . 20 :

Մերբեմն զի և անբարկանալի բը-
նութիւնն շարժի ՚ի բարկութիւն . այլ
սկիզբն բարկութեան նորա յարդարու-
թենէ շարժեալ , առ ՚ի յինքն ձգել լղ-
մեղ , իսկ մարդոյն՝ յատուկութենէ ունի
սկիզբն , և այն ՚ի վնաս ընկերին : Սրտ-
մտութիւն Տեառն ՚ի սիրոյն զոր ունի
առ մարդ , և յօգուտ յաւիտենական կե-
նաց նորա . իսկ սրտմտութիւն մարդոյ՝
պատճառ և առիթ մահու : Մարկանոյ
Աստուած յեռացմանէ մարդասիրական
գիծոյն՝ վասն արդարութեան , վասն որոյ

ասէ . « Վարկու թեան Տեառն համբե-
րից՝ զի մեղայ նմա » . Սխի . Է . 9 : Իսկ
մարդն բարկանայ յեռացմանէ արեան
զսրտիւն , և յոլովակի յանարդարութե-
նէ , յորմէ և բազում չարիք և մեղք մա-
հացուցիչք հողւոյ , զոր սպարտիմք փու-
թալ ապաքինել դեղով հեղութեան և
խոստովանութեամբ , և փրկել զհոգիս
մեր յարդար վրէժխնդրութենէ բար-
կութեան Վստուծոյ :

Օրու լու թիւնն և ճասամբն նորին :

Օրու լու թիւնն է մեղք հողւոյն ,
որում ասի և յու լու թիւն և պղերգու-
թիւն , այն է թու լանալ ՚ի հողե որ և
՚ի մարմնաւ որ գործս : Օրու լու թիւնն
առնէ զմարդն թշուառ աստ և ՚ի հան-
դերձելումն . աստ զըկէ ՚ի մարմնաւ որ
վայելութեանց՝ աղքատութեամբ տը-
ռւայտեալ , և անդ ՚ի հողե որ և յերկ-
նաւ որ փառաց արքայութենէ : Վանդի
ըստ ասից սուրբ Վուսաւ որչին՝ « Ի ծու-
լութենէ և յանհնազանդութենէ ամե-
նայն գժնդակութիւնք ճնանին , և ա-
պախտաւ որութիւնք սու երախտիս ա-
րարչին մերոյ » . Յաճախ . Ժ : Վասն որոյ
յանդիմանէ և իմաստունն հանդերձ

յորդորանօք յասելն . « Եթ առ մըջիւնն
 ով վատ , և նսխանձեաց ընդ ճանա-
 պարհս նորա . . . մինչև յերբ անկեալ
 կաս ով վատ , կամ երբ ՚ի քնոյ զարթի-
 ցեսոս . Եւ . Զ . Թ . Թ . Վանդի որ բնու-
 թեամբ ծոյն է , թէ և արթուն կայցէ ,
 համարի ՚ի քուն լինել , զի դադարեալ
 կայ յամենայն գործոց բարեաց՝ եթէ հո-
 դեորաց և եթէ մարմնաւորաց . ուստի
 զոր օրինակ որ ննջէ՝ համարի մեռեալ ,
 այսպէս և ծոյն և հեղգն մեռեալ է հո-
 դւով . վասն որոյ և ծուլութիւնն կոչի
 մեղք մահացու : Օ ՚ի ոչ եթէ հաւա-
 տովք և եթ փրկիցի մարդ , այլ և գոր-
 ծովք բարեաց , առանց որոյ մեռեալ է
 հաւատք՝ ըստ Լուսեւրոյն . Յակ . Բ . 26 :

Հակառակ ծուլութեան եղաւ ա-
 բիութիւնն հոգւոյ և մարմնոյ , փոյթ ՚ի
 հոգեորս և աշխատասէր ՚ի մարմնաւորս
 լինելով խափան արկանել ամենայն դը-
 ժընդակութեանց՝ որք սպրդեալ մտա-
 նենն ՚ի մարդ ՚ի հեղգութենէ սրտին ,
 այն է բամբասանք : Օ ՚ի այր ծոյլ՝ ոչ
 անձին եղեալ մեղս , սկսանի բամբասել
 զարարածսն , ընդ նոսին և զարարիչն :
 Ի ծուլութենէ ճնանին նաև մոլութիւն
 անսպասկան խաղուց , հետաքրքրու-

Թիւն, անզգուշութիւն, անխոհեմութիւն, և չարախօսութիւն: Ի խաղամոլութենէ յառաջ գայ անհաւատարմութիւն, խարէութիւն, գողութիւն, հայհոյութիւն, սպանութիւն և անձնասպանութիւն, և այլ մեղք չարաչար: Ի հետաքրքրութենէ ծնանի ստախօսութիւն, բանսարկութիւն, և չարամտութիւն: Յանզգուշութենէ՝ հակառակութիւն, կռիւք և մատաք մեծամեծք: Յանխոհեմութենէ և ՚ի չարախօսութենէ հետեին բազում մեղք, զոր չէ տեղւոյս ՚ի մէջ բերել: Այս զայսոցիկ տմենեցուն զպատճառն զձուլութիւնն ՚ի բոց թողեալ՝ պարտէ բռնն հարկանել զարիութենէ և զհողողութենէ, և ամենայն ջանիւ վատասկել ՚ի գործ բարութեան, յաղօթս և ՚ի հսկմունս, զի արժանի լիցուք վայելել ՚ի փառս արքայութեան:

Ագահո-լիւսիք և մասա՛ք, նորին:

Ագահութիւն է անկարգ յօժարութիւն սրտի ՚ի ստացումն ընչից, որում հետեի, զըկանք, զրպարտութիւն, սրտութիւն, խարէութիւն, և սիմոնականութիւն, այն է մարմնաւորօք բզ-

հոգևոր շնորհս ստանալ . յորմէ ըղ-
 գուշացուցանէ զմեզ Տէրն ասելով .
 « Օգոյշ լերուք յամենայն ագահու-
 թեանէ » . Վրդ. ԺԲ . 13 . և թէ՛ « Ոչ
 կարէք Վստուծոյ ծառայել և մամոն-
 այի » . անդ . ԺԶ . 13 : Եւ Պօղոս ՚ի
 բաց մերժէ զամենայն ագահս յորքոյ-
 սւթեանէ Վստուծոյ յասելն . « Վագահք
 զարքայու թիւնն Վստուծոյ ոչ ժառան-
 դեն » . Ա . Վրդն . Զ . 10 : Վասն որոյ կո-
 շի մահացու մեղք . ըստ այնմ և Սու-
 կերեբան . « Որպէս հաւայրումն աւե-
 լորդ և յնաստակար հիւթոցն ՚ի մարմնի,
 բազում չարիս առնէ, ուռուցանէ զան-
 դամս, և ծնանի բազում աստս հիւան-
 դութեանց . այսպէս և ագահութիւնն
 ծնանի ՚ի մարմնի և ՚ի հոգւոջ զէրս ու-
 առցեալս անբուժելիս զհպարտութիւն
 այլովքն հանդերձ » :

Վրդ՝ ՚ի բաց հեռացուք յագահու-
 թեանէ իբրև ՚ի կռտպաշտութեանէ, որ-
 պէս անուանէ առաքեալն Պօղոս, Վրդ.
 Գ . 3 : Օ ՚ի սէր ագահին յինչս աշխար-
 հիս կապեալ, ՚ի մոռացօնս տայ արկա-
 նել նմա զՎստուած . և զոր Վստուծոյ
 տալ հարկ էր զպաշտօն, մատուցանէ
 նս ոսկւոյն և արծաթոյն, լասն որոյ և

համարի կռապաշտ, ուստի և ընդ կր-
 ուապաշտիցն ընկալցի զգատաատան յա-
 լուրն բարկու թեան, մեռանելով զյա-
 լիտենական մահն, ուստի ասէ և Սի-
 րաք ԼԷ. 54. «Յագահու թենէ բա-
 զումք մեռան. իսկ որ զգոյշ լինի անձին
 իւրոյ՝ յաւելլու ՚ի կեանս » :

Որիւմսոյն-իւմսոյն և մասամբս նորին :

Որկրամոլութիւն է մոլութիւն որ-
 կորոյ, որ է անկարգ ցանկութիւն ու-
 տելոյ և ըմպելոյ : Անկարգ ցանկութիւն
 զայն ասէ, որ ինչ աւելորդ է քան ըզ-
 հարկաւոր սէտան ՚ի սնունդ մարմնոյ,
 և ՚ի սրահսանութիւն կենաց : Քանզի
 ստրտ է առնուլ զկերակուրն իբրև ըզ-
 դեղ ինչ ՚ի բժշկութիւն մարմնոյ և ՚ի
 զօրութիւն ջղաց և ոսկերաց, և ՚ի փա-
 րատումն նօթութեան և սովուն, զի մի
 առ առողջ զմարմինն սրահելոյ՝ անչափօ-
 րէն հատեալ ՚ի բաղձանս կերակրոյ,
 տկարացի հոգւոյն զօրութիւն, փասն
 զի ըսա Օգոստինոսի, « Զեչտութիւն
 բերանոյն նշան է հիւանդութեան հո-
 գւոյ, տկարութեան մտաց և թիւրու-
 թեան կամաց » : յորմէ ճնանին շուայ-
 տութիւնք և զեղխութիւնք և սյլ բա-

չու՛մ չարիք, յորմէ՛ զգուշացուցանէ՛ ըզ-
մեզ Տէր ասելով. «Օգոյշ լերուք ան-
ձանց, գուցէ՛ ծանրանայցեն՝ սիրտք ձեր
չուայտու թեամբ և արբեցու թեամբ» .
Ղուի . ԻԱ . 34 . յորմէ՛ և բազումք կորե-
եան , որպէս մեծատունն խորտկաճաշ ,
և որք առ Նոյիւն ուտէին և ըմպէին
զեղխու թեամբ , որով թշնամացեալ յա-
չրս Աստուծոյ բնաջինջ կորեան ջրհե-
զեղաւ . վասն որոյ ասէ Պօղոս զորկրա-
մօլից . «Արոց Աստուած որովայնն իւր-
եանց է» . Փիլ . Գ . 19 : Եւ Տէրն վայ
կարդայ նոցա . «Վայ՛ ձեզ՝ որ յադեալդ
էք այժմ , զի քաղցիցիք» . Ղուի . Զ . 23 :
Ապա լաւ է շնորհօք հաստատել զսիրտս՝
և ոչ կերակրովք , ըստ առաքելոյն . Աբր .
ԺԳ . 9 :

Իղջախոհութիւն և մասամբ նորին , Ռդայ
Աստուծոյ :

Իղջախոհութիւն է անկարգ սէր
հեշտութեան ըստ շօշափականին , որ-
պէս որկրամօլութիւնն ըստ ճաշակե-
լեաց . և ընդհանրապէս առեալ՝ նշա-
նակէ զամենայն ազգ զեղխութեան ՚ի
կերակուրս և յըմպելիս և յամենայն հեշ-
տութիւնս մարմնոյ բաղձանայ . և ըստ

այսմ՝ ամենայն մեղք կոչին բղջախոհու-
թիւն կամ սրտնկու թիւն. քանզի ամե-
նայն մեղք գործին հեշտութեամբ և
զգայական բաղձանօք, և բաժանի ՚ի հո-
գևոր և ՚ի մարմնաւոր :

Բղջախոհութեամբ որդին անառակ
վասնեաց զամենայն ինչս իւր՝ իմա ըզ-
սլարդ և ս Մտուծոյ՝ ՚ի հեշտութիւնս .
բղջախոհութեամբ որդիքն Հեղեայ Սփ-
նի և Փենեհէս մեղան առաջի Մտու-
ծոյ ՚ի դատերս Իսրայելի, և սատակե-
ցան ընդ երեսուն հազարաց, և տա-
սլանակն Մտուծոյ վարեցաւ ՚ի դերու-
թիւն. Ա. Թ՛ագ. Դ : Բղջախոհութեամբ
համայնաջինջ կտրեաւ երկիր առ ջրհե-
ղեղաւ . նորին վասն և Սողոմայեցիք եր-
կնատեղաց հրով կիզեալ սրատժեցան :
Վասն այնորիկ և Դաւիթ ընկալաւ ՚ի
Տեառնէ զլճիոն մահագոյժ, թէ « Սի
հեռացի սուր ՚ի տանէ քումմէ մինչե-
յաւ իտեան ». Բ. Թ՛ագ. ԺԲ. 10 : Ան այս
և առաքեալն Պօղոս գոչէ մեղ ազգա-
բար փողովն ասելով . « Ա՛յ շունք, ոչ
սրտնիկք, ոչ իգացեալք և ոչ արուա-
գէտք զարքայութիւնն Մտուծոյ ոչ ժա-
ռանդեն ». Ա. Կորն. Զ. Թ : Արով զգու-
շացուցանէ զմեղ ՚ի բղջախոհութենէ, և

զօրութեամբ բանիցն կոչէ ՚ի խոտորաւ
նսւթիւն և յաղաշխարութիւն, որով
և եթ սրբին ամենայն մեղք մարդոց :

Իսկ բժշկապետն հօդուոց մերոց փրփ-
կիչն Յիսուս ընդդէմ եօթանոց մահա-
ցու և դիւաշունչ մեղոցս այսոցիկ կար-
գադրեաց սպեղանի զօրաւոր զերկուս
զայսոսիկ՝ պահք և աղօթք, որովք և եթ
կարեմք հանդերձ շնորհօք Հօդուոյն սրբ-
բոց հալածել ՚ի մէնջ զչար ոգին հպար-
տութեան, զնախանձու և զօրոց ըստ
կարգի . վասն որոց ասաց աշակերտաց
իւրոց . « Ըստ աղդ ոչ իւրք ելանէ, ե-
թէ ոչ՝ աղօթիւք և պահովք » . Ա՛յ-
ժե . 20 : Ա՛ղօթիւք ազատիմք յայսոյն
հպարտութեան, նախանձու, բարկու-
թեան, ծուլութեան և ագահութեան,
և պահովք յարկրամոլութեան և ՚ի բրդ-
ջախտհութեան դիւէն . ապուինեալ
միանգամայն յարգարութիւն և ՚ի զօ-
րութիւն փրկարար շնորհաց Աստուծոց,
որ պարզ և ի մեղ ՚ի ձեռն հաւատաց, ըստ
այնմ . « Օ ՚ի շնորհօք նորա էք փրկեալք
՚ի ձեռն հաւատոցն » . Ա՛՛՛՛ . Բ . 8 :

9. Այլև Տեղաց ամենայն պարտախրանայն Աստուծոյ, յանձնառելեացն և հրաժարելեացն. զի ոչ զյանձնառաւիանսն կտարելցի և ոչ ՚ի հրաժարելեացն հեռացայ. զօրէնս ասի և յօրինացն հեղեգացայ. ՚ի կարգս քրիստոնէութեան հրատարեցայ և գործովս անարժան գրայ. գիտելով զլարն կոմսս կորացայ, և ՚ի բարեաց գործոց ես ինչեմ հեռացայ. վա՛յ ինչ, վա՛յ ինչ, վա՛յ ինչ. զո՞րն ասեմ, կամ զո՞րն խոստովանիմ զի անխիտն յանցանքիմ, անասելի եմ անօրէնութիւնս իմ, աններելի եմ ցաւս իմ, և անբժշկելի եմ վերս իմ, Տեղաց Աստուծոյ :

Այլև Տեղաց ամենայն պարտախրանայն Աստուծոյ, յանձնառելեացն և հրաժարելեացն. զի ոչ զյանձնառաւիանսն կտարելցի, և ոչ ՚ի հրաժարելեացն հեռացայ :

Պատուիրանք Աստուծոյ են թուով տասն, որ և կոչին Տասնաբանեաց պատուէքք. և բովանդակին յերկուս յայտս սիկ, ՚ի յանձնառական և ՚ի հրաժարական, կամ ՚ի ստորասական և ՚ի բացասական : Յանձնառականք կամ ստորասականք են այս. « Սիրեցես զՏէր Աստուած քո յամենայն սրտէ քումմէ, և յամենայն անձնէ քումմէ, և յամենայն

մտաց քոց . . . սիրեսցես զընկերքո իբրև զանձնքո » : Յայս երկուս պատուիրանս բովանդակին ամենայն օրէնք և բանք մարդարէականք . Սաք . ԻԲ . 37—40 : Լ : ԼԵՅ . Ի : Օրին . Ե :

Իսկ հրաժարականք կամ բացասականք են այսօրբիկ . « Սի շնար . մի սպանաներ . մի գողանար . մի սուտ վկայեր զընկերէ քու մմէ . մի ցանկանար կնոջ ընկերի քո » . Լ : ԼԵՅ . Ի : Օրին . Ե : Ի սոսին ակնարկէ և բան Վաւթի . « Խտորեա ՚ի չարէ , և արա զբարի » . Սաղմ . ԼԳ . 14 : Լ : Լ այս պատուիրանք են հիմն օրինաց ՚ի բնականէն հեղեալ ՚ի գրաւորն , և ՚ի գրաւորականէն՝ ՚ի շնորհական օրէնս ՚ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի . « Օ ՚ի օրէնքն ՚ի ձեռն Սալոմիսի սուան , շնորհքն և ճշմարտութիւնն ՚ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի եղէն » . Յովն . Ը . 17 :

Այլա պարտ է ամենայն քրիստոնէի պահել և կատարել զյանձնառական պատուիրանսն , և հեռանալ ՚ի հրաժարականաց , և ՚ի բաց արկանել ՚ի խորհրդոց ՚ի բանից և ՚ի գարծոց . և եթէ կամիցիմք շինել երբէք պարտական և ոչ միում օրինաց , զՓրկչին կալցուք զմեծն և զառաջինն , որով ամենայն օրինացն գտաւ

նիմք արարողք , զի ըստ առաքելոյն ,
 « Երուժն օրինացն սէր է » . Զ-ով .
 ԺԳ . 10 :

Օ օրէնս առի և յօրինացն հեղձացայ :

Օ շնորհական օրէնսն ասէ , որ տը-
 ւաւ մեզ Քրիստոսիւ 'ի ձեռն հաւա-
 տոց , գնեալ զմեզ յօրինաց մեղաց ա-
 բեամբն իւրով , զի մեք զորդէգրութիւն
 ընկալցուք . Բաղ . Դ . 5 : Իսկ որդէգ-
 րութեան պարտք՝ հնազանդութիւն առ
 հայր , պահել զամենայն պատուիրանս
 նորա , և զհաճոյս առաջի նորա առնել
 հանապազ . սիրել զնա և զընկերս իւր .
 զորովք զանց առնել հեղձութեամբ և
 ծուլութեամբ՝ է մեղանչել ընդդէմ օ-
 րինաց և արդարութեան Յիսուսի Քր-
 իստոսի , և արհամարհել զնոսա :

Այս որ ընդ օրինօք շնորհաց Աս-
 տուծոյ կայցէ , և 'ի հաւատս Փրկչին ,
 պարտ է նմա ունել յանձին արիութիւն ,
 գործովք իւրովք ցուցանել զհաւատոցն
 հանդէս . « Քանզի 'ի գործոց արդարա-
 նայ մարդ և ոչ 'ի հաւատոց միայն » ,
 ասէ Յակոբոս . Բ . 24 : Արիարար վաս-
 տակեալ յաստի կեանս 'ի գործս բար-
 էաց , արդիւնաւորիմք զանտի կեանս

անվախճան երանու թեան՝ վայելիլ ըստ
 հողւոյ և ըստ մարմնոյ . հողւոյ՝ ըստ
 հաւատոցն , և մարմնոյ՝ ըստ գործոցն .
 Իսկ եթէ գործքն ոչ պատասխանիցեն
 օրինացն Աստուծոյ ըստ արդարութեան ,
 այլ օրինաց՝ որ յանգամս մեր կայցէ՝ հե-
 աե իցիմք գործովք անարժանութեան ,
 արդիւնաւորիմք զյաւիտենից գատա-
 պարտութիւնն , վասն որոյ ասէ .

Ի Խարգս ճիսպոնէո-Բեան հրա-իբեցայ , և
 գործովս անարժան գրայ :

Կարգ քրիստոնէութեան է նոյն ին-
 քըն օրէնքն քրիստոսական , որ է յատուկ
 կարգ և պատիւ , զոր ընդունի իւրա-
 քանչիւր քրիստոնէաց ՚ի ժամ մկրտու-
 թեան , հրաւիրեալ ՚ի նոյն ՚ի յատուկ
 շնորհացն Աստուծոյ , ըստ այնմ . « Օ ՚ի
 շնորհօք նորա էք փրկեալք ՚ի ձեռն հա-
 ւատոցն . և այս ոչ ՚ի ձէնջ , այլ Աստու-
 ծոյ պարգև է » . Եփե . Բ . 8 : Եւ Տէրն
 ասէ . « Աչ ոք կարէ գալ առ իս , եթէ
 ոչ հայրն ձգեսցէ զնա » . Յով . 2 . 44 .
 ուստի ասէ հրա-իբեցայ և ոչ եթէ ընկա-
 ըայ , կամ մտի . զի ցուցցէ թէ ոչ յանձ-
 նէ իւրմէ ինչ է հրաւերն կամ կոչումն ,
 այլ ՚ի տեառնէ հարսանեացն , որ հրա-

ւիրէ կամ կոչէ ըստ իւր յատուկ շնորհ
 հաց յառաջագոյն պատրաստեալ զնոսա,
 վասն որոյ յարէ Մաւրեանն. «Օ ի նորա
 արարած եմք, հաստատեալք Քրիստոս
 սիւ Յիսուսիւ ՚ի գործս բարութեան,
 յորս յառաջագոյն պատրաստեաց Մա-
 տուած, զի ՚ի նոյն գնացուք ու Օր
 օրինակ՝ որ ՚ի հարսանիս որ հրաւիրի,
 անհրաժեշտ պարտք են նմա պատկառ-
 կալ ամենայն կարգաց և արարողու-
 թեանց, և զդէնուլ զանձամբ զնոր հան-
 դերձ հարսանեկան, սյսպէս՝ որք միան-
 գամ կոչին ՚ի կարգ կամ ՚ի կրօնս քրիս-
 տոնէութեան, պարտաւորին զամենայն
 հարկաւորեալն սու այն կատարել ան-
 թերի, և զպատուէրսն ընուլ, այն է գը-
 նալով ՚ի գործս բարութեան: Մյա թէ
 որ հակառակ գործովք իւրովք անար-
 ժան կացուցանէ զանձն քրիստոսական
 կարգին, դատասպարտի ըստ օրինակի սյ-
 նրմ որ զուրկ գոլով ՚ի հարսանեկան հան-
 դերձից արտաքս մերժեցաւ ՚ի տեառ-
 նէն՝ իբրու անարժան սյնմ՝ փառաւոր
 հանդիսին:

Մյա պարտ է ամենայն քրիստոնէի
 ըստ ներքին մարդոյն լինել սուրբ և ըստ
 արտաքնոյն՝ պարկեշտ և մաքուր վա-

բուք, իբրու ՚ի զգեստս սրայծառս զար-
դարիլ գործովքն բարեաց, որով փա-
ռաւորեսցի Աստուած առաջի մարդ-
կան: Իսկ որ չիցէ այնպէս, չէ նա ճրճ
մարիտ քրիստոնեաց, այլ առաւել վէ՛մ
գայթակղու թեան է եղբարց իւրոց սեւ
սպարկեշտ գնացիւքն:

Պիտելով զչարն՝ կամաւ կորացայ:

Արդարեւ գիտել զչարիս և ամենայն
յօժարութեամբ կամաց ՚ի նոյն անկա-
նիլ, է դժնդակագոյն քան զամենայն չա-
րիս, և է մեղք ընդդէմ Հոգւոյն սրբ-
բոյ: Տկարութեամբ մեղանչել՝ չէ ինչ
ծանր քան եթէ որ անգիտութեամբ մե-
ղիցէ. իսկ անգիտութեամբ մեղանչել
թեթեւագոյն է յոյժ քան զգիտութեամբ
մեղան. զի գիտութեամբ մեղանչել՝ գործ
է սատանայի. իսկ տկարութեամբ և ան-
գիտութեամբ մեղանչել՝ է գործ սխա-
լական բնութեան մարդոյ: Վասն որոյ
սպարտ է խոստովանութեամբ և կատա-
րեալ զղջմամբ սրբել զգիտութեամբ
յանցուցեալ մեղան:

Լ: Ի Բարեաց գործոց ես ինչէն կեացայ:

Այն է կամու լքանիլ և հրաժար.

բիլ 'ի բարեգործութենէ, ոչ զոք ունե-
լով պատճառ և գրգռիչ անձին, որով
առաւել ևս ծանրանայ 'ի վերայ նորա
դատաստանն Նստուծոյ :

Վայ ինչ, վայ ինչ, վայ ինչ. շո՞րն ասեմ իմ
շո՞րն խոստովանիմ :

Երիցս կրկնութիւն վայի՛ ցուցանէ
զերից յաւիտենից զեղկելի թշուառու-
թիւնսն. առաջին՝ աստի կենացս մինչև
'ի մահ. երկրորդ՝ 'ի մահուանէ մինչև
ցգալուստ Փրկչին 'ի դատաստան. եր-
րորդ՝ յետ դատաստանի 'ի յաւիտենա-
կանութիւնն անվախճան : Քանզի այր
մեղաւոր ցորչափ 'ի մեղս կայ՝ համարի
թշուառ և եղկելի և բիւր վայից ար-
ժանաւոր, գոյով զրկեալ 'ի շնորհաց Հո-
գւոյն սրբոյ. սոյնպէս և 'ի մահուան իւ-
րում դնոյն թշուառութիւն անցէ ընդ
իւր յաշխարհն անկէտ յաւիտենից, ուր
լալ է աչաց և կրճել ատամանց : Աստի
լալ է աստէն դառնապէս ողբալ զան-
թիւ բաղմութիւն մեղացն, ասել բա-
նիւ բերանոյ և խոստովանիլ կատարեալ
սրտիւ՝ 'ի ծունր խոնարհեալ առաջի քա-
հանային, ցուցանելով նմա զանձն իւր
հիւանդացեալ մեղօք, ըստ բանի Տեա

աբն որ ասէր ջբորտոն . « Երթ յոյց
զանձն քո քահանային » . Մատթ . Ը . 4 :

Օ ի անխի- էն յանցանք ի՛մ , անասելի էն
անօրէնո- խի- նք ի՛մ , աննէրելի էն յա- ք ի՛մ , և
անբժշկելի էն վէրք ի՛մ , Ռեղայ Աստուծոյ :

Օ որ օրինակ չէ հնար մարդոյ թը-
ւել զաւազ ծովու և ոչ զաստեղս եր-
կնից , նոյնպէս անհնար է ումեք ՚ի հա-
մար արկանել զբազմու թիւն մեղացն զոր
գործեմք յամենայն աւուր , յամենայն
ժամու և յամենայն վայրկենի , եթէ
գործով , եթէ բանիւ , և եթէ խորհրու-
ղով , յորս բազում այնք են՝ զի և ոչ ՚ի
համարի մեղաց ունիմք . և համարձա-
կագոյնս իսկ ասացից , բովանդակ կեանք
մարդոյ շարունակութիւն իմն է մեղաց ,
բստ այնմ . « Միտք մարդկան հաստատու
եալ են ՚ի խնամս չարի ՚ի մանկութենէ
իւրմէ » . Օննդ . Ը . 21 : Օ այս ցուցանէ
յասելն անխի- էն յանցանք ի՛մ : Իսկ անասելի
ասել անօրէնութեանց և աննէրելի յա-
ւոց , տայ իմանալ զճանրութիւն մեղացն
զազիր գործոց , զոր չէ արժան յիշել :
Եւ յասելն անբժշկելի էն վէրք ի՛մ , գոյս իւր
գնէ Ղստուած , հաւատալով եթէ նա
միայն է կարող բժշկել զվէրս և զցաւս

հոգւոյն՝ սուրբ խորհրդովն ՚ի ձեռն քա-
հանային :

Ապա յետ կատարման խոստովանու-
թեանս և թափելոյ զամենայն մեղս յոտս
քահանային հանդերձ արտասուօք և
հեծու թեամբ և կատարեալ զղջմամբ ,
խնդրէ ՚ի նմանէ զարձակումն ՚ի մեղաց
իւրոց իբր ՚ի դիմաց Աստուծոյ , և ասէ .

Հայր սուրբ շէղ ունի՛մ Տիջնորդ կաշտու-
թեան և բարեխօս առ Տաճին Որդին Աստու-
ծոյ , շէ իշխանութեամբն որ պոտեալ է յեզ-
արյակեացեա շէս ՚ի կապանաց Տեղաց իմոյ , աշա-
լէ՛մ շէղ :

Հայր կոչէ զքահանայն վասն դուրոյ
նորա փոխանորդ Հօր Աստուծոյ ՚ի թու-
զուլ զմեղս մեղաւորին . որպէս և Հայր
անուանեմք զԱստուած վասն հայրաբար
գթոյն՝ զոր ցուցանէ առ մեղաւորն յա-
պաշաւել նորա և ՚ի դառնալ ՚ի չար ճա-
նապարհաց իւրոց : Իսկ սուրբ կոչի վասն
քահանայական և սրբազան կարգին զոր
ունի ընկալեալ , սրով և իբր միջնորդ
խաղաղութեան լեալ ընդ Աստուած և
ընդ մարդ մեղաւոր , ըստ օրինակի նա-

խամարդարէին Մովսիսի , արձակէ զնա
 'ի կապից մեղացն զօրութեամբ իշխա-
 նութեանն տուելոյ նմա 'ի Քրիստոսէ .
 և բարեխօս լինի առ Աստուած ներել
 նորին յանցանաց . որպէս երբեմն երա-
 նելի նահատակն Աստուծոյ Յովբ , բա-
 րեխօսէր առ Աստուած վասն երից բա-
 րեկամաց իւրոց , թողուլ նոցա զանօ-
 րէնութիւնսն . Յովբ . ԽԲ :

Տեսեալ քահանային զկատարեալ և
 զհաստատ զղջումն նոցա , արձակէ զնո-
 սա 'ի կապանաց մեղացն , ասելով .

Ողորձեցի ինչ ճարտասէրն Աստուած , և իւ-
 ղը-ի-ն շնորհեցէ ամենայն յանցանաց ոց , խոս-
 քովանեցելոցր և ճոռացելոցր . և ես կարգասս
 իսկանայսկան իշխանութեան և հրամանսն աս-
 քուածային՝ ինչ զը արձակեցէ՝ յերկրի՝ եղևի ար-
 յակեալ յերկինս . նոյնն Բանի-ն արձակեմ զիւր
 յամենայն ճասնակցութենէ թղաց ոց՝ 'ի խորհր-
 ցոց , 'ի Բանից , և 'ի գործոց , յանո-ն Հօր և
 Որդոց և Հոգոցն սբոց . և Ես յիշեալ ասմ ըլ-
 ինչ 'ի խորհրդոցն սբոց Եկեղեցոցն , զի զը ինչ
 գործիցն Բանի , եղևի ինչ 'ի Բարեգործո-
 րի-ն և 'ի Գործն հանդերձեալ կենացն . ամեն :

Վեղեցիկ իմն է այս խորհուրդ հաս-
տատեալ 'ի սուրբ Այկեղեցւոջ, կոչել
'ի վերայ մեղաւորին զողորմութիւնն
Աստուծոյ, առանց որոյ անհնար է մար-
դոյ գործովք իւրովք լսկովք արդարա-
նալ թէ և զամենայն կեանս իւր ասպաշ
խարիցէ . վասն որոյ ասէ Աստուած .
« Աղորմեցայց՝ որում ողորմեցայց, և գլ-
թացայց՝ յորս գթացայց » . Այլ . 19 :
Աստի 'ի վերայ բերէ և առաքեալն ա-
սելով . « Աչ ըստ այնմ ինչ է՝ որ կամի-
ցին , և ոչ ըստ այնմ՝ որ ընթանայցէ ,
այլ ըստ Աստուծոյ որ ողորմի » . 2-րդ .
Թ . 16 : Իսկ քահանային միջնորդ և բա-
րեխօս լինելով յանձն առնէ զյանցու-
ցեալն յողորմութիւնն Աստուծոյ՝ ներել
յանցանաց նորա մարդասիրութեամբ
իւրով, տեսեալ զարտասուս և զկատա-
րեալ դարձ սրտի նորա . և թողու ըզ-
մեղսն միջնորդութեամբ քահանային և
զօրութեամբ բանիցն արձակման , թէ
« զոր արձակիցէք յերկրի եղիցի արձա-
կեալ յերկինս » . Մատթ . ԺԸ . 18 . և թէ
« Այլ թէ ումեք թողուցուք զմեղս , թռ-
ղեալ լիցի նոցա » . Յով . Ի . 23 :

Այսպէս կատարեալ խոստովանու-
թեամբ 'ի զղջումն սրտի եկեալ առաջի

քահանային իբրու փոխանորդի Աստու-
 ծոյ, վասն ամենայն մեղացն զոր մեղաւ 'ի
 խորհուրդս, 'ի բանս և 'ի գործս իւր,
 ընդունի զԹողութիւն 'ի դիմաց Աս-
 տուծոյ, եթէ զմեղացն խոստովանելոց
 և եթէ զներելի մեղացն մոռացելոց,
 Իսկ եթէ որ ոչ զգնացեալ 'ի վերայ չա-
 բեացն գործելոց, և ոչ հաստատ առա-
 ջողբութեամբ որոշեալ ընդ միտս իւր
 'ի բաց կալ այնուհետև 'ի մեղաց, այլ
 իբր յօրինաց բռնադատեալ եկեսցէ 'ի
 խոստովանութիւն, ոչ է պարտ այնպիս-
 ւոյն տալ զարձակումն և ասել զողոր-
 մեսցին: Ս 'ի թէպէտ և քահանային ան-
 փոյթ արարեալ զայնու՝ արձակիցէ ըզ-
 նոս, այլ ոչ ընդունիցի Թողութիւն Աս-
 տուծոյ, արձանացեալ ունելով 'ի սրտի
 զամենայն զմեղան, զի ոչ եթէ քահա-
 նային՝ այլ Աստուծոյ միայն է իշխանու-
 թիւն ներել յանցուցելոյն, ըստ այնմ.
 «Աս եմ, ես եմ նոյն որ ջնջեմ զանօրէ-
 նութիւնս քո վասն իմ, և զմեղս քո այլ
 ոչ և ս յիշեցից » . Ասոյ . ԻԳ . 25 :

Արդ՝ տեսանեմք զբազումս զի առանց
 կատարեալ զղջման սրտի և առանց ճշ-
 մարիտ բանի խոստովանութեան փու-
 թացեալ առ քահանայն՝ խնդրեն 'ի նը-

մանէ զարձակումն, յուսալով եթէ այնու քաւեսցին մեղք իւր: Իսկ որ տղէան է խորհրդոյ բանին, վաղվազակի զձեռն ՚ի վերայ եդեալ ասէ նմա զողորմեսցին: Ա՞յլ անմտութեանս: Օ խա՛րդ որ արձակիցէ ՚ի մեղաց, չե լուեալ ՚ի բերանոյ մեղուցելոյն զխոստովանութիւնն. քանզի ասէ մեղաւորին Տէր. «Մաս դու նախ զանօրէնութիւնս քո՝ զի արդարասցիս»: Լ՛նդ. 26: Մտա որ ոչ կամի, կամ ամաչէ յայտնել զյանցանս իւր քահանային, կոյ մնայ սպարաւ անդեալ ՚ի տոռունս մեղաց:

Օ խա՛րդ թուի քեզ, եթէ որ վէրս յանձին ունիցի, և դիմեալ առ վիրաբոյժն ստէպ խնդրիցէ ՚ի նմանէ սպեղանի ՚ի բուժումն վիրացն, միթէ տայցէ նմա վիրաբոյժն զխնդրելին, և մատուցանիցէ նմա սպեղանիս մինչև տեսեալ և քննեալ զվէրսն. և կամ առողջանայցէ՞ հիւանդն ՚ի վիրաց անտի առանց ճարտար խորհրդոց և կարգադրութեանց բժշկին. ո՛չ. այսպէս իմա և զմեղուցելոյն: Մտա իմաստուն քահանայի է, լսել նախ զամենայն մեղս ՚ի բերանոյ խոստովանորդւոյն, քննել և կշռել զճանրութիւնն ոցին և զչափ, դնել ՚ի վերայ սպեղանի առողջարար զասլաշխարութիւն

ըստ մեղացն . և յետ կատարելոյ զայն
 մեղուցելոյն , ասլա տալ զարձակումն և
 ընդունել զնա դարձեալ 'ի խորհուրդս
 սուրբ Ակեղեցւոյ , յորմէ անջատեալ էր
 'ի սլատճառս մեղացն , ըստ այնմ . « Ա՛նշք
 ձեր որոշեն 'ի մէջ ձեր ' և 'ի մէջ Ա՛ստու-
 ծոյ » . Ասայ . ՃԹ . 2 . քանզի հեռանալ
 յեկեղեցւոյ կամ 'ի սուրբ խորհրդոց ե-
 կեղեցւոյն՝ է հեռանալ յԱ՛ստուծոյ : Ա՛ռ
 որ մատուցեալ կրկին մեղաւորի 'ի ձեռն
 խոստովանութեան և զղջման՝ ըստ օրի-
 նակի անառակ որդւոյն , և արձակեալ
 'ի կապանաց մեղաց իւրոց , ընդունի ըզ-
 կատարեալ ներումն 'ի մարդասէր Հօ-
 րէն , և շնորհս փրկութեան մատակա-
 րարութեամբ սրբազան խորհրդոց ուղ-
 զափառ Ակեղեցւոյս :

ԲԵՅՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԻՇԵՍՑՈՒՔ ԵՐԳՈՅՆ

ՍՐԲՈՅՆ ՆԵՐՍԵՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅՆ

ՅԻՇԵՍՑՈՒՔ ԵՐԳՈՅՆ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅՆ :

ՅԻՇԵԼՆ է զանցեալսն և զմոռացեալսն ՚ի միտս բերել և ՚ի յուշ ածել, թէ իմանալի իցեն այնք և թէ զգալի, թէ հոգևոր և թէ մարմնաւոր . բայց աստէն դնէ յիշել զանիմանալի և զահաւոր անուէնն Աստուծոյ, զոր մոռացեալ լինիմք զանազան կերպիւ : Յայնժամ մոռանամք զանուէն նորա, մինչ ոչ առնեմք զկամս նորա . « Այ ամենայն որ առ սէ ցիս՝ Տէր Տէր, մտցէ յարքայու թիւն երկնից . այլ որ առնէ զկամս հօր իմոյ, որ յերկինս է » . Մատթ. է. 21 : Յայնժամ մոռանամք, յորժամ զգածեալ լինիմք պէսպէս ախտիւք : Յայնժամ յիշեմք, մինչ զգաստացեալ ՚ի բաց ընկենումք ՚ի մէնջ զամենայն ախտս : Մոռանամք ըզ-

նա 'ի յաջողութեան, և յիշեմք 'ի ձախորդութեան, 'ի վիշտս և 'ի նեղութիւնս առահի՛ ըստ օրինակի առաքելայն Պետրոսի, որ յընկղմիլն գոչէր ահիւ մեծաւ. «Տէր փրկեա՛ զիս» . Մատթ. ԺԴ. 30 : Ա, և 'ի գիշերի յալեկոծիլ նաւուն՝ աշակերտքն ահաբեկ լեալ աղաղակէին. «Տէր փրկեա՛ զմեզ, զի կորնչիմք» . Մատթ. Ը. 25 : Ա, և 'ի գիշերի էր՝ մինչ Պետրոս երիցս ուրացաւ զՏէրն 'ի տան Ապիափայ . իսկ յակնարկելն Յիսուսի 'ի նա, անդէն յիշելով զբան մարգարէութեան՝ ընդ նմին և զամենագութողորմութիւնն, ելեալ արտաքս՝ ելաց գառնապէս» . Ղուկ. ԻԲ. 62 :

Ի գիշերի յիշեցո՞ւս ասէ, միթէ 'ի գիշերի՞ և եթ արժան է յիշել զանունն նորա, և 'ի տունջեան ո՞չ, քաւ մի՛ լիցի . 'ի գիշերի և 'ի տունջեան և յամենայն ժամու պարտիմք յիշել զանունն Աստուծոյ, և փառաւորել : Այլ զո՞ր անունն արդեօք, քանզի ըստ անձառ շնորհաց և տէրութեան և մարդասիրութեանն և նախախնամութեանն Աստուծոյ եղան 'ի սրբոց հարց և յաստուածարեալ մարգարէից յաստուկ անուանս ստորոգեալս զԱստուծոյ, որպէս յայտ է :

Նախ՝ պահիտ է յիշել գոհու թեամբ զսուրբ անուան պահպանողական տէրութեան, և այս կարի յիրաւունս, զի հանապազ հսկէ ՚ի վերայ մեր գնալ անսայթաք ՚ի գնացս մեր: Արկրորդ՝ յիշել զգերագոյն մարդասիրութեանն նորա զանուն, և զանբաւ երախտիան՝ որ առ մեզ, և զապիրատ երախտամոռացութիւնն մեր՝ առ նա, և ոչ միայն յիշել զանուն նորա, այլ և զզջալ ՚ի սրտի, և խոստովան լինիլ զմեզս, և յառաջագրել մի և ս այլ դատնալ ՚ի նոյն չարիս: Արկրորդ՝ յիշել զանոխակալութիւնն նորա և զամենողորմ գթութիւնն, որովք ոչ տանէ զմեզ անտես, այլ յաւէտ պահպանէ ընդ հովանեաւ ամենախնամ թեոյ անսահման տէրութեան իւրոյ:

Վիշերս՝ մարթ է իմանալ և զխաւարային գնացս և զխորհուրդս խաւարինն, որով զգածեալ՝ հակառակ ընթանամբ լուսոյ աւետարանին, որպէս որք ՚ի սառեւրական օրէնս կային՝ զուրկ էին ՚ի լուսատու շնորհաց Հոգւոյն սրբոյ. վասն որոյ ասէ առաքեալն. «Վիշերն մերթեցաւ, և ախն մերձեցաւ. ՚ի բնոց արասցուք այսուհետև զգործս խաւարի, և զգեցցուք զզէնն լուսոյ»:

Հովհ. ԺԳ. 12 : Այսու տայ յիշել զիւրաքանչիւրոց մեղաց զդժնդակ մթուածիւնն և զխաւար, յորմէ սպարտիմք ելանել և դիմել առ լոյսն առաւօտու արդարութեանն արեգական, որ առաջնորդէ 'ի կեանսն յաւիտենականս :

Այլ դարձեալ՝ գիշերն ցուցանէ ըզլռութիւն ամենայն ստեղծեալ էակաց երկրաւորաց և զհանդարտութիւն զայրութի կրից, յորում չիք ինչ ամբոխումն մտաց. վասն որոյ յորդորէ անզբօս մտօք յիշել զանուն Աստուծոյ, մինչ ըզբազանք աւուրն և հոգք տակաւին չեն սպաշարեալ զմիտս մեր. և այսու յիշմամբ ասաւոր անուանն Աստուծոյ, արձակի 'ի մեզ շնորհն զօրավիգ. զօրանայ 'ի մեզ և սրբարարն, որով և մաքրութիւն և սրբութիւն ընդունիմք մեղաց մերոց : Արոյ վասն բորբոքեալ եռայ 'ի սրտի մերում աշխոյժն օրհներգութեան, և մատչիմք 'ի դով սքանչելեաց Աստուծոյ, որպէս և բնութիւնն իսկ ճարտար վարդասպետէ, ուստի և յարէ յասելն :

Ընդէսցեն սիրոյ Տէր զԲան Բարի, և լեզուս Տէր պատեացեն զհորձս երկնաւոր Բագաւորի :

Արդ՝ աւագիկ աստէն զպատճառ

յիշմանն մակարերէ . զի յիշելով մեր՝ ա-
 սէ , զահաւոր անունն քո սուրբ , մեր-
 ժեալ հալածեալ և անհետ լեալ կորիւ-
 ցեն իսպառ ՚ի սրտից և ՚ի մտաց մերոց
 ամենակերպ խորհուրդք չարութեան :
 Վղխեսցի , աղբերասցի բան բարի , այս-
 ինքն խորհուրդ բարի : Այլ սլատմես-
 ցուք զգալի լեզուաւ զմեծամեծս և
 զսքանչելիս թագաւորին երկնաւորի :
 Վանզի լեզուն է դործի ազդեցութեան
 խորհրդոցն սրտի , կամ դուռն և թարգ-
 ման մտացն իմաստից : Աստուծոյ զո՞ր
 կամ զո՞ր սքանչելիսն Աստուծոյ ունիցի
 լեզուն խօսիլ և սլատմել : Թուի թէ՛
 զարարչագործութեան համայն իմանալի
 և զգալի էակաց , և ս և զխորհուրդ ան-
 ճառելի մարդեղութեան և փրկառիթ
 տնօրէնութեան միածնի որդւոյն Աս-
 տուծոյ Յիսուսի Վրիստոսի , որ է եր-
 կրորդ արարչութիւն , նա՛ և մեծագոյն
 իսկ քան զառաջինն և սքանչելի : Այլ
 զայս յիշէին մինչև ՚ի վեցեակ դարս՝ ա-
 տուածարեալ նահապետաց և մարգա-
 րէիցն դասք , և առ նոյն յիշատակութիւն
 յորդորէ սուրբ Հայրապետս զէկեղեցին
 Վրիստոսի յիշատակել զխորհուրդ ամե-
 նահրաշ տնօրէնութեանն Աստուծոյ : Վ

սոցին սակի ե՛ն և այլ ամենայն ստեղծագործութիւնք՝ որք վերաբերին առ սոյն կրկին գործս Աստուծոյ :

Ի Տէջ Գիշերի յարոյցեալ Խոսարձանեացոյ շէշ Տէր :

Մէջ Գիշերոյն ցուցանէ զխոր մթուածի խաւարի, յորում սլարտիմք անձամբ անձին սթափեալ ՚ի խոր քնոյն՝ յառնել ՚ի խոստովանութի, ըստ Սաղմոսին . « Ի մէջ գիշերի յառնէի խոստովան լինել առ քեզ Տէր » . ՃԺԸ . 62 : Ի սկբառս Խոսարձանեացոյ աստէն ոչ զդաւանութիւն խոստովանութեան նշանակէ, այլ զգոհանալ և զերկրպագանելն, զի որպէս ՚ի յառնելն ումեք ՚ի մարմնական քնոյ, ըստ բնութեանն ըստէս ստէս գոհանայ զարարչէն իւրմէ, նաև սքանչացեալ հիանայ ընդ գերիմաստ ճարտարապետութի արարեբ գիշերոյ յորինողին, և զուարթացուցիչ տուրնջեան հաստողին, սոյնպէս և մեք սլարտիմք ըստ հոգւոյ յառնել ՚ի խոր խաւարէ քնոյ մեղաց, և գետնամած երկրպագութեամբ գոհանալ զնմանէ, և փառաւորել զամենասուրբ անուն նորա : Ի այց սուր արդեօք պարտ իցէ կատարել զայս պաշտօն, ցուցանէ հետագայ բանիւս :

Օտարներն թէր քաջորդ տեղ Տէր , ՚ի գործելուն * ՚ի Տէր նոր Երդարանէն :

Գաւիթն է նիւթական Աղեղեցին և տունն Աստուծոյ , ուր ՚ի մի ժողովեալ գումարին հաւատացեալք՝ մատուցանել նմա զբանաւոր պատարագս , այսինքն զաղօթս և զահաւոր խորհուրդն՝ որպէս ասէ Գաւիթ . « Առէք պատարագս և մտէք ՚ի սրահս նորա . երկիրպագէք Տեառն ՚ի գաւիթս սրբութեան նորա » . Սաղմ . ՂԵ . 8 . յորմէ վերելակեն աղօթք մաքուր մտացն առ Աստուած , և ՚ի տըրիտուր փոխարինի իսկ և իսկ իջեալ ժամանէ ցօղ շնորհաբեր աստուածային անսպառ ողորմութեանն ՚ի վերայ ջերմեռանդ անձին հաւատացելոյ , և կատարին խնդրուածք սրտին :

Իսկ նոր Արուսաղէմ է նորածին եղեղեցին Քրիստոսի հիմնեալ ՚ի վերայ հնոյն , որոյ վէմ անկեան է նոյն ինքն Քրիստոս , որ ընդունի զամենայն աղօթքս՝ որք մատչին հաւատով ՚ի ժողովոց հաւատացելոց . զսոյն աղօթէր և Գաւիթ յասելն . « Օ աղօթս իմ Տեառն տաց առաջի ամենայն ժողովրդեան նորա , և ՚ի գաւիթս տան Տեառն և ՚ի մէջ քս Արուսաղէմ » . Սաղմ . ՃԺԵ . 18 :

Ի գիշերի համբարյոցս շնեա մեր սրբոս
 թեմբ մա իշ Տէր :

Ըստ որում սուխորութիւն է մանաւ
 ւանդ յարեւելս՝ զձեռս ՚ի վեր համբառ
 նալով աղօթել, զոր և այժմ գրեթէ յա
 մենայն ազգս է տեսանել, որով նշանա
 կի նախ՝ հեռի առնել զձեռս յամենայն
 գործոց անօրէնութեան : Արրորդ՝ նո
 վիմբ խոստովան լինել զանխմանալի և
 զանհաս բարձրութիւն փառացն Աս
 տուծոյ, որ ՚ի վեր է քան զամենայն մի
 տրս և զխորհուրդս բանական արարա
 ծոցս՝ հրեշտակաց և մարդկան : Արրորդ՝
 նշանակէ՝ թէ պարտ է բարեգործու
 թեամբ ձեռաց փառաւորել զամենա
 սուրբ զԱրրորդութիւն, ըստ այնմ. « Աա
 միմ զի արբ կայցեն յաղօթս յամենայն
 տեղիս . բառնայցեն զսուրբ ձեռս ՚ի վեր
 առանց բարկութե և երկմտութեան » .
 Ա. ՏԻՏ. Բ. 8 : Աւ ոմն ՚ի սրբոց ասէ . լա
 ւազոյն է համբարձմամբ ձեռաց աղօ
 թել, բայց առաւել կարեորագոյն է ՚ի
 վեր ամբառնալ զմիտս առ Աստուած :
 Աւստի ցուցանի, եթէ ձեռքն նշանա
 կեն զմիտս, զի միտքն է կարողութիւն
 և զօրութիւն բանական հոգւոյ, որ է
 նմա իբր ձեռք, որով ձգաի ՚ի բարին և

'ի չարն , այլ նա ղբարւոյն ասէ . ուստի
 յարէ , « ԲԻՆԻՄԻՆ : Կամի ասել . պարտ
 է նախ սրբել և մաքրել զմիտս և զխոր
 հուրդս 'ի դիշերային խաւարէ չարաց ,
 և ապա արժանապէս համբառնալ զձե
 ոքս մեր առ Աստուած , ըստ այնմ .
 « Համբարձցուք զսուրբ ձեռս մաքուր
 մաղթանօք առ Աստուած , և անղբօս
 մտօք , և այլն » : Այլ 'ի քարոզն ասի . « Ամե
 նեքեան համբառնալով զձեռս մեր փա
 ռաւորեմք զքեզ տէր Աստուած մեր » :
 Վանզի և սահման աղօթիցն է , վերա
 ցումն սուրբ մտաց առ Աստուած . զի
 սուրբ է Աստուած , և խնդրէ սրբու
 թեամբ մատուցանել նմա զերկրպագու
 թիւն հոգւոյ և մարմնոյ : Աւրեմն 'ի
 համբառնալն զձեռս 'ի վեր , սարտ է
 ընդ նմին 'ի վեր համբառնալ և զմիտս :
 Համբարձումն ձեռաց բնական իմն
 է աղերսարկուաց , բայց յորդորէ սուրբ
 վարդապետն՝ լինել սրբութեամբ վա
 րուց և մաքրութեամբ լուացման . այս
 պէս սովոր էին առնել յամենայն ժամու
 աղօթից 'ի նախնի դարս քրիստոնեայք ,
 որպէս յիշէ Տերտուղիանոս :

Ի յայն գոհոմիտան ամենայն հոգի օրհնել
ցէ՛ք շնորհք :

Այսու բանիւ խրատոյս տայ մեզ
ամենեցուն, իբրու ասել, զն արիք՝ հա-
ւատացեալք և պաշտօնեայք Քրիստոսի
ճշմարտութեան, և միամօր մանկունք
նորոյ Սիօնի, գոհաբանական ձայնիւ օրհ-
նութեամբ երգեցէ՛ք զերգս փրկողին
մերոյ. և անդադար գոհութեամբ բա-
րեբանեցէ՛ք զտէրութիւն նորա հանա-
պազ : Իսկ հոգի ասելով տայ իմանալ
եթէ ըստ որում Աստուած հոգի է,
պարտիմք և մեք հոգւով օրհնել և գո-
ւիլել զԱստուած, ըստ այնմ. « Հոգի է
Աստուած, և երկրպագուաց նորա հո-
գւով և ճշմարտութեամբ պարտ է եր-
կրպագանել » . Յով. Գ. 24 :

Օգրիտի՛ք իմո՛ք ի՛մ, շնորհքի՛ք և ես շնորհեայց
սուրբոց . արեւիտ :

Փոռոսն ըստ ոմանց են զօրութիւնք
հոգւոյն, այն է՝ միտք և կամք. որք են
գործարան կամ գործի, և պատճառ փա-
ռաւորութեան կամ անարգութեան,
որովք ոչ միայն աստէն՝ այլ և ՚ի հան-
դերձեայն իւրաքանչիւր գործովք փա-
ռաւորի կամ անարգի : Քանզի ՚ի միտս

խորհի ամենայն որ զամենայն և ճանաչէ, և անձնիչխան կամօք ընտրէ և առնէ, ուստի իւրաքանչիւր հաւատացեալ մաղթէ, զի զգաստասցին միտք առ 'ի ճանաչել և գիտել զարարչին իւրոյ զանբաւ մարդասիրութեան զերախտիան և զփրկութիւն իւր: Ասկ կամքն սիրելով զստեղծիչն իւր՝ առնէ զկամս նորա, քան զի ճանաչելն է՝ գործ մտոց, և առնելն՝ կամոց: Ահա՛ ըստ այնմ բարեոքապէս խորհելով, ճանաչելով և առնելով զբարիս, փառաւորի Աստուած, որով փառաւորի և նոյն ինքն մարդն յաւիտեանս յաւիտենից: Աւս՝ 'ի զարթնուլն և 'ի զգաստանալն մտոց և կամոց՝ պարտ է կանխել 'ի ժամ տաւուտու 'ի փառաբանութիւն ամենասուրբ անուան նորա: Ապա եթէ բայս շարիտ՝ գնէր եզակի, միտ բանին լինէր այս. զարթիր ս՛Տէր իմ, զարթիր այց առնել ինձ, զի դու միայն ես փառք իմ և բարձրացուցիչ գլխոյ իմոյ, այսինքն հոգւոյ: Քան զի յայցելութեան քում՝ անդէն առ նրմին ծագեացի և առաւօտ շնորհաց քոց 'ի սիրտ իմ, որով զարթուցեալ 'ի նիրհմանէ, բովանդակ կամք իմ և խորհուրդ արտիս ուղղեացին առ քեզ՝ որպէս խուսկ

բողոքապատու զ ըղծից . և գոհու թեամբ
 փառաւորեցից զանուն քո յաւիտեանա-
 կան 'ի յաւիտեանս՝ ասելով, ալէլուիա :

Ալէլուիա է բառ եբրայական և նշա-
 նակէ ըստ Հերոնիմոսի՝ գովեցէք զտէր .
 քանզի ալէլուիանի՝ գովեցէք, և իս՝ ըղ-
 տէր : Բայտ Ամբրոսիոսի՝ ալէ է լոյս, ը-
 գորու թիւն, իս՝ կեանք : Բայտ ( ) գոստի-
 նոսի՝ ալէ փրկեան, ը-՝ զիս, իս՝ տէր :
 Բայտ Վրիգորի՝ Աիւսացւոյ՝ յարմարաբար
 ցուցանէ զԱրրորդու թիւնն, ալէ՝ Հայր,
 ը-՝ Արդի, իս՝ Հոգի :

Օտրի՛՛ք ընդ ըրբնոնս՝ ճանկոնս՝ վերինն
 Սիօնի . ալէլուիա :

Կամի ասել, զարթիք մաքուր հո-
 գւտով ո՛վ մանկուհիք՝ լուսաւորեալք մը-
 կրտու թեամբ սուրբ աւազանին, որ էք
 որդիք վերնոյն Սիօնի . զարթիք ըստ նմա-
 նու թեան երկնային զուարթնոց, որք կան
 միշտ յանդադար փառաբանու թեան Աս-
 տուծոյ . և դուք ընդ նոսին օրհնեցէք և
 գովեցէք ասելով, ալէլուիա :

Օտրի՛՛ք որդի՛ք ըստ ի՛յօրհնոնի՛ն Հօրն
 ըստ . ալէլուիա :

Այսինքն՝ զարթիք ո՛ լուսաւորեալ

որդիք մարդացելոյն Յիսուսի Քրիստոսի
 սի Աստուծոյ մերոյ, որ է ճշմարիտ լոյս
 Հօրն լուսոյ երկնաւորի: Քանզի ծննդե-
 դեամբ սուրբ աւագանին լինիմք որդե-
 գիր Հօր Աստուծոյ, որով կոչիմք որդիք
 լուսոյ. ոյր վասն ՚ի յորդոր մատչի ասե-
 լով, ապաքէն դուք՝ որ եղէք որդիք լու-
 սոյ, և հանդերձեալ էք ընդ որդիս լու-
 սոյ՝ այն է ընդ հրեշտակս լինել փառա-
 բանիչք Աստուծոյ. ահա ժամ է զար-
 թնուլ, զարթիք և արիք օրհնել և փա-
 ռաւորել զՀայրն լուսոյ՝ իմա՛ Արդւոյն
 միաճնի՛ ասելով, ալէլուիա:

Օտրի՛՛ք իրիտալք արեամբ, և գոռոզ շէտոս
 իրիողին. ալէլուիա:

Ո՛վ Քրիստոսի Աստուծոյ արեամբ
 փրկեալ ժողովուրդք, զարթիք ոչ միայն
 ՚ի ննջմանէ և ՚ի մարմնական քնոյ, այլ
 և ՚ի քնոյ մեղաց. որով արժանապէս տա-
 ջիք փառս փրկողին մերոյ Յիսուսի, որ
 փրկեացն զմեզ ՚ի գերութենէ սատա-
 նայի անապական և սուրբ արեամբ իւ-
 րով, զորմէ գոհանալով ասասցուք՝ ա-
 լէլուիա:

Օւարիի՛ք նոր ժողովուրդք, նոր երգս առեալ
նորոգողին. ալէլուիա :

Ո՛վ նոր ժողովուրդք՝ որք նորագե-
ցայք ՚ի հնութենէ մեղաց, եկայք նոր
որհնութեամբ նոր երգս ՚ի բերան ա-
ռեալ՝ երգեսցուք զփառս նորագողին աի-
կզերաց, որ նորագեաց զմեզ ՚ի հնութե-
նէ մեղաց հնոյն Ադամայ : Ալ կամ՝ տե-
սանելով մեր վերստին զփրկութիւն քո,
նոր իմն գոհանալով նոր երգս երգես-
ցուք քեզ Քրիստոսի նորագողիդ, որ
նորագեցեր զմեզ հոգւով. քանզի փրկ-
կութիւնն է առիթ գոհութեան և շը-
նորհակալութեան :

Օւարիի՛ք հարստնէ՛ հոգով՝ սպասեալ գալոյ
սորբ փեսային. ալէլուիա :

Ո՛հաւատացեալք Քրիստոսի, որք
հոգւով հարսնացեալ էք Աստուծոյ,
պատրաստ և արթուն լերուք ՚ի հոգիս,
և ակնունելով սպասեցէք ամենազգաստ
արթնութեամբ գալստեան անմահ փե-
սային Քրիստոսի. զի ՚ի գալն իւր՝ ու-
նի միանալ ընդ հոգւոց ձերոց՝ որում
երգեսցուք ալէլուիա :

Օգրիկ՝ Վառեալ լուսով ըստ իմաստան
արքի իրասանայն. ալէլուիա :

Կազմ և պատրաստ սրահեցէք իս
պառ զըսպտերս հաւատոց ձերոց, այս
ինքն զարդարեալ ամենայն մասամբ ա
ռաքինութեան, և լցեալ իւզով առատ
ողորմութեան՝ հանգոյն իմաստունսութե
կուսանայն. որք վառեալ ըսպտերօք ե
լեալ ընդ առաջ անմահ և երկնաւոր փե
սային Քրիստոսի, մօին ՚ի յառաջաստն
լուսոյ՝ ասելով, ալէլուիա :

Օգրիկ՝ պարասպեցէ՛ իւշ լապտերաց ջերճ
արքասոս. ալէլուիա :

Օգր ՚ի վեր կոչեաց լոյս, աստ իւշ
անուանէ. այլ թէ սրպիսի իւզ իցէ այն
զոր սգարա է սրատրաստել, յայտ առնէ
ասելով ջերճ արքասոս : Բայց ՚ի կրկին
նիւթոյ իմանի կազմել զըսպտերս հոգ
ւոյ, նախ՝ ասպաշաւողական ջերմ արտա
սութք, որով լուացեալ մաքրին հոգիք
մեր յամենայն ազտեղութենէ մեզաց :
Այրկրորդ՝ իւզով առաքինութեան, որով
լուսաւորեալ մտանեմք ՚ի յառաջաստն
լուսեղէն՝ ասելով, ալէլուիա :

Օւրբի՛ք և Ռ' ննջէ՛ք, նման յիմար կոտից
նիբհէ՛ք. ալէլուիա :

Օւրթիք ասէ, և մի՛ ննջէք զքուն
մեզաց՝ ըստ յիմարացն, որք անպատրաստ
մնացին գալստեան սուրբ Փետային, և
ոչ իսկ ժամանեցին մտանել ընդ նմա՝ ի
ցանկալի սուադաստն վերին, զի փակե-
ցաւ դուռն ընդդէմ նոցա, և լուան
զբարբառն զայն՝ թէ ոչ գիտեմ զձեզ :
Սաղ. ԻԵ. 12 : Աւրեմն զնոսա օրինակ
սուեալ մեզ՝ մի՛ մնասցուք արտաքս ըստ
նոցա, և լուիցուք զահաւոր և զսոսկա-
լի բարբառն զայն, այլ արթուն լիցուք
հոգւով, որպէս զի արժանասցուք մը-
տանել ըստ իմաստնոցն՝ ասելով, ալէ-
լուիա :

Օւրբի՛ք երկրպագո՞ւք, և արքասո՞ւք զայս
ասասցո՞ւք. ալէլուիա :

Օւրթիք ասէ, արիք և կացէք յաւ
զօթս սրտի մտօք, ի ծունր խնարհեալ
երկիրպագցուք ի վերայ երեսաց ըստհո-
գենուադ երգողին. « Արկրպագէք պա-
տուանդանի ոտից նորա՝ զի սուրբ է » .
Սաղ. ԴԸ. 5 : Բանզի երկիրն է պա-
տուանդան ոտից Աթոռոյ աստուածու-

Թեանն, ըստ մարգարէին Ասայեայ. «Արկինք ասթոռ իմ էն, և երկիր սրատուանդան ոտից իմոց». Ասայ. ԿԶ. 1: Այցէք ուրեմն զջերմ արտասուս, և ՚ի վեր մատուցիք ըղձալի հոգւով զմաղթանս ձեր ասելով, ալէլուիա:

Օտրի՛ր ընդէ՛ր ննջե՛ս, Տէր՝ Ք՛ Քրթե՛ր շէշ իսպառ:

Աթէ առ մարդն ակնարկէ միտ բանին՝ նշանակէ. զարթիր ՚ի քնոյ մեղաց սով մարդ, ընդէր ննջես անհոգու թեամբ. արի կաց և թօթափեա՛ ՚ի քէն զքուն մահուան: Աթէ առ Աստուած՝ ննջէն նշանակէ զթոյլտուութիւն իւր, կամ զանց առնելն զնախախնամութեամբ իւրով յաղագս բազում յանցանաց մերոց. յորժամ բարձի թողի առնէ զմեզ. յորժամ ոչ փութայ ՚ի փրկել և աղատել զմեզ ՚ի բաղմամբիշտ նեղութեանց. յորժամ ոչ լէ ձայնի աղաչանաց մերոց, և ոչ կատարէ զխնդրուածս սրտից մերոց. Հովթ. Ը. 26: Ուստի հայցէ եկեղեցին, զի մի ննջեսցէ, այսինքն՝ զի մի զանց արասցէ զփրկութեամբ իւրով՝ ասելով, զարթիր ընդէր ննջես, Տէր մի մերժեք

զմեզ իսպառ . Ս՝աբի . Ը . 23 : Վանզի յա-
լէկոճեւն մեր մեղօք՝ ննջէ , զի և մեք ըզ-
գաստացեալ զարթուցուք զնա , և այն
ինչ դառնամք առ նա , յայնժամ իբրու
զարթուցեալ ՚ի քնայ՝ ոչ առնէ զմեզ
անտես , և չտայ թոյլ երբէք ընկղմիլ ՚ի
խորս մեղաց ծովու , այլ սաստէ նմա ,
և հանդարտեցուցանէ զմերիկ խռովու-
թեան ոգւոց մերոց : Տէր Ք՛ Քրթեր Ը
Քզ իսպառ : Այսինքն՝ մի խստու թեամբ
և մի բարկու թեամբ քով անարգեր ըզ-
մեզ իսպառ յաւիտեան , և մի անտես
առներ զմեօք :

Արի՛ Տէր օգնեա՛ Քզ , քայրսն անուանի
քամ զիսպառ :

Վառգ արի՛ նշանակէ զյառնելն ՚ի
տեղւսջէ և կալ յոտին , որով ցուցանէ
զաստուածային ամենակար փրկութեա-
նքն այցելու թիւն , զպաշտպանու թիւնն
և զնախախնամական ողորմութեան գը-
թութիւնն : Տե՛ս , զի յորժամ անկանի
ոք յանտանելի նեղութիւնս և ՚ի վիշտս՝
տառապի յոյժ և նեղի . յայնժամ կար-
կառեալ զձեռս ՚ի վեր՝ ողորմնօք աղա-
չէ զո՛րք և իցէ՛ գալ հասանել յօգնու .

Թիւն . այլ այն ամենայն սնտոի է և ընդունայն , բտտ այնմ . « Սնտոի է այն՝ որ յուսայ ՚ի մարդ և յարարածս » : Քանզի ստոյգ օգնու թիւն և փրկու թիւն յԱստուծոյ է մեզ , զի առանց նորա չէք հրնար փրկու թեան , բայց եթէ՝ « շնորհօքն Աստուծոյ ՚ի ձեռն Յիսուսի Քրիստոսի տեառն մերոյ » . Հոգի . է . 28 : « Օգնու թիւն ինձ ՚ի Տեառնէ եկեսցէ » . Սաղմ . ՃԻ . 2 : Աւստի ասել կամի , յայց ելեալ օգնեա մեզ Տէր , և փրկեա՛ զմեզ՝ յամենայն նեղու թեանց հոգւոյ և մարմնոյ . և կամ թէ՛ տուր մեզ զօգնու թիւն քո , այն է՝ զշնորհս , որով կարասցուք անվտանգ անցուցանել զամենա թշուառ կենցաղս զայս : Տայո՞ւս անո՞նիք սո՞մ զիսո՞ս . քանզի անունն Աստուծոյ միշտ փառաւորեալ է նախ քան զյաւել տեանս . Հայր յԱրդւոյ , և Արդի ՚ի Հօրէ , և Հոգին սուրբ ՚ի նոցունց , և նաքա ՚ի նմանէ , և փառաւորի անուն ամենասուրբ Արրորդու թեանն յաւիտեան և յաւիտեանս յաւիտենից :

Այլ մեք արարաք ՚ի նմանէ զի լիցուք փառաբանիչք անուան նորա . և կամակատար սուրբ հրամանացն , որով և անձառ փառացն հաղորդս գտցուք .

Հոգի. է, 21: Փառաւորելն զԱստուած,
է գոհանալ զնմանէ, և զկամօ նորա առ-
նել, ուստի ունիմք մեծապէս պարտա-
ւորութիւն այսմ պարտուցս ճշմար-
տութեան: Սուրբմն մի ծուլացեալ հեղ-
գասցուք և մի անհոգ լիցուք, այլ ա-
րիացեալ ջանասցուք հատուցանել ըզ-
պարտս մեր, ըստ այնմ. « զոր պարտ է աք-
առնել՝ արարաք », և այլն. Աղ. 10:

Այժմ և յաւիտէս Հօր և Որդոյ և սուրբ
Հոգոյն, ամէն :

Մակբայս այժմ, ոչ միայն ցուցանէ
զներկայ ժամն, յորում քաղցրաձայն եր-
գով փառս մատուցանեմք Աստուծոյ,
այլ զբոլոր կեանս մեր. ուստի յարէ և
յաւիտէս որով ցուցանէ զմշտնջենաւորու-
թիւնն, ըստ այնմ. « Գովեսցէ մինչև 'ի
մահ անձն իմ զՏէր ». Սիր. 8 :
Կամի ասել, եթէ 'ի ժամ գիշերային
պաշտամանս յայսմիկ, և եթէ յամենայն
ընթացս կենաց մերոց՝ պարտիմք աստէն
արժանաւորութեամբ պատրաստ գը-
տանել 'ի փառաբանութիւն ամենա-
սուրբ Արքորդութեանդ Հօր և Որդւոյ
և Հոգւոյն սրբոյ, որով և անդէն ար-

ժանի լիցութեան երգել զերգս հոգևորս
յաւիտեանս յաւիտենից :

Օ արևոյեալս 'ի զբաղմանէ գիշերային հան-
գըստենէ :

Մեք որք ննջէաք զմարմնական քուն
յանկողնի , և էաք մարմնով և եթ 'ի
հանգստեան , արդ զարթեաք 'ի քնոյ և
յարեաք շնորհիւ ողորմութեան քո . և
զերծաք յազգի ազգի կորստական զբաղ-
մանց , զոր սատաճառէ գիշերային մար-
մնական հանգստութիւնն . և կանխեալ
ներկայացաք 'ի փառատրութիւն ան-
ուանդ քում սրբոյ . ուրեմն զէրծ 'ի ներ-
քին զբաղմանց խորհրդոց մասց : Քէ-
սկէտ արասքին զբաղմունք ոչ են զոր-
տիւ , այլ զմարմնով . քանզի սիրտ մեր
աղատէ յարասքին զբաղմանց . բայց ան-
կարգ մտածմունքն՝ են զբաղմունք ներ-
քին շուրջ զսրտիւ , յոր միտս ասէ սուրբ
վարդապետն . « 'ի զբաղմանց 'ի քո ասե-
լի յիշատակաց . . . փրկեա՛ » . Ա , ար . ՂԱ :

Շնորհեացէ մեզ մարդասեր Տէր միլիարո-
նիւն և 'ի սիրտանս եկեղեցոյ :

Յայսմիկ խնդրէ մխիթարութիւն
ամենայն անձանց հաւատացելոց . զի

կացցեն հանապազ ՚ի մխիթարութիւնս
հոգևորս, ժողովեալ ՚ի մի՝ հաւատով,
ի մի Վրիստոսի Աստուծոյ ծառայու-
թիւն և ՚ի պաշտօն, որով սփոփեացի
և մխիթարեացի եկեղեցին Վրիստոսի
ղանաղան սարգևօք շնորհաց, ոմանք
արգարութեամբ ՚ի մեղաց, ոմանք շնոր-
հօք, ոմանք մաքրութեամբ վարուց, և
ոմանք այլ իմն մասամբք առաքինու-
թեանց: Վանդի որպէս քունն աչաց՝ է
մխիթարութիւն և սփոփութիւն մար-
մնայ, սոյնպէս և արթնութիւն մտաց՝
է զուարթութիւն սրտի և ոգւոյ: Աեր-
հակ այսմ, թմրութիւն և քուն մտաց՝
է տրամութիւն և սուգ յաւիտենական.
բայց սթամիլին ՚ի քնոյ մեղաց և կալ
յարթնութեան հոգւոյն՝ ՚ի ձեռն օ-
ժանդակութեան Աստուծոյն մերոյ Յի-
սուսի Վրիստոսի, է ստուգապէս և տի-
րապէս մխիթարութիւն և սփոփութիւն
հոգւոյ: Աւստի մաղթէ զօգնութիւն
մեզ՝ զի լիցուք նախ մեք մխիթարեալք
և սփոփեալք յԱստուծոյ, և ապա կա-
րացուք այնու լինել մխիթարիչ և սփո-
փիչ եկեղեցւոյ իւրում, շնորհօք Տեառն
մերոյ Յիսուսի Վրիստոսի:

Ահիւ - Ե Դողու-Թեամբ Կոյցոս Ի յաղօթս :

Այսու բանիւ զգուշացուցանէ ըզմեզ, թէ մինչ կամիմք ներկայանալ առաջի Աստուծոյ առ Ի կալ յաղօթս, պարտէ մեզ յառաջագոյն ամօթխածութեամբ և պատկառանօք դբողիլ, զահ և զերկիւղն Աստուծոյ Ի սիրտս և Ի հոգիս մեր բւեռել, երկնչիլ և սարսիլ և դողալ Ի նմանէ՝ ըստ օրինակի մտերիմ ծառայից երկրաւոր թագաւորի : Քանզի տեսանեմք, զի նոքա ահիւ մեծաւ և դողութեամբ հանդիսանան առաջի. ապա եթէ որ Ի նոցանէ խուսինչ ժպրհեալ յանդգնաբար վստահացի, կրէ վազվազակի զպատիժ պատուհասի, և անկեալ Ի պատուոյն զրկի Ի փառացն : Այա քանի՞ առաւել պարտէ մեզ կալ պատկառ ահիւ և դողութեամբ առաջի երկնաւոր թագաւորին անմահի, որ հաստիչն է ամենայնի և տէր համայնից եղէլոց՝ երևելեաց և աներևութից :

Ահիւ Խոստովանեսցոս զյանցանս :

Այսու բանիւ ամենայն հաւատացեալքս Քրիստոսի Ի յորդոր մատչիմք՝ դալ և անկանիլ առաջի Աստուծոյ,

և խոստովան լինել զմեզս մեր խղճի մը-
տօք, որում ասի խոստովանութիւն խո-
նարհական: Իսկ խորհրդականն է իւրա-
քանչիւր ումէք անկեալ ՚ի ծունր առա-
ջի Աստուծոյ՝ խոստովանել քահանային՝
իբր փոխանորդի Աստուծոյ, և ասել մի-
շատ միօջէ ծածկաբար զամենայն մեզս
յունկն նորա, և ապա յանձն առնուլ
զապաշխարութիւն՝ յօժարակամ սիրով
վճարել զայն. ըստ այսմ կարեմք ճշմար-
տութեամբ գտանել Աստուծոյ զողոր-
մութիւն, և յանցանաց մերոց զթողու-
թեան ողորմեսցիին, և այլն. ուստի յա-
րէ ապա ասելով.

Եւ Գրիգորի ՚ի Քրիստոսէ զհասնութիւն և
զիծ զողորմութիւն:

Անձ ողորմութիւնն Աստուծոյ է
թողուլ զմեզս և քաւել զյանցանս մեր.
զի մինչ մեզաւորն կսց մնայ տակաւին ՚ի
մեզս և անզեղջ ՚ի չարիս, ոչ լսէ երբէք
Աստուած աղաչանաց նորին, և ոչ ըն-
դունի զաղօթան, և ոչ կատարէ զխնդ-
րուածս սրտի նորա, և ոչ իսկ ինքն կա-
րէ երբէք գտանել զողորմութիւն Աս-
տուծոյ. այլ յորժամ զղջացեալ սրտիւ

գիմեացէ առ նա , և ստուգասէս խոս-
 տովան լինիցի զմեզս իւր , յայնժամ լսէ
 և ընդունի զինգրուածս և զազաչանս
 սրտի նորա : Ար և ընկալեալ զողորմու-
 թիւն ՚ի Քրիստոսէ , գտանէ զթողու-
 թիւն մեզաց և զքաւութիւն յանցա-
 նաց , և արգարանայ շնորհօք նորա :
 Արու՛մ մատուցի փառք և սլատիւ .

Յա-իփեանս յա-իփեանից . ա՛ն :

Ա՛լէլու-իա , ա՛լէլու-իա , ա՛լէլու-իա :

մարմնոյ իմոյ, և ամբաստան լինել զան
 ձնէս՝ թէ զխորդ ՚ի ձեռն անպատշաճ
 խորհրդոց բանից և գործոց ապախտա-
 ւոր դտայ առ ամենաբարի կամս արար-
 շին իմոյ : Այլ կամ այսպէս . բնու թիւն
 մարդկան՝ որ է բանական արարած Աս-
 տուծոյ, մեղանչելով Աստուած, յախ-
 տակցու թիւն կոչէ զամենայն արարածս .
 Այսու իբր զղջականաբար խոստովան
 լինի առաջի ամենեցուն զմեծագոյն ա-
 տերախտու թիւնն իւր՝ որ առ Աստուած,
 զգառնայն յետս ՚ի սիրոյն Աստուծոյ, և
 զհետե ին կամաց չարին . զթափուր մը-
 նայն ՚ի գործոց բարեաց, և զլինել իւր
 գող և գողակից տիրապէս գողոյն ամե-
 նաչարի, զորս կարգաւ պատմէ՝ ասելով .

Բանամ զշրխանս, Բարբառիմ լեզրաասս .
 Բողոքիմ զանյնէս :

Յայտ առնէ, թէ ՚ի բանալ շքր-
 թանց, և ՚ի խօսել լեզուաւն՝ ոչ կամի
 խնդրել ինչ Աստուծոյ, կամ գոհանալ
 զնմանէ, կամ օրհնել զնա, որոց ամե-
 նեցուն բոլորովին զանձն իւր անար-
 ժան համարեալ, միայն և եթ բողոք
 բարձեալ ամբաստան լինի զինքենէ յա-
 ղագս անօրինակ յանցաւորու թեան և

ապերախառութեանն իւրոյ, որով ընդ ու
 տիւք է հար զամենայն բարութիւնս աւ
 րարչին, և զարդիւնս շարշարանաց փրկ
 չին իւրոյ. ոյր աղադաւ ողբսոյ զղջմամբ
 'ի վերայ չարեացն, որպէս զի 'ի դու թ
 շարժեալ ողորմեսցի ամենաբարին Աստուծոյ :
 Քանզի գթալն Աստուծոյ 'ի
 մարդ և ողորմելն նմա՝ է թողուլ զվեղս,
 և արմատախիլ առնել զամենայն անօրէ
 նութիւնս : Ի այց թուի ինձ թէ՛ ոչ
 զմարմնական և զարտաքին շրթանցն ա
 սէ, այլ զներքնոյն և զհոգևորէն, որք
 են միտք և կամք, զի միտքն է իբր վե
 րին շուրթն հոգւոյն, և կամքն՝ ստո
 բին : Իսկ կամքն զօրութեամբ յերկուս
 բաժանի յիմաստնոց, վերին և ստորին :
 Վերինն է բաղձանքն բանական, իսկ ըս
 տորինն՝ բաղձանքն զգայական : Աստէն
 իմանի բանական բաղձանքն, որ միաւ ու
 բեալ ընդ մտաց՝ իբր կրկնակի շրթամբք
 դատախապէ զանձնէն, անձնիշխան կա
 մօք յայտնի առնել ամենեցուն զապիւ
 բատ ապախտաւորութիւն իւր՝ զոր սու
 նի առ բաղմասպատիկ բարեբարութիւնս
 Աստուծոյ, զոր ցուցանէ յամենայն ժա
 մանակի :

Վող եղէ Տեղաց, գործը իրսպիւն, գործ ինչ
 Կրեցի :

Վող եմ ասէ, ոչ ընչից և ասրա-
 նաց, կամ ոսկւոյ և արծաթոյ, և կամ
 ական հատանելոյ, զորոց ՚ի լսելն գա-
 տաւորաց և ՚ի քննելն՝ փութան ՚ի վը-
 ըէժխնդրութիւն, ՚ի բանտ արկանել,
 գանել, տուժել, չարչարել, և ազգի ազ-
 գի տանջանօք կտտամահ առնել, ՚ի սուր
 սուսերի մաշել, և կամ կախել զփայտէ :
 Ընչ՝ բազմատեսակ անօրէնութեանց և
 մեղաց դող եղէ ասէ, որով դտանէ ըզ-
 կորուստ հոգւոյն, և զառիթ մահու յա-
 լիտե՛նական դատապարտութեան :

Եթէ գողութիւն ընչից ընկերին՝ է
 մեղք մահու չափ, իսկ մեղացն գողու-
 թիւն քանի՞ առաւել, մեղաց՝ զոր խա-
 չիւն դատապարտեաց Քրիստոս ՚ի մար-
 մնի իւրում և յանդունդս դժոխոց ծած-
 կեաց, իսկ մեղսասէրն ձեռամբ իւրով
 արտաքս կորզեալ զնոյն գողութեամբ,
 արհամարհէ զխաչիւն՝ որով ազատեցաք
 ՚ի նոցին դատապարտութենէ, և զգուր
 մեղաց փորելով՝ անձամբ զանձն իւր ՚ի
 դժոխս մատնէ :

Իստեղի շնչն իմ, Կառածանեղի, Կարան
Գործեղի :

Այսինքն՝ աներևոյթ և պատրողա-
կան իմն նենգութեամբ հնարս մահու
հնարեցի հոգւոյս, որով կապտեցաւ ան-
ձըն իմ՝ ի շնորհաց, զոր ընկալեալ էի
յաւազանէն, որով և անհաշտ թշնամի
լեալ Աստուծոյ՝ դաւեցի ջանիւք և պէս-
պէս հնարիւք կորուսանել զանձն իմ :
Սոր օրինակ դաւեցին տիրասպան շը-
րէայք չարաչար մահուամբ սպանանել
և կորուսանել զՊօղոս՝ զանօթն շնոր-
հաց. Գործ. ԻԳ. 12 : Ի սոյն միտ ասէ և
սուրբ Վարդապետն նարեկեան՝ կոչելով
զանձն « կամաւոր անձնամատն » . Ինն .
ԽԸ : Այսինքն՝ կամաւ մատնեցի զհոգի
իմ աներևոյթ թշնամւոյն՝ ի ձեռն բազ-
մօրինակ մեղաց : Սոյնպէս և ես ասէ .
անձամբ անձին որոգայթս լարեցի, խորս
հատի, և գուբս յաւիտենականս փորե-
ցի յաղազս տիրականին պատկերի, այն
է՝ հոգւոյն բանականի, որ է անօթ շնոր-
հաց, կամաւ մատնելով զանձն ի նոյն .
յորմէ չիք հնար զերձանել առանց մե-
ծամեծ տուժից և տուգանաց, գոնէ
վճարմամբ յատիս ըստ մարմնոյ, ըստ
այնմ թէ, « Այլ դատաւորն մատնիցէ

դահճի, և դահիճն արկանիցէ 'ի բանդ .
 տսեմ քեզ, ոչ ելանիցես անտի՝ մինչև
 հասուցանիցես զյետին բնիտննդ. Ստ. Ե . 28 :

Լըբե՞ն էի լոյս, եւ ոյժ՞ էմ խաւար, եւ
 սոսի՞նք մահոս :

Սինչ էի յանմեղութեան և յար-
 դարու թեան, զոր ընկալեալ էի 'ի սուրբ
 աւազանէն, որով կոչեցայ ճշմարիտ հա-
 ւատացեալ. և լոյսն անքննին (Յիսուս՝
 գերբնական իմն շնորհօք բնակեալ 'ի
 յիս, և ես 'ի նմա հաւատով, մաքուր
 մտօք, սուրբ սրտիւ և անաղտ հոգւով .
 այլ ընկղմելով զիս 'ի խորս չարեաց, մեր-
 կացայ յինէն զլոյսն շնորհաց և զտուխն
 լուսոյն. և կամ մնամ խաւարեալ և ան-
 կեալ 'ի ստուերս մահու, այսինքն 'ի
 մեզս, որ է պատկեր յաւիտենական կո-
 րրստեան :

Օ խաւար պատեցից, լի՞նք թշուոյ իմց, լի՞
 քաղոմ էն յոյժ :

Ընդու թեամբ և տարակուսանօք 'ի
 մէջ բերէ զյաճախութիւն մեղաց իւ-
 րոց, ստգտանելով զանձն, որով խոնար-
 հաբար առաջի արկանէ զնոսա ամենա-

գուժ արարչին ըստ օրինակի ապաշխար
բող թագաւորին Մանասեայ, որ ցու-
ցանէր զմեզս իւր առաւել լինել քան
զաւագ ծովու: Ապա առաջի գնէ զան-
ձին իւրոյ զթշուառութիւնն, որ ող-
բալի է քան զամենայն ինչ:

Լ շիկն: Լ երկիր, եկոյ՝ ողբայէ՛, երկել
լանն ի՛՛:

Յառաջնում տանն կոչեաց ՚ի ցա-
ւակցութիւն անձին իւրոյ. իսկ աստ գը-
նէ զհետեւութիւն նորին, որ է լալումն՝
ողբումն և աշխարումն: Աբբ զն՝ տեսաւ
նեւով զինքն յայնպիսի դառնաղէտ և յո-
ղորմելի վիճակի, ողբակից լինլցին ՚ի մը-
խիթարութիւն անձին իւրոյ: Ալ կոչէ
՚ի լաց և յարտասուս զերկինս և զեր-
կիր, և այլն: Փոխանունաբար խօսի աս-
տէն, զանուն պարունակողին եղեալ փո-
խանակ պարունակելոյն, կամ զընակու-
թիւն՝ փոխանակ բնակչաց: Այսինքն
նով երկնայինք և երկրաւորք, այսինքն
հրեշտակք և մարդիկ, արդ ժամ է ար-
դէն ողբերգութեան, մինչև ելեալ իմ
յաշխարհէս՝ եկայք հայեցարուք և տե-
սէք, թէ ո՞րպիսի թշուառութիւնք ա-
նօրինակք և անհամեմատք եկին հասին

ինձ, և ախտակցարքար ցաւակցելով ողբըս յօրինեալ լացէք զիս : Քանզի եղև կութիւն անձինս ոչ առժամանակեայ է, այլ յաւիտենական և անվախճան : Օրոյ զտառճառն յարէ զինի, և այն ոչ եթէ ակամայ, կամ յայլմէ իմեքէ արարածոց առթեալ, այլ կամաւ ասէ ստացայ զթշուառութիւնս զայս . ուստի և յարէ :

Ինքրեցի շէշն, ընկալայ կամաս, ընդոյս մեղաց :

Արարիչն բնութեան՝ անձնիշխան կամս ետ մարդոյ . որոյ առաջի եղ ըղհուր և զջուր, այսինքն զչար և զբարի, զի զսրն և կամիցի՝ զայն ընտրեսցէ ինքեան : Իսկ ես ասէ, կամաւ իմով ըստ զգայական քաղձանացս սրտի՝ ընտրեցի վասն իմ զհուրն, այն է զչարն, յորմէ առի վնիւթ դառնութեան զբազմութիւն մեղաց, ՚ի յաւիտենական այրումն հոգւոյ, և յեղծումն մասանց համօրէն առաքինական գործոց :

Խախտիմ արժով, Խախտիմ ՚ի մեղս, Խօխտիմ ընկալեմ :

Կամաւ ընդունելով յանձն իմ ըղխումք բազմութեան մեղաց՝ թաթա,

ւիմ ասէ տղմով . ոչ 'ի մէջ տղմոյ ըստ
 օրինակի խողից , յորմէ դիւրին է 'ի բաց
 թօթափել զանձն , և կամ ջուրք լուա-
 ցեալ սրբիլ և մաքրիլ , այլ 'ի տիղմ մե-
 ղաց և անօրէնութեան . յորս դիւրա-
 գոյն է անկեալ թաթաւիլ և շաղախիլ ,
 այլ դժուարին թօթափիլ անտի լուա-
 նալ և մաքրիլ : Քանզի որպէս կամաւ
 ասէ ընտրեցի , այսպէս և կամաւ թա-
 ւալիմ : Այլ յայսմանէ ոչ է հնար ու-
 մեք ազատ մնալ , և ոչ թաթաւիլ երբէք
 'ի տիղմս գարշութեան մեղաց : Քանզի
 սկզբնահայրն չարեաց սառանայ սերմա-
 նեաց զորոմն չարութեան 'ի բնութեան
 մեր , յորմէ և կամակար փնասեալ ուրուք
 օգնութեամբ չարագրգիւ կամաց մար-
 մնոյն , որչափ և ջանայցէ ազատիլ և սրբ-
 բիլ , չկարէ այլով իւրիք թօթափել յին-
 քենէ 'ի բաց , եթէ ոչ՝ կատարեալ զըղջ-
 մամբ և ճշմարիտ խոստովանութեամբ
 որով միայն մաքրեալ ընդունիմք զչնորհօ
 ներողութեան Աստուծոյ , ըստ այնմ .
 «Որչափ գլորիս՝ կանգնեա՛ , որչափ մե-
 ղանչես՝ ապաշխարեա՛ » : Թօթափել չկարէ՛ .
 վասն զի մեղքն մի զկնի միոյ ըստ օրինա-
 կի ալեաց ծովու եկեալ յարձակին 'ի
 վերայ , յորոց ոչ այլով իւրիք մարթ է

սրբանիլ անկտանդ, եթէ ոչ բուն հարկանելով զժայռից խոստովանու թեան և աստաշխարութեան :

յանբախտի- լքել, ժահակոս եղէ ժամանակս Բաղոմս :

յանբախտն է ցաւ մահառիթ, որ և ասի ժանտամահ, ըստ ռամկաց՝ մահ ցաւ, գրող, կամ շտիկ, բայց աստէն յատկապէս իմանի մեղքն, որ է չարագոյն ժանտամահ բանական հոգւոյ: Օ ի որպէս ժանտախտն կամ ժանտամահն է մահացուցիչ մարմնոյ, և բարձող կենաց, սոյնպէս և մեղքն է մահառիթ հոգւոյ, և բարձող յաւիտենական կենաց: յանտախտն բերէ մարդոյ զժամանակաւ որ մահն. և այն՝ ըստ մարմնոյ ե. եթ. իսկ մեղքն՝ զմահն յաւիտենական, ըստ հոգւոյ և ըստ մարմնոյ: Ասի թէ՛ հարեալն ՚ի ժանտախտէ, առաւել գարշահոտի քան զախտացեալն, այլով ախտիւ և որդունք յամենայն ճակտիս մարմնոյն եռան, ուստի և բազումք ՚ի զազրայի հոտոյն մնասին, և վարակեալ նովին ախտիւն մեռանին, այսպէս և հարեալն ՚ի չարագոյն ժանտախտէ մեղաց և անօրէնութեանց, բուրէ

յինքենէ հանապաղ զղուելի և զգարչա-
 հոտու թիւն իւր ՚ի բազում ժամանակս,
 մինչև է զղջացեալ ՚ի մեղաց, ոչ միայն
 ժահահոտու թիւնն իւր բուրէ առ մար-
 դիկ, այլ և՛ առ ամենայն սուրբս, և առ
 հրեշտակս, և առ Աստուած: Քանզի
 բուրէ առ մարդիկ, ՚ի զգուշացուցա-
 նել զնոսա դարչիլ ՚ի նոցանէ, և հեռա-
 նալ և ոչ լինել մեղսակից նոցա և կրել
 զսպառիժ ՚ի մարմնի: Իսկ առ սուրբս,
 առ հրեշտակս, և առ Աստուած բու-
 րէ զհոտ առ ՚ի բարկութիւն և ՚ի վը-
 րէժխնդրութիւն անել զնոսա հոգւոյ
 և մարմնոյ, աստ և ՚ի հանդերձելումն:
 Այլ իբրև զղջացի բոլորով սրտիւ, յայն-
 ժամ բարձցի իսպառ հոտն դարչու-
 թեան: Այլ փրկեսցի ՚ի յաւիտենական
 մահուանէ, և եղիցի հոտ անոյշ առ
 մարդիկ, և առ ամենայն սուրբս, և հը-
 րեշտակս և առ Քրիստոս Աստուած մեր,
 որում փառք յաւիտեան:

Ի Բայ Տէկնեցայ ՚ի սոբի Խորհրտոյ ՚ի Բա-
 րեայ Գործոյ:

Ի Բայ մեկնելն է թողուլ զմին՝ և
 պնդիլ զհետ միւսոյն, կամ զատանիլ և
 որոշիլ ՚ի նմանէ: Այլ որչափ պատուա-

կանագոյն իցէ իրն, յորմէ մեկնի ոք, այն չտի մեծագոյն լինի և վիշտն իւր. ապա քանի՞օն առաւել չվշտանայցէ նա որ կամաւ իւրով 'ի բաց թողու զամենաբարի արարիչն իւր, որ է պատճառամենայն բարութեանց. և մեկնեալ 'ի նմանէ զհետ երթայ բանսարկուին՝ յորմէ ամենայն չարիք: Սոյն օրինակ և ես ասէ. մեկնեալ հեռացայ 'ի մաքուր և 'ի սուրբ խորհրդոց սրտի, որ է մայր և ծնող ամենայն գործոց բարեաց յորում և Վստուած բնակի. և հետեւասկէս ըզկնի չարին միտեցայ. այն է՝ խորհելով զչարիս առ 'ի լնուլ զտենչանս մարմնոյ:

Ի՛նչ՝ վարիս՝ անյն իմ, լոսոյն հեռանուլ, լինիլ ընդ իստոյ:

Արդարեւ զարմանք մեծ բերէ ինձ այս. սիրտ իմ զահի հարկանի, և սուկայ անձն իմ, թէ զխաբոյ ոք լաւ համարիցի ինքեան չտեսանել զլոյս, և չըվայելել երբէք զքաղցրութիւն նորա, այլ զըկեալ 'ի նմանէ՝ ախորժէ մնալ 'ի խաւարի, ընտելանալ ընդ նմա, և բընակիլ 'ի նմա. զի այդ ոչ է գործ մարդոց բանականի, այլ յաւէտ չարասիրի. վասն որոյ ինքն Տէրն մեր ասէ. «Վսենայն

որ զչար գործէ՝ ատեայ զլոյս, զի մի յան-
 դիմանեացին գործք նորա ր. և թէ՛ « Սի-
 րեցին մարդիկ զխաւար առաւել քան
 զլոյս ր. և յետոյ յարէ զպատճառն. « Օ ի
 էին գործք իւրեանց չարու թեան ր. Յ՛վ.
 Գ. 19, 20 :

Ի այց թուի ինձ թէ անյն ասելով ի-
 մանի ստորին մասն կամաց, որ է բազ-
 ձանքն զգայական. ըստ որում մարմինն
 առաւել միտէ ՚ի կատարել զկամս իւր,
 և ընուլ զանկարգ բազձանսն, որով և
 հեռանայ յԱստուծոյ, զըկի ՚ի լուսոյն
 շնորհաց և մերկանայ ՚ի հոգևոր բարե-
 ւաց, և ախորժէ յաւէտ բնակիլ ՚ի խա-
 ւարի՝ քան եթէ ՚ի լոյս, յուսալով գը-
 տանել անդ անձին տպաստանարան. այլ
 սատահին նմա և անդ ամենայն չարիք,
 որում ակն չունէր երբէք. և փոխանակ
 միսիթարութեան հոգւոյ և սիրտանաց
 որտի՝ գտանէ զանփարատելի տրտմու-
 թիւնն և զխայթ մտացն խղճի : Ահա
 պտուղ հեռանալոյ ՚ի սուրբ Խորհրդոց,
 և դատարկանալոյն ՚ի գործոց բարեաց,
 որով դատարկանայ և ՚ի ճշմարիտ հա-
 ւատոցն, և հետեապէս ՚ի Վրիստոսէ
 Աստուծոյ, որ է լոյս ճշմարիտ, ըստ այնմ.
 « Ես եմ լոյս աշխարհի. որ զայ զինի իմ

ընդ խառար մի գնացե՛ . այլ ընկալի
 գլոյսն կենաց . Յ՛՛՛՛՛ . Ը . 12 :

Խորհուրդք շարին՝ խաբեն շնոգիս , խորասոյշ
 առնին :

Այսինքն՝ ամենայն չար խորհուրդք ,
 որք յառաջ գան ՚ի ներդործութենէ դի-
 ւաց . և ՚ի թիւրեալ մտաց , զարտաքին
 առարկայս զառ ի թս մեղաց . որք են կասե-
 տիչ և կողոստիչ հոգևոր բարեաց , իբ-
 րև զմշտնջենաւոր իմն բարիս ներկայա-
 ցուցանեն մտաց իմոց . առ ՚ի թիւրել
 գկամս իմ հակիլ ՚ի չարիս , որով ընկըղ-
 մեալ սուղանի և անձն իմ ՚ի գուբն յա-
 շխտենական , այն է՝ ՚ի մեղս , զի յանկա-
 նիլն ՚ի մեղս , անկանի յայնժամ ՚ի խորս
 և ՚ի յատակս դժոխոց . յորոց փրկեացե
 զմեզ զամենեւեան՝ Քրիստոս Աստուած
 մեր այժմ և միշտ : Այլ յետ ընկղմե-
 լոյն՝ զմնչ ինչ առնեն հոգւոյն , յարէ
 գկնի ասելով .

Օ՛ւաճիլեն անբնորոք , ծիծաղին գլորճամբս .
 ծանակ զիս առնին :

Այլ յետ խաբելոյ և որսարոյ սատա-
 նայի և դիւաց՝ զմարդն , և արկանելոյ
 ՚ի փհն յառ խտենական կորստեան , այն է

'ի մեղս , յայնժամ կախուցանէ և փակէ
 զդրունս ընդդէմ նորա , այսինքն պէս
 պէս հնարիւք ջանաց ածել՝ 'ի վերայ նո-
 րա ղխատասրտութիւն և զյուսահա-
 տութիւն . և յայնժամ իբրու շուրջ պա-
 տեալ զնովաւ՝ սկսանի ծաղր և ծանակ
 առնել զնա , և վա՛շ վա՛շ կարգալ , և ծա-
 նակելով զերգս կատականաց յօրինեն
 այսինքն չարութեան ըստ օրինակի որ-
 սորդաց , որք բազում հնարիւք , լարեալ
 զորոգայթս իւրեանց , յանկանիլ անդ որ-
 սոց 'ի ծուղակս , սկսանին նուագել նը-
 ւագս ուրախալիցս : Ոյնգունակ ասէ ,
 առնեն և դեք մարդկան , որք իբրև տե-
 սանել տեսանեն զզօրաւորագոյնն 'ի մէջ
 յաստուածպաշտութեան , զարխագոյնն
 'ի յաղօթս , զջերմեռանդն 'ի սէր , և ըզ-
 յօժարամիտն 'ի դործս բարեաց . հնա-
 րին լարել նմա զորոգայթս մեղաց , առ
 'ի որսալ զնա և ձգել 'ի նոյն , և յետոյ ու-
 րեմն յիշեցուցանեն նմա անդ զբարիսն
 զորս ունէր նա յարդարութեան և յան-
 մեղութեանն և ծանակեալ ծաղր առ-
 նեն զառաքինութեամբն , և զսուրբ կրօ-
 նիւքն , որով պարծէր երբեմն : Ասան այ-
 սորիկ աղերսանօք հայցեսցուք 'ի Տեառ-
 նէ . զի մի լբեալ թողդէ զմեզ 'ի ինա-

մոց իւրոց , և լիցուք ծաղը և ծանակ
ամենաչարին . այլ ասասցուք ընդ հոգե-
նուազ սուրբ Մարգարէին . « Մի ընկը-
ցեն զիս պտոյտք ջուրց , և մի ընկղմեա-
ցեն զիս անդուռնդք խորոց , և ջրհոր մի
կափուսցէ զըւերան իւր 'ի վերայ իմ » .
Սաղմ . ԿԸ . 16 :

Կամաւ իորացայ , իարկաթալ անյամբ , իան-
գնիլ ոչ իարեմ :

Կորանալն է՝ հակիլ , և թէքիլ , 'ի խո-
նարհ գլխակոր , զի որպէս բեռնակիր որ
որ ընդ ծանրագոյն բեռամբ կորացեալ
անհնարին լինի նմա կանգուռն կալ և հայ-
ել 'ի վեր . սոյնպէս և ես ասէ , միշտ մը-
տօքս 'ի յերկիր պշնուլ . և 'ի զգալիսս և
եթ հայիլ ախորժեցի , ըստ օրինակի ան-
բանից , որք ըստ պահանջելոյ բնու թեան
իւրեանց՝ զգայու թեամբ վարին , նման
սոցին և ես ասէ . կամաւ իմով կորացայ
'ի մեզս , որով կաշկանդեալ կարկամեալ
զնիմ հոգեպէս : Աւստի ներքին զգայ-
ու թիւնք իմ , որք են միտք և կամք , չը-
կարեն երբէք ուղղիլ , և 'ի վեր հայիլ
առ Աստուած , ըստ ասպաշխարող արքայ-
ին Սանասէի , թէ « Կորացեալ եմ ես
'ի բռնու թենէ կապանաց երկաթից ,

(այսինքն մեղաց .) և ոչ գոյ ինձ հան-
 գիստո՞ւ : Մայց բաղմապատիկ ծանրա-
 գոյն են . այսինքն անթուելի և անկշռելի
 են մեղք իմ քան զերկաթ . և քան զու-
 թուտասանամեայ , և զերեսունևութ-
 ամեայ ախտացեալսն՝ առաւել ևս կամ
 կարկամեալ անձամբ , որոց որպէս հնար
 չէր ամենևին բժշկիլ , եթէ ոչ էր հայե-
 ցեալ Յիսուսի գթութեամբ ՚ի նոսա ,
 և հարցեալ զփափաղ առողջութեան .
 ոչ բժշկէին . հանգոյն սոցին ասէ , և ես
 կորացեալ կարկամեալ կամ անձամբ ա-
 ռաջի ամենատես արարչիդ , և ոչ իսկ
 համարձակիմ խնդրել թողութիւն մե-
 ղաց , որպէս զի ուղղեսցի և ողջացի
 անձն իմ . այսինքն՝ հոգի իմ , ասպա դնէ
 զպատճառ կորանալոյն , և զմնասն մե-
 ղաց՝ ասելով .

Հո՛ր Տեղաց կելլ իրտեհեաց ո՛ր կի՛ , և-
 գե՛ր բարի՛ :

Աստէն իմանալապէս և փոխաբե-
 րաբար խօսի , զի որպէս զգալի և նիւ-
 թական հուրն կիզիչ է բնութեամբ ,
 զոր ինչ և գտանէ զիւրև զասպականա-
 ցու նիւթական իրս՝ հրդեհեալ ծախէ
 և սպառէ . սապէս և մեղքն է կիզիչ

և այրեցող՝ ըստ իւրում յատկութեան ,
 զոր ինչ և գտանէ 'ի հոգեւոր բարեաց
 'ի մարդումս , կիզեալ հրդեհէ և սպա-
 ռէ զամենայն , և ոչ թողու ինչ 'ի նո-
 ցանէ , և ոչ մի : Աւստի կամի ասել թէ
 զամենայն հոգեւոր բարիս՝ որ էին ամ
 բարեալ յիս շնորհօքն Յիսուսի Քրիս-
 տոսի , և զորս բազում ճգամբք և առա-
 քինական վաստակօք ժողովեալ էի , զայն
 ամենայն հուրն մեղաց՝ իմա զբութիւն
 նորին կիզեալ հրդեհեաց , և սպառեալ
 ոչնչացոյց , թողեալ զհոգի իմ անասաւս
 և խոսպան յամենայն բարեաց : Օրօրի-
 նակ է տեսանել զերկիր այրեցեալ հրով
 միանգամ ոչ ևս բուսուցանէ բոյսս բա-
 րիս , եթէ ոչ նախ վարելով հերկիցի և
 շրջիցի հողն : Այսպէս և հոգին և սիրտ
 մարդոյ եթէ ոչ վերստին շնորհօքն Աս-
 տուծոյ 'ի ձեռն զղջման և ասպաշխարու-
 թեան կակղացի , ոչ ևս բուսուցանէ
 զբոյս առաքինութեան :

Չաղկեցայ Ռիչ , յաղեցին Կեսողս , յանյրա-
 ցաւ հոգիս :

Չաղկելն է՝ հարկանիլ յու մէքէ ձաղ-
 կօք , որ երբեմն լինի իրաւամբ , և եր-
 բեմն յանիրաւի , այլ աստանօր իմանի

յանիրաւի, և ոչ իրաւամբ, Ասմի ա-
 սել՝ ձաղկեցայ յոյժ չարաչար, ոչ ՚ի մար-
 դոյ, կամ յարտաքին երեւելի թշնամույ,
 այլ ՚ի ներքուստ և ՚ի ներքին խղճէ մտաց
 և յաներևոյթ թշնամույ ՚ի ձեռն մե-
 ղաց իբր գաւազանաւ: Չաղէցին Կեանքն
 ասէ, նախ՝ նոյն ինքն խիղճ մտացն ամե-
 նայն իրաց մարդկան տեսող է և քննող,
 որ գրեթէ բազում անգամ մինչև ցելս
 շնչոյն անարգեալ արհամարհէ զմարդն՝
 յաղագս անպատկան գործոցն, և ծի-
 ծաղի զնովաւ այսն արարեալ, փոխա-
 նակ զի շանսաց բարի բարի հրահանգաց
 և ազգեցու թեանց: Արկրորդ՝ տեսող-
 քն են իմանալի զօրութիւնք երկնից-
 այն է՝ հրեշտակք, զի յորժամ ՚ի ձեռն
 չար գործոց վշտացուցանէ որ զարարիչն,
 արհամարհելով և անարգելով զանբաւ-
 երախտիո նորա, անդէն գրեթէ գատա-
 սարտեալ պատժի և ծաղր լինի նոցա:
 Արբորդ՝ տեսողքն են դեք, զի ՚ի ձաղ-
 կել նոցա զմարդն մեղօք, հիւանդացեալ
 նորա հոգւով և մտօք անկեալ դնի ՚ի
 մահիձս մեղաց, և յայնժամ սկսանին
 խնդալ ընդ կորուստ նորա, և վա՛շ վա՛շ
 կարդան անձանց իւրեանց սրբելով,
 ըստ այնմ, « վա՛շ վա՛շ անձանց մերոց,

զի ընկղուզաք զնա Կ. Սաղ. ԼԳ. 25: Այս
 յարէ, յանբարացս հոգիս. բանզի 'ի հարկա-
 նիլ և 'ի ծաղր լինիլ մարդոյ մեղաւորի,
 ուստանայ և դեք ուրախանան ընդ յաղ-
 թիւն իւրեանց. իսկ մարդն՝ այսինքն
 հոգի մարդոյ ձանձրանայ և տազնապի.
 ըստ այնմ, թէ « Աչ ինչ գտանեմ ուրեք
 հանգիստ 'ի մարմնի, յոր թագիցիմ վայ-
 րիկ մի առանց դանեւոյ Կ. Չորրորդ՝ յոր-
 ժամ յայտնեցին մեղքն և մերկասպա-
 րանոց լինին յանցանքն. յայնժամ ձաղ-
 կեն զնա մարդիկ բանիւք և իրօք:

Վիշի Կանոնաբեան շղեւ 'ի սրտ իճ.
 շմբար իճ շեջս:

Աստանօր իմանի շաղկապ իմն զօ-
 րու թեամբ՝ վասն որոյ, կամ յորմէ. որ-
 պէս թէ ասէր, դառնու թիւն լեղւոյ
 թագուցեալ կայ 'ի սրտի իմում, յորմէ
 կամ վասն որոյ շիջաւ լապտեր իմ այս-
 ինքն լուսաւորութիւն մտացս: Այլ աստ
 ոչ զնիւթական աման դառնութեանն
 ասէ, յոր ժողովի հեղուկ ինչ կանաչ ու-
 բում ասի լեղի, որպէս է տեսանել 'ի
 կենդանիս, և 'ի մարդն. այլ զիմանալի
 դառնութեան լեղին ասէ. որ է խոր-
 հաւրդ շարութեան և մեղաց, որ մնայ

ըօղեալ և ճածկեալ 'ի սրտի, և օր ըստ
 օրէ, ժամէ 'ի ժամ և յամենայն վայր-
 կենի ժողովեալ շտեմարանի 'ի նմա որ-
 չափ և տեղի տայցէ որ ընտրողու թեամբ
 մտացն. ուստի լինի առիթ և սլատճառ
 շիջման լապտերի, այն է՝ խաւարման լու-
 սոյն շնորհաց, որ է զամբար և լապտեր
 բանական հոգւոյն, յորմէ և լուսաւո-
 լու թիւն մտաց: Բնականաբար 'ի դառ-
 նու թենէ մեղաց գրեթէ համարի շի-
 ջանել սրտին, որ բարոյական լապտեր
 է մարմնոյն:

Տալիմաբէ Բեղաց, ճաշէցի զմահ, ճոխ աղ-
 փափացայ:

Ընտրողաբար զերգ առն քաղցե-
 լոյ ցանկու թեամբ սրտի, երբ զհետե-
 ղէ յօժարու թեանց մարմնոյս կատար-
 ման, իբրու թէ ճաշակելով զմեղս, այն
 է՝ խորհելով, խօսելով և գործելով ըզ-
 չարիս, ճաշէցի յայնժամ և զմահն յա-
 լիտենական, որպէս նախաստեղծք 'ի
 գրախտին ճաշակմամբ ստղոյն. ոյր վասն
 և թշուառացայ հոգւով, վասնելով զա-
 մենայն գործս բարեաց՝ ըստ անառակ
 որգւոյն. 'Վ. Ժ. 11: Բանղի՝ 'ի խոր-
 հիլն, 'ի խօսիլն, և 'ի գործելն զչար՝ վատ-

նին ամենայն բարու թիւնք մարդոյ . իսկ
 եթէ զղջացեալ սրտիւ դարձցի կրկին առ
 Աստուած , ստանայ վերստին զմեծու-
 թիւն և զհարստութիւն հոգևոր բա-
 րեաց . ապա թէ ոչ կոյ մնայ իբրև ըզ-
 մեծատունն այն . որ ունէր յաշխարհի
 աստ զամենայն ինչ , իսկ յերանելն յաս-
 տի կենաց՝ ոչ ինչ տարաւ ընդ ինքեան ,
 բայց միայն զթշուառութիւնն յաւի-
 տենական . Վճ. Ժ. 2. 10 : Աւստի յարէ
 զկնի , ճոխ աշարացայ . ըստ օրինակի մե-
 ծատանն . ոչ մարմնով ասէ , այլ հոգւով .
 քանզի զմարմնոյն՝ արտաքին թշնամիք և
 եթ կարեն կապտել կողոսպտել զարտաքին
 ինչս . իսկ զհոգւոյն՝ ներքին և աներե-
 ւոյթ թշնամիք կապտեն , զամենայն բա-
 րիսն ասեմ և զմթերեալ ճոխութիւն
 հոգւոյն , և զմարդն առնեն յաւիտենա-
 կան ողորմելի և թշուառ . Վճ. Ժ. 2. 10 :

Ապա մի ակորժեցուք ճաշակել ըզ-
 մեզս , զի մի ըստ մեծատանն ճաշակես-
 ցուք զմահն յաւիտենական . և աղքա-
 տացեալ և ծարաւեալ կարօտացուք
 կաթի միոյ ջրոյ , խնդրել ծագիւ մատին
 առ ՚ի զովանալ ՚ի տապոյ անշիջանելի
 հրոյն . որում և ոչ իսկ հնար է հանդի-
 պել , զի փակեալ է դուռն զթութեան ,

և բարձեալ ժամանակն ողորմութեան :

Սէտեալ է՛մ հոգո՛ւն , ճշդրեալ ճոօսս , թայն կամ ճարմնո՛ւն :

Սէտեալ է՛մ ասէ , ոչ մարմնով՝ այլ հոգո՛ւն . իսկ հոգին բանական անմահ գոյով ոչ կարէ մեռանիլ տիրապէս , այլ բարոյապէս բարձմամբ շնորհացն : Քանզի առ ի թ կենդանութեան հոգւոյ և յաւիտենական կենացն է շնորհն աստուածային : Իսկ ՚ի մեղանշէլն մարդոյ մահացու մեղօք , մեկնեալ հեռանայ ՚ի նմանէ շնորհն , յայնժամ մոլորի միտքն իշխանական , և տատանեալ վարանի . յայնմհետէ չզօրէ բնաւին առնել ինչ ուղիղ բտ կամացն Աստուծոյ : Քանզի բաղձանքն զգայական պաշարէ զբանականութիւնն յամենայն ուստեք , վասն որոյ չկարէ անսալ պատու իրանացն Աստուծոյ . և չկամի երբէք ընթանալ ըզհետ կամացն Քրիստոսի , և զհաճոյս նորա առնել . այլ միայն և եթ մարմնով կայ մնայ յաշխարհի՝ ըստ նմանութեան քառօտանեաց , վասն որոյ և հաւասարի նոցին գործովք իւրովք , ըստ այնմ թէ՛
 « Հաւասարեցաւ անասնոց անբանից ,
 և նմանեցաւ նոցա » . Սաղմ . խԸ . 12 :

Ասել կա՛մի . ազատ կամք իմ՝ որ է
 զօրութիւնն հոգւոյ իմոյ , և օթարան
 շնորհացն Աստուծոյ , անկեալ կայ ընդ
 կամօք մարմնոյս . ուստի ցանկայ հնա-
 զանդեւ զկամս մարմնոյն ընդ կամօք հո-
 գւոյն : Արպէս յայս միտ ասի և ՚ի Շա-
 րականին . « Տուր զօրութիւնն հոգւոյս
 կամօց՝ հնազանդեւ զկամս մարմնոյս » :

Յորոգայի՛ մահո՞ւ , յորսողին անկայ , յաղիւ-
 ցայ յախի՛ց :

Թէպէտ և որոգայթք սատանայի
 բազում են՝ որովք որսացաւ զմարդիկ ,
 բայց յատկապէս գլխաւորքն են եօթն .
 զոմանս որսայ որոգայթիւք հպարտու-
 թեան , զոմանս՝ նախանձու , զոմանս՝
 բարկութեան , զոմանս՝ ծուլութեան ,
 զոմանս՝ ագահութեան , զոմանս՝ որկ-
 րամոլութեան , և զոմանս՝ բղջախոհու-
 թեան . ուստի կոչէ որոգայի՛ մահո՞ւ . և
 զի սոքա են մեղք մահացու , որովք մա-
 հացեալ հոգին՝ մեռանի բարոյապէս :
 Աս մանաւանդ ՚ի ժամանակիս յայսմիկ
 տեսանեմք ՚ի մեզ զքաղումս , որք կամաւ
 անկանին յորոգայթս բամբասանաց ,
 զբարտաւանաց , քսութեան և ատելու-
 թեան , ոչ ինչ մեղս անձանց վարկանե-

լով . և այնչափ ասոր ժեւով ընթանան
 զնոցին ճանապարհ , մինչ զի համարել
 եթէ այնորիկ իցեն դրունք արքայու-
 թեանն երկնից , ընդ որս մտանեն առ Մու-
 տուած : Մյլ ըստ իմաստնոց , « Են ճա-
 նապարհք որ թուին մարդկան թէ ու-
 ղիղ իցեն , բայց կատարած նոցա երթայ
 յատակս դժոխոց » . Մատ . ԺԴ . 12 : Եւ
 կամ այսպէս . 'ի յաղթիլ մարդոց 'ի կը-
 րից ցանկութեան և յախտից բռնու-
 թեան , անկանի յայնժամ յանելանելի
 որոգայթ մահու , ոչ ժամանակաւ որի
 այլ յաւիտենականին :

Սեպից Բշնամոյն , նշաւի եղէ , նոր Ռշ
 խոյոսիմ :

Ստ փոխաբերութեամբ խօսի , ոչ
 զմարմնոց նեան ասէ , որ զմարմինն խո-
 ցոտեալ վիրաւորէ զգալապէս , այլ ըզ-
 հոգւոյն՝ որով խոցեալ վիրաւորի հո-
 գին իմանալապէս . և հասանէ մինչ 'ի
 դրունս յաւիտենական մահու , յորմէ
 չիք հնար փրկութեան առանց զզման
 խոտտովանութեան . վասն որոյ իւրա-
 քանչիւր անձն հաւատացեալ դիմէ առ
 Մտուած բազմադերս հայցուածովք ,
 յայտնել նմա զխոցուածս նեւից բան-

սարկուին, որպէս զի հայեացի գթութեամբ իւրով յանբուժելի վէրս հոգւոյն, ճագելով ընդ նմին և զոյս շնորհաց իւրոց ՚ի սիրտս. և հաշտեացի ընդ ինքեան, որով լինիցի առողջութիւն ցաւոց և բժշկութիւն վիրաց: Այս և հաստատեալ ամրացուսցէ ՚ի շնորհս իւր, զի մի դարձեալ վերստին ընկալցի զվէրս հոգւոյ ՚ի նեախց աներևոյթ թշնամւոյն:

Շորջ պատեալ զինև, շնորհքս եղև, շարժիին արեամբ:

Այսինքն՝ պատեցան զինև գեք, և պատեն միշտ զանազան այլանդակ խորհրդով որպէս զկատաղի շունս, որք պատեալ պաշարեն զմարդ ՚ի խածանել, և գիշատելով չարաչար պատառել. բայց շունք զմարմինն, իսկ գեք զհոգին շարժանն արեամբ: Արեամբ իմանի մեղքն, որով կերակրիլ և պարարիլ ախորժեն միշտ շունք: Օ ՚ի որպէս տգրուկք՝ որք արեամբ պարարին, կամ որպէս խոզք՝ որք ՚ի յաղտեղիս, և ՚ի գարշելի ախղմն թաւալին. Բ. Պեք. Բ. 22. նոցին նման և գեք ջանան հանապաղ ասէ, թաւալիլ ՚ի մեղս իմ: Ամանագոյնս սցամ բարբառի և Վաւիթ ՚ի սաղմոսարանի իւ

բուժ, յասելն. «Այլ լեզուք շանց քոց յա-
րենէ թշնամեաց քոց ո. Սաղ. 46, 24,
Այլարանորէն առեալ սրբոյ մարդարէ-
ին, շուն կոչէ զդէս գազանացեալս :

Որ էղէ շարին, ուսմանս Տղայ, որս-
յսմ շանին իճ :

Սկզբնահայրն չարեաց սատանայ
արկանէ յաւէտ զուռկանս իւր 'ի խորս
ծովու, այսինքն՝ զչարխորհուրդս 'ի սիրտ
մարդոյ, առ 'ի որսալ զհոգին, զոր առ-
նէ ինքեան որս հաճոյական և կեր ա-
խորժելի՝ ըստ ձկնորսաց, որք արկանեն
զուռկանս 'ի խորս ծովու՝ առ որսալոյ
զձկունս բարեհամս, առ 'ի լինել ին-
քեանց կերակուր : Այլ որպէս ձկնորսք
որսան զձկունս 'ի ձեռն խայծի, զոր ցան-
կալով ճաշակել՝ անդէն ըմբռնին 'ի կար-
թըն, այսպէս և ամենաչար որսորդն
մարդկան սատանայ՝ 'ի ձեռն ուռկանի
չար հրասպառանաց իւրոց արկեալ զմե-
ղացն մահաբեր քաղցրութիւն 'ի քիմս
հեշտութեան ոգւոց մարդկան, իսկ և
իսկ ըմբռնեն զնոսա և առնեն ինքեանց
կերակուր : Այլ զոր օրինակ՝ սակաւք ու-
մանք 'ի ձկանց անտի կարեն փրկիլ և ու-
զտօիլ յուռկանէ որսորդաց, նմանապէս

և սահաւք թմանք 'ի մարդ կանէ յոյժ դը-
ժուարաւ և հազիւ կարեն փրկիլ և ա-
զատիլ 'ի դիւական ուռկանէ մեղաց,
ուստի աղերսէ, զի մի թոյլ տայցէ ան-
կանիլ յուռկանս մեղաց. յորոց փրկեսցէ
և ազատեսցէ զմեզ Քրիստոս Աստուած :

Զարաշար Վրաց, շարաբի անյն իմ, շոնիմ
Գարարոմն :

Տիրապէս վիշտ կամ ցաւ այնմ ա-
սի, որ անլախճան է և յաւիտենական,
իսկ որ անցաւ որ է և առժամանակեայ՝
ոչ է տիրապէս վիշտ. ուստի ասէ, այն-
պիսի չարաչար ցաւովք և վշտօք չարչա-
րի անձն իմ, այսինքն՝ հոգի իմ, որ չու-
նի երբէք մեղմանալ և զկայ առնուլ
'ի ցաւոց և հանդարտիլ 'ի վշտաց անտի :

Վայց գիտել պարտ է թէ ոյք ար-
դեօք իցեն այս ցաւք՝ որով չարաչար
վշտանայ անձն : Այսին մտացն խղճի, ու-
րով տագնապի հոգին՝ ոչ միայն աստ,
այլ և 'ի հանդերձելու մն. զի յիշելով ըզ-
մեղսն իւր՝ համարի զինքն գոլ արժանի
յաւիտենական պանծոց և դատապար-
տութեան : Արկրորդ՝ վշտանայ հոգին 'ի
դիւաց, որոց կամովին անձնամատն լեալ,
և կարթիւ մեղացն որսացեսալ 'ի նա-

ցունց, տասուակի անձն նորա, աստէն ընկալեալ զգրաւական հանդերձեալ տանջանաց, զոր ունի տանջիլ ընդ նոսա անշէջ հրով, անբուն որդամբ և սառնամանեօք, և աղջամուղջ խաւարաւ ։ Քանզի ամենաբարին Աստուած զջերմ սէր հաստատեաց ՚ի մարդն, զի զտեղծիչ և զտէր իւր սիրիցէ, բայց նա առաւել հաճեցաւ սիրել զարարածս՝ քան զարարիչն, և ոչ ինչ փոյթ եղև զտեսանէ իւրմէ, վասն որոյ իրաւամբ և արդարութեամբ բարձի թողի լեալ ՚ի նրմանէ՝ վշտանայ հոգին իւր չարաչար վըջտօք յաւիտեանս յաւիտենից ։

Պարգասպան Գրայ, պարպոց յանցանաց, պարտալ ՚ի Տեղաց ։

Պարտիլն է՝ յաղթիլ, ոչ ՚ի մարդոյ ասէ՝ այլ ՚ի մեղաց, որ դառն է քան զամենայն պարտութիւնս, որում հետևի լինել պարտասպան յաւիտենական դատասարտութեան, զի պարտականն է մեղաւորն, և վճարումն պարտուց յանցանաց և մեղաց՝ է պատիժն յաւիտենական, և եթէ ոչ աստէն ասրաշխարութեամբ վճարեալ հատուցանիցէ բզպարտս յանցանաց, անդէն ունի անպա-

կաս հատուցանել մինչև ցյեօին բնիւնըն . 'Ղ-ի . ԺԲ . 89 : Այլ զայս բանիւ և եթ ասել չառնէ ինչ օգուտ . զոր օրինակ՝ եթէ որ առեալ իցէ յուժեմնէ հարիւր դահեկան , որում պարտական գտանի հատուցանել , ամբողջապէս երբ և իցէ . ապա եթէ բանիւ և եթ ասիցէ նմա , յորմէ էառն զհարիւր դահեկանսն , և ոչ տայցէ զայն իրօք , և ոչ հատուցանիցէ , զի՞նչ օգուտ լինիցի նրմա բանիւ միայն ասելն . այլ կայ մնայ յաւիտեան ՚ի ներքոյ պարտուցն , մինչև վճարիցէ անպակաս զհարիւր դահեկանն . զսոյն է իմանալ և զպարտուց մեղաց :

Ս անամ զըջանալ , ջերանի՛մ դարձեալ , ջեանում երով Տեղաց :

Ի ազում ջանիւ ջանամ ասէ , և փութամ զըջալ յայնոցիկ ամենայն մեղանչական գործոց , զորս գործեցի ընդդէմ կամաց Աստուծոյ իմոյ , բայց ՚ի դերև ելանեն ամենայն ջանք իմ . քանզի ՚ի խորհելն և յառաջարկել ընդ միտս իմ զայս խորհուրդ գովելի , գայ հասանէ երազ ՚ի վերոյ ջերմութիւն իմն տապոյ խորչակի դիւական շնչոյ , որ է թառամե

ցուցիչ նորաբողբօջ ծաղկանցն արմատոյ
զղջման իմոյ 'ի սրաի : Այլ թէ որպիսի
ջերմութիւն իցէ , յայտ առնէ 'ի յեաին
հատուած բանիս , ջեռնոմ ասէ հրով Թ-
ղաց . ոչ զնիւթական և զարտաքին հուրն
ասէ , որով մարմինն և եթ այրեալ և կի-
ղեալ տոչորի , այլ զջերմութիւն հրոյն
մեղաց , որով հոգին կիղեալ տոչորի , ըստ
սրբոյն . « Օհւր հանդիսանամ , և իրա-
ւամբ տոչորիմ » . Ասբ . ՀԱ :

Աւրեմն փութացուք ջանալ սիրելիք ,
կաթիւ միով արտասուաց զղջման շիջու-
ցանել զզօրութի հրոյն մեղաց մերոց , և
ջեռնուլ սուրբ սրաիւ խորհրդով բանիւ
և գործով բարեաց , և զջերմութիւն սի-
րոյն Աստուծոյ և բնկերին թագուցեալ
պահեսցուք ընդ մեխրով խղճի մտաց ,
զի մի շիջանիցի 'ի շնչելոյ խորշակի ամե-
նաչարին , որպէս զի 'ի ժամանակին վե-
րբառին արծարծեալ բորբոքեալ տարա-
ծեսցի 'ի սիրտս մեր , ըստ սրբազան հը-
րոյն հին ողջակիզին , զոր թագուցին շը-
րեայք 'ի յատակս մեծի ջրհորոյն 'ի ժա-
մանակս գերութեան . յորմէ ապա յեա
գարծին իւրեանց՝ եկեալ գտին զնոյն ան-
շէջ պահեալ , որով և մատուցին զող-
ջակէզ իւրեանց . Բ . Ս . Ա . ԶԶ . Այս-

պէս և մեք հրով սիրոյն Մատուծոյ թա-
գուցելոյ ՚ի խորս սրտից մերոց, մատու-
ցուք պատարագ Մատուծոյ զհոգի խու-
նարհ և զսպաշխարութեան, որով և
մաքրեցուք ՚ի մեղաց :

Սաբբի կ'ըլլայ, աւիայ անաւանիմ, աւ-
կիան վարդաւ :

Ըստ որում անուն իրին ՚ի մէջ բե-
րէ զնշանակեալ իրն. զի ուր յիշի անուն
ուրուք, անդ նշանակեալ լինի և անձն.
զոր օրինակ՝ անուն այս ինչ արքայի, կամ
իշխանի և կամ մեծատան՝ փառաւորի ՚ի
քաղաքին, նշանակի այնու՝ եթէ արքայն,
իշխանն և մեծատունն փառաւորին : Իսկ
այս փառաւորութիւն ՚ի գործոց անտի
լինի, և ոչ ՚ի սոսկ անուանակոչութենէն.
սոյնպէս իմա և զհոգևորական գղերցե-
կեղեցւոյ, եթէ դպիր իցէ, եթէ սար-
կուազ, և եթէ վարդապետ, և եպիս-
կոպոս կամ հայրապետ : Աւստի ասէ՝
Սաբբի կ'ըլլայ, աւիայ անաւանիմ, այսինքն՝
՚ի մարդկանէ կոչեցայ և կոչիմ ուսու-
ցիչ և վարդապետ ըստ պահանջելոյ հու-
գևորական կոչմանս յայն աստիճան, բայց
անիմաստ և տգէտ գորով, սոսկ անուն
իմ միայն ունի զսրտիւն, ըստ բանի

Տեառն. «Սիրեն կոչիլ ՚իմարդկանէ՝ ունի-
 բի ունիբի, և զոր ասեն ոչ ասենն Կ.
 Սարգիս. ԻԳ. 7: Վանդի յատկու թիւն վար-
 դասլեաթի է, նախ՝ ուսանիլ քաջ, և ա-
 պա զայլս ուսուցանել, և քարոզել հա-
 ւատացելոց զբանն կենաց: Աւստի յա-
 զադս գուեհիկ վարուցս և անուպայ բա-
 բուցս ասէ՝ անուանեալ կոչիմ սակայ,
 այսինքն՝ անմիտ կամ յիմար, զի զվարս
 զոր սենիմ՝ ոչ է վարդասլեաթի կամ քա-
 հանայի, այլ անմտի և գուեհիկի, որ ոչ
 գիտէ զօրինացն Աստուծոյ, և զնորին
 հանգամանացն, այսպէս և ես միայն քա-
 ղաքահանու թեամբ, և ծերոց աւան-
 դու թեամբք սրանձացեալ եմ, և զմարդ-
 կան սրատու իրեալս և եթ ունիմ իրիւ
 զօրէնս Աստուծոյ, անփոյթ արարեալ
 զԱստուծոյն: Արկրորդ, յատկու թիւն
 վարդասլեաթի է սրբու թիւն անձին և բա-
 բի վարքն առ օրինակ լինելոց հաւատա-
 ցելոց. զի առաւել օրինակաւ գրաւին
 սիրտք նոցա՝ քան քարոզու թեամբ:

Սիրով յանկոթեան, սարկի բարկոթեան,
 սիրո իմ խոցեալ է:

Խոցեալ է սիրո իմ ասէ, այսինքն՝
 հոգի իմ. ոչ հոգեւոր սիրով, քան մի լի

ցի, զի սէրն հոգեւոր ոչ խոցէ կամ վի-
 բաւորէ, այլ զխոցեալն և զվիրաւոր-
 եալն բժշկէ. ուստի զմարմնական զհեշ-
 տալի և զառփական սիրոյն է իմանալ,
 որ անբուժելի եղանակաւ խոցէ, որով
 և լինի կորուստ անձին. Այսն որոյ յարէ
 և սիրով ցանկոթեան, այն է աշխարհային
 բաղձանաց: Օգաստիկու թիւն խոցու-
 ծոյ սրտին յայտնէ բառիւս սասփիլ Բար-
 կոթեան, որով իբր երկսայրի սրով ցան-
 կու թեան և բարկու թեան՝ անողջանալի
 վէրն գործի, մինչև ՚ի խստու թեանէ սաս-
 տիկ ցաւոյն՝ ելանէ շունչն ՚ի բանական
 հոգւոյն, այն է՝ շնորհն, և մեռանի բա-
 րոցապէս անմահ հոգին: Աւստի աղա-
 շեմ զձեզ եղբարք, մի բարկու թեամբ և
 մի սիրով մարմնաւորաւ վարեցուք ըզ-
 կեանս մեր, որով սիրտ և հոգի մեր խո-
 ցեալ վիրաւորի յաւիտեան. այլ հոգե-
 ւոր սիրով կենցաղաւարեցուք, որով
 և լիցի բժշկու թիւն սրտից և հոգւոց,
 և արժանի եղիցուք միաւորիլ ընդ Քր-
 իստոսի որդւոյն միածնի, և ընդ սիրոյ
 սուրբ Հոգւոյն ճշմարտի, և ընդ Հօր
 ամենակալի, որում փառք և պատիւ:

Վ իրօք յանցանաց, վշտանայ հոգիս, վարան-
նեւ շքեմ :

Վ յսինքն՝ նեղեալ վշտանայ հոգի իմ,
ուչ արտաքին վիրօք հրաղինուց, տիգաց,
վաղակաց կամ սրոյ, այլ մեղաց և յան-
ցանաց վիրօք, որ է զէն և սուսեր և նետ
սատանայի, որսէս և յառաջագոյն ա-
սացաւ : Օ ի արտաքինքն զմարմինն և
եթ կարեն վիրաւորել, իսկ մեղքն որ
ի մարդն՝ չարաչար խոցէ և վիրաւո-
րէ զհոգին, և ՚ի յուսահատու թիւն և ս
արկանելով՝ վարանեալ ՚ի միտս շրջեցու-
ցանէ : Աւստի ասէ, վարանեալ շքեմ. զե
եթէ վէրք բանից են անբուժելի, ըստ
առածին, ասլա քանի՞ առաւել վէրքն
մեղաց, որում չիք յայլ ուստեքէ բժրչ-
կութիւն, բաց յստուծոյ տեառնէ,
ըստ այնմ. « Աչ ուստեք է ինձ օգնու-
թիւն, ոչ սփոփութիւն հագւոյս վշտա-
ցելոյ, և ոչ սպեղանի խոցուածոյս վի-
րաց, եթէ ոչ ՚ի քէն տէր Յիսուս » :

Տեւեյին ինչ շարս, քարագիր հանին, (7)
քիրական գրից :

Չարք են մեղք և անօրէնութիւնք,
զոր գործէ ոք, և չիք ինչ չարագոյն քան
զայնս, որք առնեն զմարդն յաւիտեան

ողորմելի և թշուառ : Վանդի 'ի տիրել
 մեզաց 'ի վերայ մարդոյ , տիրեն նմա
 յայնժամ և դեք . և հանեալ զնա 'ի
 գրկաց Հօր Աստուծոյ , տան ծառայել
 յոտս իւրեանց 'ի զանազան աստու
 բանի սուրբ վարդապետին . « Ի գրկա
 ցըն Աստուծոյ հանեալ 'ի յոտս ստամ
 բակին գթեցոյց » . Ասբ . ԽԸ : Վանդի
 Սողոման , որ երբեմն սիրովն աստու
 ծային գգուեալ կայր 'ի գիրկս խնամոյն
 Աստուծոյ , 'ի տիրել նմա չարեաց , այն
 է՝ սիրոյ և հեշտութեան աշխարհիս ,
 անկաւ 'ի գրկաց Աստուծոյ . և գթե
 ցուցեալ , այսինքն՝ ուժգին գլորեցու
 ցեալ արկ զնա բանասրկու թշնամին 'ի
 ներքոյ սախոյ իւրոց : Աստ այսմ օրինակի
 տիրեցին ասէ՝ 'ի վերայ իմ ջարքն , և հա
 նին 'ի գրկացն Աստուծոյ՝ տարագիր զոր
 կեալ յորդիութենէ , և վտարեալ 'ի տար
 աշխարհ՝ այն է 'ի դժոխս :

Մաթոնոյ Բարոյ , բախճական յայնին , բը
 գինս ոչ լոաց :

Այս բան պարտ է յառաջագաս լի
 նել նախընթաց տան , որպէս թէ ասիցէ .
 ոչ լսելով իմ ուրախական կենարար բա
 նից բարի վարդապետիդ , տիրեցին ինձ

չարք, և հանին ՚ի գրկաց Աստուծոյ: Աստի
 ստել, զմշտնջենաւ որ զբերկրայլի և զու-
 բախական լուրն աւետեաց, զոր աւե-
 տարանեցեր դու ինքն ամենաբարի ճըշ-
 մարիտ վարդապետդ, թէ՛ « Ար զբանն
 իմ լսէ և հուստայ . . . ընդունի զկեաւ-
 նըս յաւխտեանականս ». (Յով. Ե. 24: Այլ
 կամ թէ՛ « Գարձարնք առ իս, և ես
 դառնամ սու ձեզ ». թէ՛ պէտ և ես բա-
 զում անգամ լուայ զկենդանի լուրս և
 զհրաշայլի բարբառս, սակայն ոչ ՚ի միտ
 առ ի բնաւ, և ոչ զկնի շուղաց քոց ըն-
 թացայ, տրուել և տխմար անձամբ գո-
 լով. և ոչ իսկ երբէք զմտաւ ամեալ
 երկեաց յայնմ սոսկայլի և ՚ի զարհուրելի
 սպառնալեաց ձայնէն, զոր ունի ասել
 մեղաւորաց թէ, « Աչ գիտեմ զձեզ ուս-
 տի էք. ՚ի բաց կացէք յինէն ամենայն
 մշակդ անիրաւու թեան ». (Ղուկ. ԺԳ. 27:
 Քանզի ոչ ՚ի միտ առ ի զկենդանաբար-
 բանս քո զայստսիկ, ուստի եկին հասին
 ՚ի վերայ իմ չարիք, որք տարագիր ա-
 բարեալ հանեն զիս յարքայու թեանէ նա-
 րա, որ է գիրկ Աստուծոյ, և զրկեն
 յերջանիկ բարու թեանց և ՚ի յաւխտե-
 նական կենաց :

Յանկո-Բի-ն չարեաց, յանկալի Դիժօք, ցա-
-կեցոյց շաշ Իժ:

Յանկո-Բի-ն չարեաց ասի, ամենայն
որ վերաբերի առ մեզս, որ է ցանկու-
թիւն սատանայի, ըստ բանի Տեառն.
«Օ ցանկութիւնս հօր ձերոյ կամիք առ-
նելո՞ւ. Յովհ. Ը. 44: Այն է՝ նախանձ, ու-
րում հեանի ատելութիւն և սպանու-
թիւն. զի սոքա առաւել դիւրաւ սպա-
նանեն զհոգի բան զայլ մեզս. քանզի ա-
մենայն խորհուրդք չարք, բանք չարք,
և գործք չարութեան՝ ՚ի սատանայէ են
և ՚ի չարագրգիւս կամաց նորա, որոյ իբ-
րու ընդ մեզս խառնեալ միաւորի ընդ
չար միտս, և միանայ ընդ գործողին չա-
րեաց: Յանկալի Դիժօք ասէ. քանզի սատա-
նայ զարմատս ամենայն չարեաց, և զա-
ռարկայս չար ցանկութեան՝ ամեալ ներ-
կայացուցանէ առաջի մտաց մարդկան,
ցանկալի և գեղեցիկ դիմօք պատկերա-
ցուցեալ ՚ի զուարճութիւն աչաց և ՚ի
բերկրութիւն սրտի, որով թիւրեալ կա-
մացն՝ ՚ի նոյն հակամիտէ. զոր օրինակ՝
արար նախամօրն Աշայի, ցուցանելով
նմա զպտուղն հաճոյ աչաց հայելոյ, և
գեղեցիկ ՚ի տեսանել. Օննդ. Գ. 8. զոր-
մէ տես յերեսս 10: Սոյն օրինակ առնէ

և մեզ: Յ--եցոյց շաշ իժ, աչքն է միտքն,
որ է ակն հողւոյն, և հաւատն՝ աչք մը-
տաց, որով հողին տեսանէ զԱստուած
զտէրն ամենայնի զՅիսուս Վրիստոս, զի
եթէ ակն ուրուք իցէ կոյր և բժստեալ,
չկարէ համարձակ հայիլ ՚ի լուսատու ակ-
նըն արևու, որոյ ցուք ճառագայթիցն
խտողեն զաչս, և խտաիւ խեթկեն զան-
սութիւնն, ապա քանի՞ առաւել զաչս
հողւոյն՝ զմիտան, եթէ իցէ մեղօք կուրա-
ցեալ, և բժստեալ և թերահաւատու-
թեան ամպովք և միգով սրտեալ՝ զի
անդ կարիցէ հայիլ ՚ի լոյսն ճշմարիտ Յի-
սուս Վրիստոս, և ՚ի գերամարուր ակնն
և յաղբիւրն լուսոյ՝ Հայրն, և ՚ի բբդ
խեալն ՚ի Հօրէ՝ Հոգին սուրբ, յէակիցն
Հօր և ՚ի փառակիցն Արդւոյ, եթէ ոչ
նախ ընկալցի զբուժումն ախտացեալ և
խաւարեալ մտաց և զուսաւորութիւն
՚ի ձեռն ապաշխարութեան, և զկատա-
րեալ հաւատն ՚ի միտս՝ ՚ի տեսութիւն
երանական փառաց և շնորհաց:

Ի-բառանչե-բոց, -ի-մամբ ի-ուն ախից,
-ի-ծեալ է հոգիս:

Այն է ՚ի յոգնատեսակ ախտից մե-
ղոց, որք իբրև հիւսուած կամ աղխաղ-

խու մն յօրով շղթայից ծանրացեալ 'ի վերայ անձին խնց հիւժի և մաշի հոգի իմ, իսկ հիւժումն հոգւոյն նշանակէ զզրկիլ 'ի շնորհաց, և զնուազել յամենայն գործոց բարեաց յորոց ընդունի զանունդն:

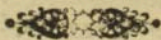
Փոխացի՛ր ա՛նյն իմ, փախլէլ 'ի շարեաց, փախլէլ Բարեաց:

Մինչև ցայս վայր յիշելով զմեզան՝ ստգտանէր զանձն, իսկ աստէն յորգորէ զինքն խոյս տալ 'ի շարէ, և առնել ըզբարի ըստ Սաղմասին. « Խոտորեա 'ի շարէ, և արա զբարի » . ԼԳ . 15 : Այլ արդ՝ ոչ միայն պարտ է փախլիլ և հեռանալ 'ի մեղաց, այլ և փախլէլ Բարեաց, այն է՝ զհեռ երթալ գործոց բարեաց : Քանզի սոսկ ըղձանալ բարւոյն չէ՛ ինչ օգուտ, այլ և հարկ է զհեռ երթալ այնմ, իմա առնել և գործել զբարիս : Թէպէտ և բազումք փախագեն ցանկան բարեաց, և բողձան հոգւով տեսանել անդէն և վայելել 'ի կեանս յախտենականս, այլ ոչ երբէք արժանի գտանին, քանզի ոչ արդեամբք 'ի գործ դնեն զբարին :

Քիչ իշխ թի՛յ ծնի՛ր, ասն ճակատ էի՛ւ
 չննող Դապասոր :

Նախ՝ յիշելով զմահ մարմնոյն մերձ
 լինիլ ինքեան, հաստատէ զսիրան եր-
 կիւղիւ, յորմէ հեանի պատրաստու-
 թիւն առ յաւիտենական կեանս : Յի-
 շելով զքննող դատաւորն, տայ իմանալ
 զանաչառ դատաստանն, յորում իւրա-
 քանչիւր ոք ունի տալ պատասխանի,
 ՚ի մտանել դատաւորին ՚ի քննութիւն
 գործոց : Բարոյապէս առեալ զչուն ճա-
 կատ, նշանակէ զմեզն, և Դապասոր՝ ըզ-
 խայթ խղճին, որ առ դուրս կոյ մտացն
 և բաղխէ, զի մի դուցէ ննջիցես քաղցր
 ՚ի քուն լեալ ըստ մեռելոցն՝ որք ննջեն
 ՚ի տապանի, որով նշանակէ զանհոգու-
 թիւն մեղացն, և զզանցառութիւն կա-
 տարեալ զղջմանն, որոյ վախճանն է կո-
 րուստ յաւիտենից : Այն որոյ յորգո-
 բէ զգոյշ և զգաստ լինել յանձին, և
 արթուն հոգւով, զի մի խաբեալ պա-
 տրիցի, և զխոր քուն մեղաց ննջիցէ,
 իսկ եթէ հասանիցի քեզ մեղացն քուն
 և աիրեսցէ ՚ի վերայ քո, զգաստ և ար-
 թուն լիցիս ըստ դանապանին, զի ՚ի
 բաղխել քննող դատաւորին զդուռն
 սրտի քո, այսինքն խղճի մտացդ, վաղ-

վաղակի բացցես սուտը նորա . Վ. - Վ .
 ԺԲ . 56 : Վ. յիւնքն՝ կատարեալ զղջմամբ
 և ճշմարիտ խոստովանութեամբ թա-
 փեցես ՚ի քէն զթմրութիւն և զքուն
 մահու մեղաց , ընդ նմին և զյաւիտե-
 նական մահն :

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՒՕՏ ԼՈՒՍՈՅ

ԵՐԳՈՅՆ

ՍՐԲՈՅՆ ՆԵՐՍԵՍԻ ԸՆՈՐՀԱԼԻՈՅ

Աստուծոյ շնորհակալութեամբ, որպէս ինչ որ
լինի ինչ որ ցանկանայ:

ԱՌԱՒՕՏ է լուսոյ և արեգակն
արդարութեան՝ Քրիստոս բանն Աստու
ած. զի նախ՝ անձառեղի մարդեղութեան
խորհրդով ծագեցաւ ՚ի ծոցոյ Հօր
յաշխարհս, որում տիրեալ էր խաւար
մեղաց: Արդարեւ՝ ծագեցաւ ՚ի սրբոյ
Կուսէն ՚ի յայրին: Արդարեւ՝ ծագեցաւ
ճշմարիտ լուսովն ՚ի Թաքօրական լերին:
Չորրորդ՝ ծագեցաւ խորհրդեամբ ՚ի
Վերնատունն, և լուսաւորեաց զմեզ
մարմնով և արեամբ իւրով: Հինգերորդ՝
ծագեցաւ իրականապէս ՚ի Վողգոթա,
ուր եհեղ իսկապէս զճառագայթս տա

տուածային արեան իւրոյ յարդարու-
թիւն և ՚ի փրկութիւն աղգի մարդկան
՚ի խաւարէ մեղաց, ըստ այնմ. «Փրկեաց
զնոսա ՚ի խաւարէ և ՚ի ստուերաց մա-
հուո. Սաղմ. ՃԶ. 14: Սեցերորդ՝ ծա-
գեցաւ ՚ի կոյս Գերեզմանէն սքանչելի
յարութեամբն իւրով, որով պարգևեաց
մեզ յաւիտենական կեանս: Ի դէմս մի-
ածնի Արդւոյ Հօր աղօթէ Հնորհալի
Հայրապետն մեր, իբրութէ ասիցէ.
Իու տէր Եիսուս փրկիչ իմ, որ ես ա-
ռաւօտ խաղաղութեան, որ ծագեցար
յանխմանալի և յանմատոյց լուսոյն ճըշ-
մարտէ յերկնաւոր Հօրէդ՝ ՚ի խաւարայ-
ին բնութիւնս մեր, արդ ծագեա զոյս
ստուածայնոյ սղօրմութեան քո Հնոր-
հացդ ՚ի մեզ: Քանզի նա է իսկապէս
միայնակ ակն լուսատու ամենայն էիցս,
իմանալեաց և զգալեաց, և արեգակն
արդարութեան՝ որով արդարացուցա-
նէ զմարդիկ աննախանձաբար և հաւա-
սարապէս ծագեալ յամենեւեան՝ յար-
դարս և ՚ի մեղաւորս, ըստ անսուտ բա-
նի իւրում, թէ «Արեգակն ծագէ ՚ի
վերայ չարաց և բարեացո. և այլն. Սաղմ.
Ե. 46: Արդ ծագեա տսէ՝ և այժմ ըզ-
լոյս Հնորհաց սղօրմութեան քո առ իս,

զի արեգակն զգալի չունի արդարու-
թիւն յինքեան, և ոչ որ ՚ի յէկցս բա-
նականաց կարէ արդարացուցանել, ո-
րով լուսաւորեցի հոգի և միտք իմ,
որպէս ՚ի ծագել զգալի լուսոյ առաւօ-
տուս՝ լուսաւորին արարածք ամենայն,
այսպէս և ՚ի ծագել իմանալի լուսոյդ
չնորհաց քոց, լուսաւորեցին ամենայն
ներքին զգայութիւնք բանական հոգւոյս՝
այն է միտք իմ և կամք, առնել զբա-
րիս, որով և արժանի լինել աստուա-
ծային երանական տեսլեանդ ՚ի քում
կրկնակի գալստեան՝ յանեղրական և
յանվախճան առաւօտուն:

Բղևո-ժն ՚ի Հօրէ, Բղևեա՛ ՚ի հոգ-ոյս, Բան
Ինչ ՚ի հաճոյս:

Լստանոր Բղևո-ժն նշանակէ զճա-
գումն բանին Լստուծոյ ՚ի Հօրէ անձաւ-
ուելի ճննդեամբ, որպէս և ՚ի Սաղմոսին
՚ի դէմս Հօր առեալ Ղաւթի՝ Բղևո-ժն
անուանէ զմիածին որդին Յիսուս, յա-
սեւն. «Բղևեացէ սիրա իմ զբան բարի».
Սաղմ. ԽԻ, որով ցուցանէ զանճառե-
լի բղխումն և զանախա ճնունդ Արդւոյ
՚ի ծոցոյ Հօր: Տես զայսմանէ և ՚ի մեկ-
նութեան սաղմոսաց Չամչեանի, Հա՛,

Դ. Էրե՝ 374 : Այսպէս և սուրբ Աղեղեցին յառաջ բերեալ զբանս զայս՝ մաղթէ ՚ի բանէն Աստուծոյ հանապազ բլղխեցուցանել ՚ի հոգւոյ զբան բարի : Աամի ասել . սլ անքննելի և անճառելի բանդ Աստուած , բղխեալդ կամ ծնեալըդ ՚ի Հօրէ նախքան զյաւիտեանս անժամանակ , և ՚ի ժամանակի ծնեալ ՚ի կոյս մօրէ՝ մերովս բնութեամբ . տուր ինձ շնորհ , որով բղխեսցէ սիրտ իմ և հոգի իմ զբան բարի , հաճոյ աստուածային կամաց քոյ :

Ամանք ՚ի դէմս Հոգւոյն սրբոյ առեալ զայս բան , համաձայն օտար վարդապետութեան իւրեանց՝ յաւելուն զբառն և յորդոյ , որով խանգարեալ զկարգ բանին՝ խանգարեն և զհարազատ միտս սուրբ Արդապետին :

Վանյդ ողորճութան , գանյիդ ծածկելոյ , գորչ լի՝ արա :

Ի դէմս Արդւոյ առեալ խօսի՝ որպէս և յառաջին տունսն : Վանյ ողորճութան , է նոյն ինքն Վրիստոս . իսկ գանձ ծածկեալ է արքայութիւնն երկնից , ըստ բանին տէրունի . « Աման է արքայութիւնն երկնից գանձի ծածկելոյ յագարակի » .

(Իսայի . ԺԳ . 44 : Գանձք ողորմութեան , ա-
 լի . քանզի նա ինքն է բողոքողին ողոր-
 մութիւն , և գանձ անսպառ անմահու-
 թեան , որ ողորմութեամբ իւրով բաշ-
 խէ առատապէս զամենառատ սրբոց ևս
 բարութեան առ ամենայն արարածս .
 բայց ծածկեալ ասէ , ոչ 'ի Վրիստոսէ , այլ
 'ի Վրիստոս ծածկեալ սլահի վասն մեր
 և ծածկեալ առ 'ի մէնջ՝ անհաս գողով ,
 անիմանալի և անքննելի ըստ աստուա-
 ծաբանից . ծածկեալ սլահի 'ի Վրիստոս
 կնքեալ սակս անարժանութեան մերոյ ,
 խտասրտութեան և անմաքրութեան
 արտից և հոգւոց : Արդ ամենողորմ և
 բարերար փրկիչ իմ Յիսուս , արա՛ զիս
 արժանի հանդիպիլ այդմ անսպառ գան-
 ձուց շնորհաց ողորմութեան , և արքայ-
 ութեան քո՝ զոր կորուսի անսպառկան
 գործովքս . գտից զնոյն վերստին քոյին
 ողորմութեամբդ՝ առնելով զկամս քո .
 զի առանց ողորմութեան քո ոչ որ կեայ ,
 ըստ այնմ . « Արով կեամք , և շարժիմք
 և եմք » . Գործ . ԺԵ . 28 . և ըստ ան-
 սուտ բանի քո զոր ասացեր , թէ « Ա-
 ռանց իմ ոչ ինչ կարէք առնել » . Յով-
 ԺԵ . 5 :

Մահան ողորմութեան, Գառանդիս Բայ, Գառանդիս Վերնոյ :

Օրդ գանձ անուանէր, աստէն ըզնայն Գառան կոչէ, որով իմանամք դարձեալ զՔրիստոս, որ ասէ. «Ես եմ դուռըն, ընդիս եթէ որ մտանիցէ՝ կեցցէ » . Յով. Ժ. 9 : Իսկ Բանալն դրան ողորմութեանն Մտուծոյ՝ է զթալ նորին ՚ի մեզ, և ողորմութեամբ ծագել զլոյս անճառ շնորհաց իւրոց ՚ի սիրաս մեր, որով ծանիցուք զճանապարհ փրկութեան մերոյ : Իսկ Գառանիլն է այն, զոր խոստովանի որ ստուգապէս, և հաւատայ բոլորով սրտիւ ճշմարտապէս ՚ի խորհուրդ մարդեղութեան և անճառելի անօրէնութեան Արդւոյն միածնի Յիսուսի Քրիստոսի փրկչին մերոյ և Մտուծոյ : Եւ Գառանդիսանել Վերնոյ է արժանի առնել անմարմին զուարթնոցն հըրեշտակաց դասուց, և սրբոց պարուց ՚ի փառաբանութիւն անթարգմանելի անուան իւրոյ, և այն ոչ այլով իւրիք կարէ լինել, բայց եթէ նախապատրաստութեամբ թոշակի յաւիտենական կենաց, և ըզիւ բանական հոգւոյն առ հոգւորս բաղձացեալ, և ենթարկելով զկամս ՚ի ներքոյ աստուածային բարե-

բար կամաց, որով կարեմք արժանի լինել՝ դատիլ ընդ երկնայինն, 'ի փառաբանութիւն անուան իւրոյ յաւիտեանս յաւիտենից: Առ այս գոչէ սուրբ Հայրապետն ասելով, ո՛վ Տէր, բաց ինձ ըզդուռն ողորմութեան շնորհաց քոց առաջի ահաւոր անուանդ քում դաւանողիս, զոր կամաւ իմով փակեցի՝ փակելով զդուռն սրտիս առաջի քոյոյ մեծի ողորմութեանդ 'ի ձեռն յոգնադ իմի մեղաց իմոց: Քանզի Աստուած ոչ երբէք փակէ զդուռն ողորմութեան իւրոյ ընդդէմ մեղուցելոյն, այլ նոյն ինքն մեղաւորն անյոյս լեալ՝ խստասրտութեամբն փակէ զսիրտ իւր ընդդէմ շնորհաց ողորմութեանն Աստուծոյ: Այս սիրելիք, կանխեալ փութացուք 'ի ձեռն կատարեալ զղման, և ապաշխարութեան բանալ զդուռն սրտից մերոց, և ընդունիլ զողորմութիւնն Աստուծոյ 'ի մեզ, որով լիցուք օթեան և բնակարան ամենասուրբ Արրորդութեանն Հօր և Արդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ:

Արրեւի Բիւրիւն, Էղեւոյ Ինձօղ, Ե Ինչ
 "զրթ":

Աստէն զկարգ բանին դարձուցաւ

նէ 'ի դէմս միասնական ամենասուրբ
Երրորդութեան, որ է միութիւն յեր-
բեակ աստուածային անձանց համագոյ-
ութեամբ միացեալ, որ զամենայն արա-
րածս 'ի չգոյէ 'ի գոյ ած, և զհամայն
եղեալսն անքնին տեսչութեամբ խնա-
մէ: Այլ էս ասէ, որ եմ մի յեղեւոց աս-
տի, բայց 'ի ձեռն յանցուածոց իբր 'ի
չգոյս համարիմ առաջի ամենատես ա-
րարչիդ: Արդ՝ ողորմեաց և ինձ, խնայ-
եալ յիս, և գթալ քոյով մարդասիրու-
թեամբդ: Թող զպարտիս յանցանաց ի-
մոց. զի այն է՝ գթալն, և ողորմիլն քո,
յորժամ բարձցես զմեզս, և ջնջեսցես
զանօրէնութիւնս, ըստ Ասայեայ, թէ
«Այս է օրհնութիւն Յակովբայ, յոր-
ժամ բարձի 'ի նմանէ զմեզս նորա» .
Եսայ . Ի է . 9 : Նար . ԾԸ :

Օտարիկ' Տէր յօգնէլ, շարի՛ շնորհալ,
զոտարիկոց նմանիլ:

Ընդէր ասէ զարթիր, միթէ 'ի քուն
իցէ Աստուած, և ննջիցէ՞ որպէս ննջէ
մարդ, քաւ լիցի: Քանզի ասի 'ի գիրս
Սաղմոսաց, ՃԻ . 4 . «Ոչ ննջէ և ոչ 'ի քուն
երթայ պահապանն իսրայէլի»: Աւ գար-
ձեալ. «Օտարթիր, ընդէր ննջես Տէր,

արի և մի մերժեր զմեզ իստրառ Կ. Ա՛Կ .
 ԽԳ . 23 : Սիթէ ներհանկ ինչ խօսիցին
 աստուածային սուրբ տառքն , ոչ . այլ
 մարդկօրէն ձեացուցանէ զբանն . զի որ
 սէս մարդ՝ յորժամ ՚ի քուն լինի , ոչ տե
 սանէ ինչ , ոչ հայի ումեք , և ոչ ունկն մա
 սուցանէ բանից աղաչանաց , և ոչ առնէ
 ինչ : Ա՛յսպէս և Ա՛ստուած , իբրև ոչ ցու
 ցանէ զսաշտպանութիւն իւր ՚ի մարդն ,
 և ոչ ժամանեալ հասանէ յօգնութիւն
 նմա , համարի առ մարդիկ՝ թէ ՚ի քուն
 իցէ մտեալ Ա՛ստուծոյ . այլ յորժամ ցու
 ցանէ զսաշտպանութիւն իւր և զօգ
 նութիւն , ասի շարժնու : Ա՛յամ որպէս ա
 սացաւ ՚ի վեր անդր ՚ի յիշեցոսն՝ թէ
 ննջել ասի զԱ՛ստուծոյ , յորժամ անաես
 առնէ զմարդ . իսկ շարժնու՝ յորժամ այ
 ցելութեամբ այց առնէ նմա : Ա՛ւստի
 աղերսէ յասելն՝ թէ մի ցուցաներ ըզ
 քեզ Տէր՝ իբրև զմարդ ՚ի քուն մտեալ
 և անհոգ լեալ , այլ որպէս զարթուցեալ
 և միշտ հոգացող : Քանզի Ա՛ստուած եր
 կայնմտութեամբ իւրով որպէս ՚ի քուն
 ննջէ , և մարդասիրութեամբն զարթնու
 գթութեամբ հայի , և ողորմութեամբ
 յիշէ : Ա՛յամի ասել . ես որ թմրեալ եմ
 և ծուլութեամբ կամ հեղգութեամբ

իրբր զքուն մահու ննջեմ, և չկարեմ երբ
բէք թօթափել յինէն զթմրութիւնն,
և սթափիլ ՚ի քնոյ մեղաց, աղաչեմ փու-
թա՛ ժամանել յօգնութիւն և ՚ի պաշտ-
պանութիւն. զարթուցանել զիս ՚ի թրմ-
րութենէ մեղաց և ՚ի ննջմանէ զքուն
մահուան. որով կացից և մնացից հանա-
պազ ՚ի յարթութեան հոգւոյ, ըստ
հրեշտակաց՝ արթուն և զուարթուն ե-
ղէց օրհնել և փառաւորել զքեզ:

Եւ հայր անկիղբն, ետէյ Որդի, է յըս-
տութիւնս Զոգի:

Ինչպէս զիս Գրած, ընչպէս զըրճած, ընչպէս
ճարտասէր:

Իարձեալ ՚ի դէմս ամենասուրբ Եր-
րորդութեան մատուցանելով զազօթան՝
ընծայէ աստուածային անձանց զսեփա-
կան մակդ իր. զՆստուած զհայրն անսկիզբն
անուանէ Գրած. զէակիցն նորա զՈրդին
միածին կոչէ զըրճած. իսկ զսուրբ Զո-
գին զմշտահոս բղիսումն ՚ի Զօրէն՝ ան-
ւանէ ճարտասէր, պահելով խորհրդաբար
յերբեակ համագոյ անձինս զսքանչելի
միութիւնն եղակի բայիւս ընչպէս: Ինչ-
զի Գրած-Ինչն ըստ մեկնաց սուրբ գրոց,

հայի 'ի ներքին բարի շարժումն սրտի ,
 սր վերաբերի Հօր Աստուծոյ . իսկ ողոր-
 ծութիւնն 'ի տարածել առ արտաքս զնոյն
 շարժումն սրտի , և այս սեփականի Ար-
 դւոյն Աստուծոյ : Օ ի Հայր գթացեալ
 ներքին գորովով ընդ մարդկային բը-
 նու թիւնս՝ ողորմեցաւ ընդ թշուառու-
 թիւն մեր ըստ նպաստիցն՝ արտաքին յօ-
 ժարութեամբ , առտքելով զճոցածին
 ճնունդն իւր զԱրդին Աստուած , որով
 փրկեաց զմեզ 'ի թշուառ վիճակէ մե-
 զաց : Իսկ սէրն յատկապէս ընծայի Հօ-
 դւոյն սրբոյ , որ մարդասիրաբար՝ խնա-
 մէ զարարածս , և ոչ երբէք բաժանի 'ի
 սրբոց իւրոց , ըստ այնմ . « Աս աղաչե-
 ցից զՀայր , և այլ միտիթարիչ տացէ
 ձեզ . զի ընդ ձեզ բնակեսցէ 'ի յաւի-
 տեան , զհոգին ճշմարտութեան » . Յովն .
 ԺԴ . 16 :

Կամի ասել . սով Հայր երկնաւ որ ըն-
 կալ զիս գթութեամբ քով , որպէս ընկա-
 լար զանառակ որդին 'ի գիրկս քո գը-
 թութեամբ : Ինկալ զիս ողորմութեամբ
 քով՝ սով Արդի Աստուծոյ , որպէս ողոր-
 մեցար ազգի մարդկան . և անճառելի
 խոնարհութեամբդ իջեալ 'ի յերկնից ,
 զգեցար զմերս հողեղէն բնութիւն . ու

բով փրկեցե՛ր զմեզ 'ի մեղաց, և ընկալար
 ողորմութեամբ քով զամենայն ախտա-
 ցեալսն, որք ակն ունէ՛ին փրկութեան
 քում, և բժշկեցեր զնոսա աստուածային
 կարողութեամբդ, և ոչ միայն կենդա-
 նեացն շնորհեցեր զազատութիւն, այլ և
 մեռելոց անաղաչողաց ողորմելով պար-
 գեւեցեր զյարութիւն կենաց, և վե-
 բաժներ զնոսա 'ի մահուանէ 'ի կեանս.
 ըստ սոցին և ինձ ողորմեա շնորհելով
 հոգւոյ իմոյ ախտացելոյ զբժշկութիւն,
 և պարգևեա վերստին զյարութիւն և
 զկեանս մեղօք մեռելոյս: Մնկալ զիս ո՛վ
 մարդասէր սուրբ Հօգի, որ 'ի Հօրէ
 առաքեալ իջեր 'ի Յորդանան 'ի վկայ-
 ութիւն աստուածութեան Արդւոյն,
 նոյնպէս իջանելով 'ի ջուրս աւաղանին,
 լուսաւորես զմկրտեալսն քոյին շնորհօք,
 իջեր և 'ի Աբնատունն խորհրդական,
 և հանդեար յառաքեալսն, և հանգչիս
 յաւէա շնորհօք 'ի սուրբս քս, որք մա-
 քուր հոգւով խնդրեն զքեզ, լից և այ-
 ժլմ զիս շնորհօք մարդասիրութեան քո,
 որով սրբեալ և մաքրեալ 'ի մեղաց, ար-
 ժանի եղէց փառաւորել ընդ ամենայն
 սուրբս քս, զմարդասէր սուրբ Հօգիդ
 ընդ Հօրն գթածի, և ընդ Արդւոյ է-

ակցի քո ողորմածի , այժմ և միշտ և
յաւխտեանս յաւխտենից :

Թագաւոր փառաց , իողովեանց քոող , իող
ինչ զչանցանս :

Վանդի նա ինքն միայն է արդարև
Թագաւոր փառաց , իսկապէս փառաւ-
ւորեալ յինքեան , և տիրապէս փառաւ-
ւորեալ յամենեցուն , յերկնաւորաց և
յերկրաւորաց : Այլ տիրէ իսկապէս ՚ի
վերայ ամենայն եզերոց՝ երևելեաց և
աներևութից , որում միայնոյ վայելէ
փառք և սլատիւ , այժմ և յաւխտեանս
յաւխտենից :

Փառք Աստուծոյ իմանին և ամենայն
մեծվայելչութիւնք արարածոց , եթէ
յերկինս ՚ի վեր և եթէ յերկիր ՚ի խո-
նարհ , ՚ի վերայ որոց Թագաւորեալ
փառաւորի անկարօտ բնութիւնն , ըն-
դունի զփառս ՚ի փառաւորչացն , և փո-
խարէն հասուցանէ զփառս , ըստ այնմ .
“ Օ փառաւորիչս իմ փառաւորեցից ” .
Ա . Թագ . Բ . 30 : Թագաւորք երկրի ոչ
կարեն տիրապէս փառաւորել զք , քան
զի մահկանացու գոլով ինքեանք և ասու-
կանացու բնութեամբ՝ և փառքն նոցա
անցաւոր են , զի ըստ փառացն և փառ-

ուսուորիչքն . և ոչ ինքեանք իսկասպէս
 փառաւորին յումեքէ արարածոցս . ուս-
 տի ոչ կարեն կոչիլ թագաւորք փառաց :
 Իսկ Աստուած է ճշմարիտ թագաւոր
 փառաց՝ ՚ի բնութեանէն ունելով զփառս .
 և փառք և պատիւ և երկրպագութիւն
 ընդունի յամենայն արարածոց . և փա-
 ռաւորեալ է միշտ յինքեան անիմանալի
 անճառ և անպատում փառօք իւրովք
 յաւիտեանս յաւիտենից :

Սի է ՚ի յատուկ սեփական փառաց
 իւրոց թողուին զմեզս մարդկան . զի բաց
 յԱստուծոյ չէ սք կարող այդմ, ըստ այ-
 նրմ . « Սի կարէ թողուլ զմեզս, եթէ ոչ՝
 մի Աստուած » . Սուրհ . Բ . 7 : Այս կամի
 ասել . որովհետեւ դու միայն ես տիրա-
 սպէս թագաւոր փառաց , և դու միայն
 տաւիչ թողութեան մեզաց , արդ՝ թող
 և ինձ զյանցանս իմ , որպէս թողեր աս-
 տացելոցն՝ ասելով , « թողեալ լիցին . քեզ
 մեզք քս » . Սուրհ . Է . 48 :

Սուրբ Բարեաց , ժողովեալ և լիս , (Ի) ժ-
 շիւն անբարեաց :

Կամի ասել , դու որ տաւիչ ես ամե-
 նայն բարութեանց և ամենայն բարիք
 ՚ի քէն սարգևին մեզ , եթէ զբարու-

Թիւնան զայն պահեալ յարդիցեմք, և ըստ երկուց ծառայիցն զքանքարսն շահեցուցանիցեմք . Մատթ. ԻԵ . 20 . 23 . զայն ամենայն ժողովեալ առ քեզ ստահես յաւիտեան . որպէս և կանխաւ 'ի ձեռն առակին ասացեր ժողովել քեզ զամենայն բարեգործս և զորդարս 'ի շտեմարանս քո ըստ նմանու թեան ցորենոյ . «Ալ զցորեանն ժողովեցից 'ի շտեմարանս իմ» . Մատթ. ԺԳ . 50 : Արդ՝ դու Տէր պարգևեալ ինձ զմասն ինչ 'ի բարութեանց քոց, որով եղէց բարի՝ դործովք բարեաց . զի 'ի դալ աւուր հընձոց ցորենոյ արդարոցն, ժողովեացես յայնժամ և զիս ընդ բարիսն 'ի ժողովս քեզ հաճոյացելոց սրբոց, և 'ի դումարս անդրանկաց փառաւորելոց 'ի յերկինս : Անդրանիկ համարին ամենայն ճշմարիտ աստուածապաշտք և երանեալք, որք են քանքարաշահքն :

Ի սէն Տէր հայցե՛մ, 'ի Տարտարե՛րէ՛ր, Ինչ Բժշկի՞ն-Բի՞ն :

Այսինքն՝ ս՛վ մարդասէր Տէր, սրբոյով անձառ մարդասիրութեամբդ եկիր յաշխարհ 'ի բժշկել զհիւանդացեալ բնու թիւն մարդկան, այնոցիկ՝ սրբ հա-

ւատով և յուսով ակն ունելով հայցէին
 'ի քէն, որոց ամենեցուն ընծեռեցեր ձը-
 րիաբար զբժշկութիւն : Իսկ ես ասէ ,
 որ զանազան ախտիւք կամ ախտացեալ
 հոգւով, հայցեմ զբժշկութիւն հոգւոյ
 իմոյ , և աներկբայ յուսով ակն ունիմ
 առնուլ 'ի քէն Տէր . քանզի զոր ինչ և
 ինդրէ որ 'ի քէն ըստ կամաց քոց , ոչ
 երբէք անտես առնես , և ոչ յասպաղես
 տալ աստէն զինդրելին , ըստ այնմ . « Ա-
 մենայն որ ինդրէ՝ առնու , և որ հայցէ՝
 գտանէ , և որ բաղխէ՝ բացցի նմա » .
 Ապրի . Է . 8 : Ուստի հայցեմ 'ի քէն սով
 մարդասէր Տէր , տուր և ինձ ախտա-
 ցելոյս հոգւով զբժշկութիւն , զի դու
 ես կեանք և տուիչ կենաց : Այլա յայտ
 առնէ թէ յայնպիսի ախտս ախտացեալ
 և հիւանդացեալ գոլով հոգւով և մերձ
 'ի մահ՝ համարի ստուգապէս մեռեալ
 զանձն , այսինքն զհոգին իւր . ուստի
 յարէ ասելով .

Ի է՛ր կեանք մեռելոյս , ըյս խաւարելոյս , լու-
 ծանող յաւոյս :

Այսինքն՝ դու որ կեանք ես ամե-
 նեցուն , և սկիզբն կենաց ամենայնի .
 և սպարդ և իչ կենդանութեան . իսկ ես

Ի ձեռն սրատու իրանազանցու թեան ար-
համարհեցի զկեանս իմ, և փոխանա-
կեցի զանանցն ընդ անցաւորիս, և ըզ-
յաւխտենական կեանսն՝ ընդ մահու յա-
ւխտենին. վասն որոյ մեռեալ եմ հոգւո-
ւքս, լերինձ կեանք ողորմութեամբ քով-
և շնորհեա դարձեալ վերստին զկեանս
յաւխտենականս, զոր ետուր ՚ի ծննդեան
ի սուրբ աւազանէն մկրտութեամբ :

Այս խաւարի լոյս, դու որ լոյս ես, և
լուսաւոր առնես զամենայն խաւար,
լուսաւորեա զմիտս իմ որ շրջի ՚ի խա-
ւարի, և զխորհուրդս սրտի իմոյ՝ որով
խաւարեալ է անձն իմ իսպառ. քանզի
որ ՚ի խաւարի շրջի, սիրէ զխաւար, և
բնակի ՚ի նմա, և լինի հաղորդակից սա-
տանայի, զի և նա խաւարասէր է : Իսկ
Լստուած լոյս է և խաւար ՚ի նմա չէք,
և է լուսատու ամենայն հոգւոց, վասն
որոյ հայցէ ընդ Սաղմոսերգուին՝ ասե-
լով. « Այս արա ինձ ՚ի խաւարի »,
Սաղ. Ժ. է. 29. և ծագեա՛ զլոյս շնորհաց
ողորմութեան քո առ խաւարեալս. ո-
րով փոխեսցի խաւարն իմ ՚ի լոյս, և մե-
ռելու թիւն իմ ՚ի յարու թիւն, և մահն
իմ ՚ի կեանս :

Առ-ճանող յաւոյս. այսինքն՝ դու որ

լուծիչ ես ամենայն ցաւոց, և բժիշկ ամենայն հոգւոց և մարմնոց, լնծ և փառատեա զցաւս ՚ի հոգւոց իմմէ, սրպէս զի առողջացեալ հոգւով՝ փառաւորեցից զամենասուրբ զԱշրորդուծիւնդ այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից :

ԽՐԴՐԻՆԻ ԳԻՊՆ, ԽԱՄԻՒ ՇՆՐԷՒ, ԽՐԴՐԻՆԻ ԸՆՍՄՐԻ :

Այսինքն, դու՛ որ ամենայն գաղտնեաց խորհրդոց մտաց գիտակ ես, և զամենայն խորս սրտից քննես, ըստ այնմ.
 “Ի՞նչ միայն գիտես զսիրտ ամենայն որդւոց մարդկան ”. Գ. Թ. Գ. Ը. 39 : Այլ ըստ Յօբայ. “Օ խորհուրդս բազմանիւծաց յիմարեցոյց ”. Ե. 13 : Օ ի ցըրուէ տէր զչար խորհուրդս ՚ի սրտէ, և անկէ փոխան խորհուրդս բարիս, ըստ այնմ. “Մի կացցէ խորհուրդն այն, և մի եղիցի ”. Ասայ. Ե. 7 : Ինձ ասէ, որ խորհրդով իմով բազումս յանցեայքեզ, շնորհեա՛ խորհուրդ լուսաւոր, որով մարթացայց զբարիս խորհիլ, խօսիլ և դործել :

Օ՛նոնէր Հօր ծոցոյ, ծածկէլոյս ստորեւս,
 ծագէա՛ զլոյս Գառաց :

Ո՛վ անքննին խորհուրդ և ծածկեալ
 ծոցածին ճնունդ Հօր՝ միածին Արդի, որ
 ծագեցար ՚ի մեզ լոյս ՚ի Հօրէ լուսոյ,
 լուսով փառաց աստուածու թեանդ քո,
 ծագեա՛ ողորմութեամբ և գթութեամբ
 քով զլոյս փառաց աստուածու թեան քո
 առ մեզուցեալս, որ ծածկեալ կամ ընդ
 ստուերաւ խաւարային մեղաց, և ըն-
 կալ զիս ՚ի լոյս երկնային շնորհաց քոց :
 Քանզի ուր և իցես դու, անդ չիք խա-
 ւար. և ամենայն որ ՚ի քեզ մերձենայ՝
 թէ և խաւարին իցէ՛ դառնայ ՚ի լոյս,
 ըստ այնմ. « Խաւարն ՚ի քէն ոչ խաւա-
 րեացի » . Սալմ. ՃԼԸ . 12 : Այլ գարձեալ՝
 « Այլ խաւար՝ նմա ոչ եղև հասու » .
 Յով. Ա . 5 : Ուրեմն մի թողուր զիս
 մնալ ծածկեալ ստուերաւ մեղաց, որոց
 սիրեալ ՚ի վերայ իմ՝ եղէց եզկելի և
 թշուառ այժմ և յաւիտեանս :

Կենարար Փրկիչ, կեցո՛ շէտալ, կանգնեա
 շէլբեալ :

Նա է կենարար և փրկիչ, որ տայ
 զկեանս, և փրկէ ՚ի յաւիտենական մահ-
 ուանէ. որ Աստուծոյ միայնոյ է գործ :

Քանզի նա է սկիզբն և սլառճառ կե-
 նաց ամենից , և ինքն միայն կարէ տալ
 ամենեցուն զկեանս . նոյնպէս նա միայն
 կարող է փրկել ՚ի յաւիտենից մահուա-
 նէ , որ եկն և փրկեաց իսկապէս զմերս
 բնութիւնն ՚ի բռնութենէ սատանայի և
 ազատեաց ՚ի մեղաց : Աւստի ասէ . դու
 փրկիչ իմ Յիսուս , որ փրկութիւնդ ես
 ազգի մարդկան և կենդանարար աշխար-
 հի , յարո զիս զմեղօք մեռեալս , և կեն-
 դանացո : Այ խնդրէ զառժամանակեաց
 կենդանութիւն մարմնոյն , որպէս հա-
 բիւրասպետն վասն ծառային . Մատ. Ը. Ծ.
 և որպէս կինն այրի՝ յաղաղս որդւոյ իւ-
 րոյ մեռելոյ ՚ի Նային քաղաքի . և կամ
 որպէս զՄարթա և զՄարիամ վասն եղ-
 բօր իւրեանց չորեքօրեայ թաղելոյ ՚ի
 Բեթանիա , որոց կենացն տիրեաց մահն
 մարմնական . այլ զիս ասէ՝ ոչ ՚ի մահ-
 ուանէ մարմնոյ , այլ ՚ի յաւիտենից մե-
 ռութեանէ մեղաց յարուցեալ կանգ-
 նեսցես , զի մի միւսանգամ իշխեսցէ
 տիրել ՚ի վերայ հոգւոյ իմոյ :

Կանգնեա զգլորեալս ասէ . կանգնելն է ձե-
 ուրն կարկառեալ յարուցանել զոք ՚ի վեր
 ՚ի գլորմանէ և ՚ի յանկմանէն . առ որ
 խնդրի և յօժարութիւն անկելոյն : Ն. յա-

պէս եթէ որ անկեալ 'ի մեղս, և ապա
'ի բոլոր սրտէ զղջացեալ խնդրիցէ զօգ-
նութիւնն Աստուծոյ 'ի կանգնել, ոչ ան-
տես առնէ. այլ ձեռնտու լեալ գթու-
թեամբ և ողորմութեամբ իւրով 'ի վեր-
յարուցանէ, որպէս զանկեալ և զգլորեալ
մարդն կանգնեաց 'ի կործանմանէն, ուր
անկեալ կայր պատրանօք բանասարկուին.
սոյնպէս կանգնեա և զիս ասէ՝ զանկեալս
և զգլորեալս :

Հասարակ' հասարակ, հասարակ' յոսով,
հիմնեցո' սիրով :

Կամի ասել, զճաղկեալ և զարմա-
տացեալ յիս զճշմարիտ հաւատն՝ և ս-
քան զևս հաստատեալ ամրացո, զի մի
թիւրեցայց 'ի միտս, և զկամս իմ հաս-
տատեա 'ի յոյսն, և զսիրտ իմ 'ի սէր
սրբութեան քո, որով անդրդուելի և
անուասան կացից մնացից մինչ 'ի յելս
չնչոյս, որպէս զի արժանի եղէց տեսա-
նել զքեզ 'ի ձեռն կատարեալ հաւա-
տոյ և հաստատուն յուսոյ, և սրբու-
թեան սիրոյ, և միաւորիլ ընդ քեզ ըստ
ընտրելոց քոց սրբոց : Հաւատն 'ի մի-
տըս կայ հաստատեալ, յոյսն և սէրն 'ի
կամս. իսկ սէր հիմն է և սլասկ ամենայն

գերբնական և բարոյական առաքինութեանց :

Չայնիս աղաչեմ, յեօջս պաշտօնի, յիւր Բարեաց շնորհեա :

Նախ՝ արտաքին զգալի ձայնիւ, և զոյգ ընդ նմին համբառնալով և զձեռս ՚ի վեր բազմահայց պաղատանօք՝ ըստ օրինակի համբարձման ձեռաց նախամարգարէին Սալսէսի . Լքէյ . Ժ . 11 : Արեւորդ՝ մաքուր մտօք և ՚ի բոլոր սրտէ, և ոչ սոսկ զգալի ձայնիւ և համբարձմամբ ձեռաց, որպէս տեսանեմք ՚ի գրուեհիկս, զի այն է ըստ առաքելոյն՝ իբրև զպղինձ որ հնչէ, և իբրև զճնճղայս որ զօղանջեն . Ա . Կրն . ԺԳ . 1 : Օ ՚ի անպատու դք լինին աղաչանքն և անհաճոյ կամացն Ատուծոյ, եթէ ոչ մատուցանիցին ջերմ հաւատով հաստատուն յատով և սուրբ սիրով և յամենայն զօրութենէ մտաց . քանզի աղօթքն է վերացումն մտաց առ Ատուած, և ոչ սոսկ համբարձումն ձեռաց, և քաղցրանբուազ հնչումն ձայնի : Այլս պարտ է մեզ ՚ի պաղատելն ձեռօք, և յաղաչելն ձայնիւ՝ և զմիտս վերացուցանել առ Ատուած, և մատուցանել նմա զխնդրու

ուածս սրտից մերոց, որպէս զի սրբ-
գեւեսցէ մեզ ձիրս բարեաց շնորհօք մար-
դասիրութեան իւրոյ :

Վարժարժ լուսոյ, շէկավար ճարար, շե-
շէլ ամրաց :

Մտնիքն, գու՝ որ ամենեցուն ա-
մենածարտար զեկավար ես, և անըս-
տուեր լուսոյն իմաստութեան ջահիւք
լուսաւորեալ ուղղես զզեկ հոգւոց բա-
նական բնութեանն. իսկ ես որ կամս ՚ի
նաւակի մարմնոյս՝ նաւել ՚ի ծովու աշ-
խարհիս, մնամ շուարեալ յերեսաց ա-
մենի ալեաց կորստականաց, որք յառնեն
բռնացեալ ընդդէմ նաւակիս. վասն ու-
րոյ ահաբեկ եղեալ զօղեալ թագ չիմ ՚ի
խարչս նաւուն վհատեալ ոգւով : Արդ՝
քոյին աստուածեղէն շնորհաց լուսովդ
լուսաւորեալ զիմս բանականութեանն
զզեկ հոգւոյ. ընդ նմին և զմիտս և ըզ-
կամս իմ զօրացեալ ամրացո, ուղղելով
զնոսա ՚ի խաղաղ նաւահանգիստն ան-
վախճան կենաց. որպէս և ուղղեալ ա-
ռաջնորդեցեր առաքելոյն Պետրոսի. յոր
միտս ասի յերգս արարչութեան. «Վե-
կավար ճարտարապետ անցեր ընդ ծով
կենցաղս անհետ » :

մանաւանդ 'ի Թաքօրական լերին ուր
 ընդ Սոխէսի և ընդ Աղիայի, և ընդ
 երկից ընտրեալ աշակերտաց իւրոց՝ ցու-
 ցաւ ազամային փառօքն, որով ուսաք
 զճանապարհն փրկութեան, և ծանեաք
 ճշմարտապէս զանստուեր ճառագայթն
 Հօր Աստուծոյ և զճշմարիտն Աստուած :
 Այլ և եցոյց 'ի ձեռն Արարպետին իւ-
 րոյ և մկրաչի՝ որ աղաղակէր ասելով .
 « Ապաշխարեցէք, զի մերձեալ է արքայ-
 ութիւն Աստուծոյ » . Սաբի . Գ . 2 : Ղա-
 նապարհք են ամենայն բանք գրեալք
 յաւետարանի իւրում, սրբ ցուցանեն
 զճշմարիտ ուղին յաւիտենական կենաց,
 'ի ձեռն շնորհաց մարդեղութեան իւ-
 րոյ . փասն որոյ աղաչէ ասելով . « Ի՞նչ
 ճառագայթ փառաց Հօր, Արդիդ միածին,
 ցոյց ինձ զերկնային ճանապարհն, ընդ
 որ կարացից գալ առ քեզ, և վայելել
 զփառսն զոր խոստացար սիրելեաց քոյ .
 զոր 'ի վերայ բերէ յետագայ բանիւս :

Սիւսիանէ Հօր, մոյծ զիս յառագասսս, մա-
 րար կարսանիայր :

Անդ խնդրեաց ցուցանել նմա ըզ-
 ճանապարհն երթալոյ առ ինքն, և ասա
 աղաչէ մուծանել յառագաստն երկնայ

մանաւանդ ՚ի Թաքօրական լերին ուր
 ընդ Սոխէսի և ընդ Աղիայի, և ընդ
 երկից ընտրեալ աշակերտաց իւրոց՝ ցու-
 ցաւ ադամային փառօքն, որով ուսաք
 զճանապարհն փրկութեան, և ծանեաք
 ճշմարտապէս զանստուեր ճառագայթն
 Հօր Աստուծոյ և զճշմարիտն Աստուած :
 Այլ և եցոյց ՚ի ձեռն Արտապետին իւ-
 րոյ և մկրտչի՝ որ աղաղակէր ասելով .
 « Ապաշխարեցէք, զի մերձեալ է արքայ-
 ութիւն Աստուծոյ » . Սաղ. Գ. 2 : Ղա-
 նապարհք են ամենայն բանք գրեալք
 յաւետարանի իւրում, սրք ցուցանեն
 զճշմարիտ ուղին յաւիտենական կենաց,
 ՚ի ձեռն շնորհաց մարդեղութեան իւ-
 րոյ . վասն որոյ աղաչէ ասելով . « Ի՞նչ
 ազգայթ փառաց Հօր, Արդիդ միածին,
 ցնց ինձ զերկնային ճանապարհն, ընդ
 որ կարացից դալ առ քեզ, և վայելել
 զփառսն զոր խոստացար սիրելեաց քոյ,
 զոր ՚ի վերայ բերէ յետագայ բանիւս :

Սիւսիէնէ Հօր, Տոյժ զիս յառագասս, մա-
 յար ևարսանեացք :

Անդ խնդրեաց ցուցանել նմա ըզ-
 ճանապարհն երթալոյ առ ինքն, և ասա
 աղաչէ մուծանել յառագասսն երկնայ

լի գալուստն նորա, և զանաչառ դա-
 տաստանն, որ է սկիզբն անվախճան կե-
 նաց և օր վճույ հատուցման արդա-
 րոց և մեղաւորաց. ուստի՝ ՚ի սկզբան
 և ՚ի կատարածի ամենայն գործոց մերոց
 և բանից և խորհրդոց՝ զցայգ և զցերեկ
 արժան է զչորեսին զայստօիկ յիշել. այն
 է՝ զմահն և զանաչառ դատաստանն,
 զփառս արքայու թեան, և զդատապար-
 տու թիւնն յաւիտենական, որոց յիշա-
 տակօքն զգուշանամք ՚ի չարեաց և յոր-
 գորիմք ՚ի գործս բարեաց: Ա՛րդ՝ իբրև
 գաս ասէ յայնմ աւուր անճառ փառօք
 Հօր՝ ՚ի դատել զաղգս մարդկան, յիշես
 և զիս ողորմու թեամբ քով որպէս զերա-
 նելի աւաղակն, և ընկալ զիս ընդ քեզ
 ՚ի դրախտին: Ի հանդերձեալ կեանս ար-
 դարք կարօտին պարգևական ողորմու-
 թեան, որոց ողորմելով շնորհէ Ա՛ստուած
 զփառս անզրաւական կենաց. իսկ ան-
 դարձ և խտտասիրտ մեղաւորքն՝ թէ-
 պէտ և կարօտին քաւչական ողորմու-
 թեան, բայց ոչ կարեն ընդունիլ, զի
 յայնժամ դրունք գթու թեան և ողոր-
 մու թեան փակեալ կան:

լի գալուստն նորա, և զանաչառ դա-
տաստանն, որ է սկիզբն անվախճան կե-
նաց և օր վճույ հատուցման արդա-
րոց և մեղաւորաց. ուստի՝ ՚ի սկզբան
և ՚ի կատարածի ամենայն գործոց մերոց
և բանից և խորհրդոց՝ զցայգ և զցերեկ
արժան է զչորեսին զայսոսիկ յիշել. այն
է՝ զմահն և զանաչառ դատաստանն,
զփառս արքայու թեան, և զգատապար-
տու թիւնն յաւիտենական, որոց յիշա-
տակօքն զգուշանամք ՚ի չարեաց և յոր-
գորիմք ՚ի գործս բարեաց: Ա՛րդ՝ իբրև
գաս ասէ յայնմ աւուր անճառ փառօք
Հօր՝ ՚ի դատել զազգս մարդկան, յիշես՛
և զիս ողորմու թեամբ քով որպէս զերա-
նելի աւազակն, և ընկալ զիս ընդ քեզ
՚ի դրախտին: Ա՛հանդերձեալ կեանս ար-
դարք կարօտին սրարգևական ողորմու-
թեան, որոց ողորմելով շնորհէ՛ Աստուած
զփառս անզրաւտիան կենաց. իսկ ան-
դարձ և խստասիրտ մեղաւորքն՝ թէ-
պէտ և կարօտին քաւչական ողորմու-
թեան, բայց ոչ կարեն ընդունիլ, զի
յայնժամ դրուե՛ք գթութեան և ողոր-
մութեան փակեալ կան:

Նորոգող հնո-թեանց, նորոգեա՛ւ և զիս, նորոգ շարճարեա՛ւ :

Կու որ անճառելի խորհրդով մարդեղութեան նորոգեցեր զՄիգամն հին ՚ի հնութենէ մեղաց, ըստ նմին օրինակի և զհնացեալս զիս չարեօք և զաւրակունեալս մեղօք, և ՚ի բաց ընկեցեալս ՚ի քէն՝ նորոգեա Վերստին ՚ի հնութենէ մեղաց իմաց, և շնորհօք սղորմութեան քո զարգարեա զիս՝ որպէս նորոգեալ զարգարեցեր փառօք աստուածութեան քո զմարդն առ աջին : Օ շարճարե՛լն կրկնակի կարէ լինիլ, մարմնաւորասպէս և հոգեւորասպէս, մարմնով զարգարիլն է արկանել զիւր և հանդերձս վայելու չս և սրայծառքս ՚ի նշան իշխանական ինչ սերճութեան, և յատուկ շնորհօք փառաւորելոյ ՚ի թագաւորէ : Կսկ զարգարանքըն հոգևօր՝ կայանայ ՚ի ներքին իմանալի փառս և ՚ի ճոխութիւն հոգւոյն, այն է աստուածային գերբնական շնորհօք զարգարելով, որպէս Միգամ ՚ի գլխախախն նախ քան զանկումն :

Շնորհաբո-բարեաց, շնորհեա՛ւ զառ-թի-ն, շնորհեա՛ւ զՆոր-թի-ն :

Աստ ոչ զայլ ինչ բարիս խնդրէ,

լու մն չիք ինչ մեծագոյն ուրախութիւն հոգւոյ՝ քան զվայելումն անճառելի և երանական տեսութեան Աստուծոյ : Այս սրպէս կրկին է ճշմարիտ ուրախութիւնըն հոգւոյ , նոյնպէս կրկին է տրամուլթիւն սրտի , այն է՝ տրամուլթիւն աշխարհի և տրամուլթիւն մեղաց , զի արքամումութիւն աշխարհի զմահ ճնանի , իսկ տրամուլթիւն որ վասն մեղաց՝ զփրկութիւն հոգւոյ և զկեանս յաւիտենականըս . Բ . կրքն . է . 10 : Ի փրկութենէ հոգւոյն ճնանի տիրապէս ուրախութիւն ՚ի հոգին , և անտի զեղանի ՚ի սիրան , յորմէ բաշխի երկոցուն ևս , այն է՝ հոգւոյ և մարմնոյ , որք զուարճացեալ բերկրին յանգրաւ և յաւիտենական ուրախութեան :

Չար մշակողին , շար սերմանց նորին , շրայո՞ղպո՞ղն :

Չար մշակն է նա ինքն ամենաչարն սատանայ , որ թելադրութեամբ և բանստորիւ խաբէութեամբ զչարութեան սերմն սերմանեաց ՚ի բնութիւնս մեր , յորմէ բուսաւ որոմն ՚ի սիրտս և ՚ի միտս մարդկան , հաստատեալ ՚ի իննամս չարին ՚ի մանկութենէ : Չար սերմանց նորին , թէ-

պէտ և սատանայ յորդորէ ցանգ զմար-
 դիկ ՚ի մեղս , պատկերացուցեալ յերե-
 ւակայու թեան զնոցին տեսիլ դիւրա-
 խաբ , բայց այն ամենայն յառաջ գան
 ՚ի սերմանց նախկին չարութեան , զոր
 ՚ի մէջ դրախտին սերմանեաց ՚ի միտս
 նախաստեղծից . այլ ոչ եթէ բռնանայ
 ՚ի վերայ մարդոյ արկանել ՚ի մեղս , ե-
 թէ չիցէ նա հաճ և հաւան ընդ չարի-
 սին : Եւրոյսպէս՝ մաղթէ տատուածա-
 րեալ վարդապետն չորացուցանել զչար
 սերմունն նախկին չար մշակողին ՚ի բա-
 նաւոր միտս մարդկան . և աղաչէ անի-
 ծիւք չորացուցանել զպտուղ նորա որ-
 պէս զթղենին . Մարի . ԺԱ . 21 : Իսկ
 պտուղք սերմանց՝ են գործքն չարու-
 րութեան , զոր տայ սրտաբերել մարդ-
 կան ՚ի չար սերմանց դիւական հրապու-
 րանացն սերմանելոյ յանգաստանի մտաց :

Պարգևիլ Բարեաց , պարգևեա՛ իմոյս , պար-
 ւեացս իողո-լի-ն :

Այսինքն , դու որ բնութեամբ ա-
 մենաբարի գոլով՝ զամենայն արարածս
 բարի ստեղծեր , և քան զամենայն գե-
 րագոյն ճոխացուցեր զմարդկային բնու-
 թիւն . և ամենայն բարութեանց քոյ

հաղորդս արարեալ արմատացուցեր ՚ի սիրտս և ՚ի հոգիս մեր զքո բարութիւն . իսկ մեր աստիատաւոր գտեալ շնորհացդ՝ անկաք ՚ի մեզս հակառակ աստուածային կամաց . արդ՝ դարձո ՚ի մեզ վերստին զբարութիւն քո , շնորհելով զթողութիւն մեզաց : Քանզի ՚ի սարգևել և ՚ի տալ պարտուց յանցանաց իմաց զթողութիւն , կրկին ընձիւղեալ վերերեւին և ծաղկեալ նորոգին ամենայն գործք բարեաց :

Պար շնորհեա՛ աչացս , ջերմ հեղուլ արփօսի՛ ջնջել զանցանս :

Պատճառք արտասուաց են երեքիկին . նախ՝ ՚ի բնութենէ , զի դիւրագորով լինելով սիրտն՝ ՚ի տեսանելի զոմանս ՚ի մահ և զոմանս ՚ի պատիժս և կամ ՚ի վիշտս և ՚ի տառապանս մատնեալ , ցնդի յարտասուս՝ ոչ ինչ զպատճառացն փոյթ տարեալ : Այլրորդ՝ ՚ի դիւէ , որոյ սլաութեալ զմարդիկ տայ արտասուել . զոր տեսեալ մարդկան երանեն զկեղծաւորեալ ջերմեռանդութիւն նորա . և յամառեալ մնան ՚ի մեզս՝ համարելով սուտ արտասուօքն սրբիլ ՚ի մեզաց : Այլրորդ՝ ՚ի խղճէ մտոց՝ որ վասն մեզաց . և այս է .

դովելի և սրբիչ մեղաց. զսոյն արտասոււս
 ապաշխարութեան՝ խնդրէ աստէն ա-
 սելով. Տ՛ր շնորհեա աչալս : Ա՛յլ ոչ սոսկ
 զգալի աչացն արտասուք օգնեն ինչ, ե-
 թէ չիցէ այն ՚ի սրտէն բղխեալ ջերմ հո-
 սելով, որում հեաե ի հեծել և յոգւոց
 հանել, հաչել և հառաչել ըստ օրինա-
 կի Գաւթի, Մանասէի և Վարիամու՝
 ճշմարիտ ապաշխարողաց. և այն իսկ սրբ-
 բէն և ջնջեն զմեղս : Ա՛յսպէս Սամու-
 էլ՝ հանեալ ջուր Իսրայէլացւոց՝ եհեղ
 յանդիման Տեառն, որ նշանակէր զկա-
 մաւոր խոնարհութիւն և զզեղջ մեղու-
 ցելոցն առաջի Աստուծոյ. վասն որոյ և
 ջնջեցան մեղք իւրեանց. Ա. թմագ. է. 6 :

Ուեպիներ չաղոյս, աամ հոգոյս արբո, աահ
 ցոյց ինչ լոսոյ :

Ուեպիներ է խեժ ծառոյ՝ պատուական
 և ազնիւ. և է դեղ առողջարար և օգտա-
 ւէտ ՚ի բուժումն ցաւոց. զոր արբու-
 ցանեն բժիշկ ախտացելոց : Բայց աստ
 ոչ զնիւթական ռեաինն ասէ, այլ զկմա-
 նալին և զհոգևոր բալասանն, այսինքն՝
 զչնորհն Աստուծոյ. որ տիրապէս դեղ
 և դարման է հոգւոց բանականաց : Այ-
 մի ասել, թէպէտ և վասն մեղաց իմոց

մերկացեալ և զրկեալ կամ 'ի քոյ սու-
տուածային շնորհացդ , 'ի քաղցրագոյն
գթութենէդ և 'ի յաւիտենական բարե-
ւաց , սակայն դու քոյին անձառ և ան-
հաս ներսողութեամբդ և անյիշատար
հեղութեամբդ ընձեռեալ արբո զան-
մահական և զկենդանարար ըմպելին՝ ըզ-
ճճմարիտ ուետինն շնորհաց պատքեալ և
նուաղեալ բանական հոգւոյս առ քեզ
դարձելոյ : Բաղո՞ւ նշանակէ աստ քաղց-
րութեան , եղեալ 'ի հոլովն սեռական
փոխանակ ւածականիս քաղցր : Իսկ ու՞մ
է իբր կրճատեալն բառիս ռամիկ կամ
ռամկական : Աստի աղերսէ տալ չա-
փու անօթոյն հողեղէն բնութեան և
գուեհական ոգւոյն զպարէնն քաղցր
ուտանոյ՝ զշնորհն ասեմ , որ է առ ի՞թ հո-
գւոր բարեաց , և ստացիչ յաւիտենա-
կան կենաց , որով կարողացի ընթանալ
ընդ լուսաշաւիղ պողոտայն նեղ և ան-
ձուկ ճանապարհին որ տանի առ Աստ-
ուած , յորմէ և ինդրէ ցուցանել զնայն .

Աէր անոնն Յիսուս , սիրով քով ճճելա՛ , սիրո
ի՞մ քարեղէն :

Անունդ սէր հաւասարապէս ընծայի
երկոյ անձանց և ս ամենասուրբ Արքուր

դու թեան միասնաբար առեալ, ըստ այն-
 նքմ. «Մատուած սէր է». Ա. Յովհ. Դ. 16:
 Նոյնպէս ՚ի պատկերի երկրորդ աւուր
 դալտեան Հոգւոյն սրբոյ երգէ Նկե-
 ղեցի. «Մէրն ՚ի սիրոյ զսէրդ առաքեաց».
 այսինքն Յիսուս Քրիստոս Մատուած
 ճշմարիտ սէրն՝ ՚ի սիրոյ Հօրէ առաքեաց
 զսէրն Հոգին սուրբ, Այլ աստ Արդւոյ
 միայն յատկացուցանէ, որպէս թէ ա-
 սէր, սլ Յիսուս փրկիչ, որոյ անունդ սէր
 է, և անբաւ մարդասիրութեան քո սի-
 րով սիրեցեր զհողեղէն բնութիւնս մեր
 և խառնեալ միաւորեցեր սքանչելի նոր
 խառնամբք ընդ աստուածեղէն բնու-
 թիւնդ, և անհասանելի անօրէնութեան
 քո խորհրդով հերկեալ վարեցեր զկոր-
 դացեալ բնութիւն մարդկան, որ փը-
 շովք մեղաց լցեալ՝ խոսրանացեալ կայր,
 զոր և արարեր քեզ անդաստան և այգի
 պտղաբեր, տալ զարդասիս բարեաց,
 այլ ես կամ և մնամ թափուր յամենայն
 բարեմասնութեանց՝ կորդացեալ և սա-
 լացեալ ունելով զսիրտ իմ զանազան մե-
 ղօք, և լցեալ փշովք դառնութեան,
 արդ՝ ազաչեմ զսէր անուն քո Յիսուս,
 զի անճառելի սիրովդ ճմլեալ և փխրեալ
 կրակղացուցես զբարացեալ և զկարծ-

բացեալ սիրտ իմ առ 'ի բուսուցանել
 և տալ քեզ փրկչիդ իմոյ զպտուղս բա-
 րեաց՝ որովք արժանի եղէց միաւորիլ
 ընդ սիրոյդ իմոյ այժմ և յաւիտեանս :

Վասն գլխ-իւն , վասն ողորմ-իւն , վե-
 ռաբին իեցո :

Վասն անբաւ գթութեանդ քո դը-
 թնայիս՝ որպէս գթացար ազգի մարդկան
 անճառ սիրով քով, և եկեալ ազատեցեր
 զախտացեալ բնութիւն մեր, ըստ այնմ .
 « Որ գթացար յերկիր և ծնար անախտ՝
 ազատելով զախտի ծնունդ » . (ար : Վասն
 ողորմ-իւն ասէ . ողորմութիւնն է ծնունդ
 գթութեան , զի եթէ չէր գթութիւն
 նորա , ոչ երբէք ողորմէր բնութեան
 մերում . տես զտարբերութիւն սոցա
 յերես 200 . ուստի ասէ , որպէս գթու-
 թեամբ և ողորմութեամբ կեցուցեր
 զիս շնորհօք սուրբ աւագանին , նոյնպէս
 և այժմ 'ի ձեռն նոյն գթութեան և ո-
 ղորմութեան քո դարձեալ կեցո զիս վե-
 րստին զմահացեալս հոգւով տալով ինձ
 զղջումն և ոգի ասլաշխարութեան 'ի
 թողութիւն մեղաց իմոյ :

Տէնչալուոյր Կէսէաճի, Կո՛ւր Ինչ յագէնալ,
Կէր Յիսուս Քրիստոս :

Ո՛վ Փրկիչդ իմ Յիսուս Քրիստոս,
որ միայն ես համայն հոգւոյ բանակա-
նաց տենչալի և բաղձալի, արա և զիս ար-
ժանի տեսանել զքեզ անձկանօք սրտի
և ոգւոյ՝ գոնեա յաստիս ըստ առաքե-
լոյն՝ ընդ հայելի օրինակաւ, այսինքն մա-
քուր մաօք, սրբութեան սրտիւ, կա-
տարեալ հաւատով և հաստատուն յու-
սով, իսկ ՚ի հանդերձեալն դէմ յանդի-
ման, Ը. Կրն. ԺԳ. 12: Արով միայն կա-
րեմ յագենալ ըստ Դաւթի, թէ « Յա-
գեցայց յերևիլ փառաց քոց » . Սա՛ղ.
ԺԶ. 15: Բանզի անմահ հագին ոչ այլ
ինչ իրօք կարէ յագենալ և լիանալ, ե-
թէ ոչ՝ անմահութեամբ կենաց: Իսկ հո-
գին բանական՝ է անմահ և պատկեր
Լստուծոյ. ասլս անմահութեամբ և եթ
կարէ յագենալ, այսինքն աստուածային
երանական տեսութեամբ, և օժանդ ա-
կութեամբ լուսոյ աստուածային փա-
ռաց, որում արժանաւ որ լինին սուրբք,
յորում է և աիրապէս պարառութիւն
ամենայն երկնաւ որ բարեաց անմահու-
թեան ՚ի վայելչութիւն արգարոց :

Ի՞նչ էրկինասոր, լորտա՛ շաշախերաս, բա-
 ՛նց էրկինայնոց :

Վիլ էրկինաւ որ Տէր և վարդապետ
 ճշմարտութեան, դու որ միայն ես աիւ-
 րապէս դաստիարակ և ուսուցիչ. և յի-
 ջանել քո յերկնից, և յերևիլն մարմնով
 յերկրի, կանխաւ կոչեցեր զաշակերաս
 քո ՚ի վարդապետութիւնն աստուածայ-
 ին բանին. և զորսորդսն անբանից՝ ա-
 րարեր սրսորդս բանականաց, զողէտս
 և զյիմարս աշխարհիս ընտրեցեր յաշա-
 կերտութիւն և զգռեհիկս՝ առ ՚ի ամօթ
 տունել զիմաստունս. և ճոխացուցեր
 զնոսա աստուածային իմաստութեամբ
 և գերադոյն ուսմամբ քան զամենայն
 վարժեալն դպրութեամբք աշխարհի,
 և աննախանձաբար յայանեալ ծանուցեր
 նոցա զամենայն զոր լուար ՚ի Հօրէ, ըստ
 բանի քում, թէ « Օ զամենայն զոր լուայ
 ՚ի Հօրէ իմիկ, ծանուցի ձեզ ». Յով-
 ժե. 13 : Եւ արարեր զնոսա դասակից
 զուարթնոց հրեշտակաց : Վրդ՝ աղաչեմ
 զքեզ Տէր և հայցեմ ՚ի քէն, զի ՚ի ձե-
 ուրն նոցին՝ սրով ծանեայ զքեզ զճը-
 մարիտդ Վստուած, զամենայն աշակեր-
 տեալքս քեզ՝ որ կամք ՚ի ժամս յայս ՚ի
 փառարանութիւն քում ամենազօր տէ-

բուժեանդ , բարեա , այն է ժողովեա և
 դասակից արա բաժնի կրամից երկնա-որայ՝
 հրեշտակաց և արդարոց սրբոց քոց , զի
 ընդ նոսին փառաւորեսցուք զամենա-
 բարի Տէրդ և զվարդապետդ ճշմար-
 տու թեան՝ ընդ Հօր քում ամենակալի ,
 և ամենասուրբ Հոգւոյն ճշմարտի ,
 այժմ և յաւիտեանս :

Յօղ արեան զո Տէր , ցօղեա՛ ՚ի հոգիս , յըն-
 ծասցէ անյն իմ :

Իւեռելով քո ՚ի խաչին Տէր Յի-
 սուս , զցօղ անապական արեանդ զոր
 ցօղեցեր ՚ի մեզ , որով և գնեցեր զմեզ ,
 ըստ այնմ թէ՛ « Գին եմք անապական
 արեան Որդւոյն Աստուծոյ » . և ազա-
 տեցեր զհոգիս մեր . արդ՝ զնոյն ցօղ
 կենդանարար ցօղեա ՚ի հոգի իմ , որում
 ծարաւ իմ յաւէտ փափագանօք . և ցըն-
 ծասցէ անձն իմ : Իսցց աստէն մարթ է
 իմանալ զցօղ շնորհաց սղարմութեանն ,
 զոր միշտ սուխր է Աստուած ցօղել ՚ի
 սպասքեալ բնութիւն մեր , և յայնոսիկ
 սրբ ակնկալեալ յուսով սպասեն , և խնդ-
 րեն ՚ի նմանէ : Իմանի այսու և շնորհքն
 կենարար մարմնոյ և արեան Վրիստոսի ,

որ խորհրդաբար պատարագի ՚ի վերայ
 սրբոյ Աեղանոյն : Յայս միտ գուցէ եր-
 գրս այս առաւօտեան երգի ՚ի տէրու-
 նական աւուրս , յորս կատարի սուրբ
 Խորհուրդ փրկարար զոհին : Աւսալ խնդ-
 րէ և հայցէ զչնորհս նորին յօժանդա-
 կու թիւն հոգւոյ և ՚ի զօրութիւն ըլ-
 գայութեանց , որով զօրացեալ քաջալե-
 ըխմք առնել զհաճոյսն Աստուծոյ , միտ-
 քըն զբարիս խորհելով , և կամացն ըզ-
 նոյն ՚ի գործ եղեալ :

Ի-ծեալ մեղօ , -ի-ծեալ աղալի՛մ , -ի-
 -ելի՛ն Բարի : :

Հի-ծիլն է՝ հաշիլ և մաշիլ մարմնով ,
 այլ աստ զհոգւոյն տակ , այն է նուա-
 դիլ և տկարանալ հոգւով յախտից մե-
 ղաց : Քանզի արդարև մաշի և ապակա-
 նի մարդ բարոյապէս ՚ի ձեռն չար գոր-
 ծոց , մերկանայ ՚ի շնորհաց Աստուծոյ , և
 զրկի յերանական բարեաց : Այսն որոյ ա-
 ղերսանօք հայցէ նորոգել վերստին շնոր-
 հօք իւրովք , և զարդարել բարեմաս-
 նութեամբք , և զօրացուցանել զմեղօք
 տկարացեալն , հի-սիլն այն է միացուցա-
 նելով ՚ի հոգւոջ զամենայն բարիս :

Փրկել Բաւրեղ, Ժողովուրդս զի Բաւրեղ (Ի) Ժողովուրդսն յարեալ Բաւրեղ :

Փորձու թիւնն կրկին կարէ լինել, մինն՝ յաստուածուսա ՚ի սրտով մեղաց չ զգաստու թիւն և ՚ի դարձ առ նա, և միւսն ՚ի դիւայ՝ որք ջանան արկանել զմարդ ՚ի փորձու թիւնս մեղաց, և առնեն ժառանգ գեհեհի և նիւթ յաւիտենական տանջանաց : Աստի ազաչէ զՍտուած զփրկիչն ամենայնի՝ փրկել և ազատել զանձն իւր յամենայն փորձութեանց մեղաց, իբրու թէ ասիցէ, սի Յիսուս փրկիչ ամենայն աշխարհի, որ զամենեցուն զփրկու թիւնն կամիս, և կեալ ազատ յարկածից չարեաց, արդ՝ փութա փրկել և զիս սչ յարտաքին թշնամեաց և ՚ի փորձանաց զոր կրեմք յանօրէն բռնաւորաց, որք մարմնոյս և եթ զօրեն մնասել, այլ ՚ի մեղաց փորձութեանց փրկեա, և յաներից թ թշնամեացն որոգայթից զերծս զիս, որք միշտ արթուն և սրտրաստ կան արկանել զանձն իմ ՚ի փորձու թիւնս մեղաց :

ՅՈՒՅԱԿ

ՄԱՏԵՆԻՅ ՏՊԵՂՈՅ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅ ԱԹՈՌՈՅՍ

ԶԱՆՍԶԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԻՆՊ ԴԱՐՈՒՅ .

Պատմութիւնն հին և նոր կառնարանաց

Տաճկերէն լեզուս , երէ՛ Կապոր .

1839 . 1849 . 1853 :

ՔԵՐԱԿԱՆ . 1839 :

ԽՈՐՀՐԴԱՏԵՏՐ . 1841 :

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱ-

ՏԱՐԱԳԻՒ . արարեալ յընդն Ներսէսի

Լաճրոնացոյ . 1842 :

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԿԱԹՈՒՂՈՍԿՈՍ . Պատ-

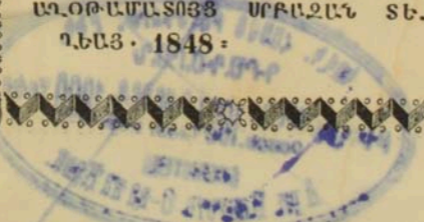
մութիւնն Հայոց . 1843 :

ՍԱՂԱՄՈՍ , ԽՆԴՐԱԳԻՐ . 1844 :

ԵՓՐԵՄ ԽՈՒՐԻՆ . 1848 :

ԱՂՕԹԱՄԱՏՈՅՅ ՍՐԲԱԶԱՆ ՏԵ-

ՂԵԱՅ . 1848 :

3 ՈՎՍԷՓ ԳԵՂԵՅԻԿ • 1849 :
 ՄԵԿԵՆՈՒԹԻՒՆ ԹՂԹՈՅՆ ԵՓԵՍԱ-
 ՅԻՈՅ • 1850 :
 ՏԵՏՐԱԿ ԳՈՎԱՍԱՆԱՅ • 1850 :
 ԹԱՆԳԱՐԱՆ ԽՐԱՏՈՒ , Բ • ՏԻՊ •
 1851 :
 ԳՈՐԾՔ ԵՌԱՔԵԼՈՅ • 1852 :
 ՏԱՐԵՐՔ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ •
 ԹԱՐԳՏՆԻՄԱԼ յԻՄԱԼԻՄՆ ԷՂԷ-Է •
 1852 :
 ՀԱՅԵԼԻ ՎԻՐԱՅ • ՉԻՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆ
 Դ ԷՂԵՐՅ ԵՕԼՆՆՅ ՏՆԿԱՅՈՒՄ ՏԷՂԱՅ •
 1852 :
 ԿՏԱԿԱԳԻՐ ՀՈԳԵՇԱՀ ԲԱՆԻՅ •
 1853 :
 ՏՐԱՄԱԲ ԱՆՈՒԹԻՒՆ , ՊԱՊՈՒՆԷԼԷ
 ԳՐԻԳՐԻ ԴԷՂՄԻՏԱԼԵՄՆ • 1854 :
 ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ՀՐԱԺԱՐՏՆԻ Լ
 ՂԸՏՆԻ Լ ՍՈՍՈՑՄԵՆ ԵՐԳՈՅ
 ՇՆՈՐԿԱԼՈՅՆ • 1854 :

